

K 24 779
2

ბერძნული ბაიბლი

ბერძნული ხელნაწილი
დასაწყისი

1531

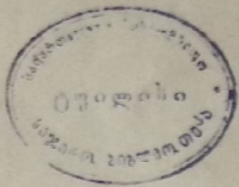
გეოგრაფიული ბაზონი

$K24.779$
2

გეოგრაფიული ბაზონის
დასახელება

~~12685~~

~~116469~~
2

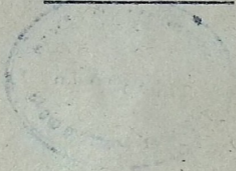

საგვ-2000
შეფუთვულია

სახელმწიფო ბაზონის დაცვა
თბილისი

1931

სახელგამის 1-ლი სტამბა.
შეკვ. 804. მთავარ. 1133.
ტირაჟი 4100.

11202 1760 3. 14

ნაწილი პირველი

„მა ნიუთანა“

I.

„ლოცდებოდა მალაზიაში წასვლის დრო.

რეუბენ კაკიაშვილმა იცოდა, რომ იმ დღეს დიდი ვაჭრობა უნდა ჰქონოდა. წინა ღამით კი მისი ნოქარი გაეფრა ბათომისაკენ სავაჭრო საქმეების მოსაგვარებლად.

იყო მალაზიაში დასახმარებლად წაყვანა ერთ-პვილი, მაგრამ რომელი?

რეუბენმა უკმაყოფილოდ გადაისვა ხელი თავის პატრიარქალურ წვერზე. ერთ ხანს ჩაუფიქრდა იმ გარემოებას, რომ მისი შვილები არ ჰგვანდნენ ერთმანეთს. სამივენი ძილიოდნენ თავიანთი გზებით. მაგრამ ამ წუთში არ იყო ამაზე ფიქრისათვის საკირო პირობები. მალაზიის თავის დროზე გაღება — ეს იყო პირველ რიგში.

საკითხი თავის თავად გადაიჭრა.

უფროსი შვილი, ღვთის მორწმუნე არონი — ავად იყო.

მეორე შვილი, ხულიგანი ისაკი — ჩვეულებრივად ციხეში იჯდა.

უნცროსი შვილი, გიმნაზიელი ლევი — მეტის მეტად ცნობისმოყვარე იყო.

არ მოსწონდა მოხუც მშობელს თავის უნცროსი შვილი, მაგრამ სხვა გზა არ იყო. ლევი — უნდა წაჰყოლოდა თავის მამას.

ლევის უცდებოდა ერთი დღე გიმნაზიაში, გადახედა მწუხარედ თავის წიგნებს და ხმის ამოუღებლად გაჰყვა თავის მამას.

ლევი ჯერ კიდევ თექვსმეტი წლისა იყო, მაგრამ რეუბენის ოჯახში ყველანი ჰგრძნობდნენ, რომ მამასა და შვილს შორის ძალიან ცოტა იყო საერთო. ლევის დედაც, გულკეთილი სარა — ბევრჯელ ეცადა ლევის ხასიათის გამოსწორებას, მაგრამ ამაოდ. ბავშვში განსაკუთრებული სიცოცხლე სდუღდა, მის ნორჩ გონებას ბევრი საკითხები აწუხებდა, არ შეეძლო შეგუებოდა რაიმე უცოდინარობას, ყველას ეკითხებოდა, ეჯავრებოდა გადაუჭრელი საკითხები და მხოლოდ ამომწურავი პასუხი შეადგენდა მისი პატარა არსების სიხარულს.

ამავე დროს ლევიმ კარგად იცოდა როგორი მკაცრი იყო მისი მამა. მის შუბლზე ყოველთვის არჩევდა ლევი ფილემის ხაზებს, რომლებიც ჩნდებოდნენ მაშინ, როცა ლევი დაიწყებდა „ზედმეტიანობას“, ლევიც ცდილობდა თავი შეეკავებინა, მაგრამ ყოველთვის ვერ ახერხებდა. დღესაც ლევი გადასცდა „საზღვარს“, მაგრამ ლევის მაინც არ ესმოდა რა უნდოდათ მისგან, რას ერჩოდნენ. ლევის მხოლოდ სიმართლის გაგება უნდოდა. ლევი სიმართლის მხარეზეა. ლევის უყვარს თავისი ღარიბი ამხანაგი ნეთანელი და რა გასაკვირია, როდესაც ნეთანელის მამა შევიდა მათ მაღაზიაში „სავაჭროდ“, — თუ მაშინ მოხდა ყოველივე ის, რამაც ასე ძლიერ ააღელვა მოხუცი რეუბენი?

* * *

ლევი დახლის უკან იდგა და ღარიბ მუშტარს თვალებში შესცქეროდა, რომელიც მის მამას დაჟინებით სთხოვდა ნარმაზე ფასის დაკლებას.

— ძია რეუბენ! ნუ ხარ ასეთი ჟინიანი. რაღაც ოცი

არშინი ნარმა მინდა. ნუ წამიყვან სხვასთან. უნდა წავიღო სოფელში და არშინზე ორი კაპეიკი თუ მოვიგე ბედნიერი კაცი ვიქნები. ცოლშვილს მიუტან სახარჯოს.

— ისრაელი არ ხარ, კაცო? უნდა წახვიდე ახლა და ქაფარ¹⁾ ვანოსთან იყიდო, რომ გეუბნები, დამიჯერე. თავნად გაძლე. სტამბოლში გადავიხადე არშინზე ათი შაური. ვერა ხედავ სამი სეა. — რეუბენმა გადმოაბრუნა ნაჭერი და აჩვენა. ზედ ლურჯი საღებავით დაბეჭდილი იყო სამი ასო: c c c.

— ასეთი ნარმა, ძია რეუბენ, ყველგან ცხრა შაურია.

— წადი და ის ცხრაშაურიანი იყიდე! შენ რა კაცი ყოფილხარ? ის ბრაკი საქონელია, ორ დღეში ღებება. ჩემი ერთი არშინი სჯობია სხვის ოცდაათ არშინს. წაიღე, დამიჯერე, თორემ ესეც გაიყიდება და დარჩები ცარიელი.

— ათი შაურის გადახდა არ შემიძლია. საშინაოდ ხომ არ ვყიდულობ. ნეთანელს წიგნები უნდა უყიდო და თუ არ მოვიგე — რა შავი ქვა მივსცე.

— მამა, მასწავლებელმა მე და ნეთანელს ფიზიკაში ერთნაირი წიგნები გამოგვიცხადა. მე რამდენი ხანია ვიყიდე. ნეთანელმა კი ვერ იყიდა. ყოველდღე სტირის სკოლაში, მასწავლებელი აგდებს გარედ, სიცივეში. დაუკელი მამილო, მიეცი ორაბაზად.

ღარიბმა ისრაელმა მადლიერი თვალებით გადახედა პატარა ლევის, მაგრამ რეუბენმა კი ისეთი შეუბღვირა, რომ ლევი იძულებული გახდა ხმა ჩაეკმინდა.

— ისრაელო, მთელი ქუთაისი რომ შემოიარო, შენი ცოლშვილი არ მომიკვდეს და ჩემი ცოლშვილი, ასეთი საქონელი ვერ იშოვო. დილის სიფთაა და გინათრებ. ორი კაპეიკი დამიკლია. ვნახოთ, როგორი ხელისა ხარ.

1) ქაფარი — უცხო ერის შვილი.

— მე ყოველთვის კარგი ხელისა ვარ, მაგრამ ცხრა შაურზე მეტს ვერ მოგცემ.

— კარგად იყავი.

— შენც კარგად იყავი. — და ისრაელმა დააპირა გამობრუნება.

— შოიცა კაცო, რას მირბიხარ, არ გინდა გამისადლო? კიდევ ცოტა ხანი ივაჭრეს და ოცი არშინი ნარმა გადაიჭრა ცხრა შაურის ანგარიშზე.

ისრაელი ცოტა ხნის გასული იყო და მამა მოუბრუნდა თავის შვილს, მაგრამ ვიდრე ლაპარაკს დაიწყებდა; ძალაზიაში შემოვიდა მეზობელი ვაჭარი ვანო ხარაზაშვილი, რომელსაც ემჩნეოდა, რომ ძალიან ეჩქარებოდა.

— რეუბენ! ხუთასი არშინი ნარმა მჭირდება.

— წაიღე, მხოლოდ ვანოჯან, არ გეწყინოს, შვიდ შაურზე ნაკლებ ვერ მოგცემ, ნარმაზე დიდი მოთხოვნილებაა და არშინობით ათშაურადაც ვყიდი.

— ახლა კი ნამდვილი ურია ხარ. რას მევაჭრები კაცო. ექვს შაურზე ერთ კაპეიკსაც არ მოგიმატებ. გინდა მომეცი, გინდა არა.

რეუბენმა დასთმო და ვანოც კმაყოფილი გავიდა. ლევის სახეზე ცვლილება დაეტყო; ნელის ნაბიჯით მიუახლოვდა მამას და შეეკითხა:

— მამა, როგორა გაქვს ეს ნარმა სტამბოლში ნაყიდა?

რეუბენმა გაუწოდა ანგარიშის ქალაღი, მაგრამ ამან სრულიადაც არ დააკმაყოფილა. რაღაც აწუხებდა და სურდა საქმე გაეგო ბოლომდე.

— აქ სწერია, რომ არშინში გადაგიხდია 28 კაპეიკი. გზის ხარჯიც რომ ორი კაპეიკი ვიანგარიშოთ, მაშინ ჩანს, რომ ვანოს თავნად მიეცი.

როცა ლევი საკითხს უდგებოდა კომერციული თვალსაზრისით, რეუბენი მაშინ მეტად კმაყოფილი იყო, მის

სახეზე ღიმილი ჩნდებოდა და სიამოვნებით უხსნიდა ლევის საქმის ვითარებას.

— იცი შვილო, ვანო გამოსადეგი პირია, მე მისგანაც ხშირად ვსარგებლობ, ის მეტის მეტად მდიდარი კაცია და ვაჭარი ხალხის წესი ასეთია: ერთმანეთში ასეთ წვრილმანზე ანგარიშები არ გვაქვს.

— მე კი შენს ადგილზე რომ ვყოფილიყავი, ვანოს პანდურის ცემით გავაგდებდი. იმნაირად სთქვა — „ნამდვილი ურია ხარო“, რომ კინალამ ბრაზმა დამახრჩო.

— სთქვას, მერე რა, განა თქმით რამეს დამაკლებს?

— დღეს თქმით ვერ დაგაკლებს, მაგრამ ოდესმე საქმით კი დაგაკლებს.

— ლევი! შენ ჯერ კიდევ პატარა ხარ და ასე ლაპარაკი არ არის კარგი. შენ კიდევ კითხულობ იმ უსამართლო წიგნებს, რომლებმაც გამოგილაყეს ტვინი.

— შემცდარი ხარ, მამაჩემო. მე შეიძლება ჯერ კიდევ პატარა ვიყო, მაგრამ ბევრი რამ მესმის. ხვალ-ზეგ ხომ დიდი ვიქნები. რატომ მოგდის გული ჩემს წიგნებზე? იქ უსამართლო ამბები სულაც არ სწერია. იქ ყველაფერი სიმართლეა, მაგრამ, თუ არ გამიწყრები, მე მინდა ვითხრა... რომ დიდი უსამართლობა სწორედ დღეს ვნახე. რაბი ¹⁾ ყოველდღე გვეუბნება, რომ ტყუილის მთქმელი ღმერთს ეჯავრებაო. შენც ამას მასწავლიდი. მითხარი, გული ნუ მოგდის ჩემზე, ეჯავრება თუ არა ღმერთს ტყუილის მთქმელი?

რეუბენის შუბლი შეიკუმშა; ის ჰგავდა ზეცას, რომელიც თანდათან იღრუბლებოდა და ემზადებოდა ძლიერი ქუხილისათვის. მაგრამ ჯერ კიდევ თავს იკავებდა და წყნარად უბასუხებდა.

¹⁾ რაბი — მოძღვარი, მასწავლებელი.

— ღმერთს, რასაკვირველია ეჯავრება ტყუილის მთქმელი. რამდენჯერ მითქვამს შენთვის. ეს უნდა გცოდნოდა ამდენ ხანსაც.

— მაშ ღმერთს... შენც ეჯავრები!

— რისთვის შეილო? — შეეკითხა ნაძალადევი თავშეკავებით.

— იმისთვის, რომ შენ მოატყუე ნეთანელის მამა. შენ იმას მიჰყიდე ნარმა ცხრა შაურად. შენ შეფიცე იმას, რომ ცხრა შაური გიღირდა, შენ კი გიყიდი ოცდარვა კაპეიკად.

— აი შეილი, აი ვაჭარი! — ამ სიტყვებით მივარდა ლევის და დაუწყო ცემა! — ღმერთო, ღმერთო, ეს რა ურჯულო შეილი მეზრდება.

— მე ვარ ურჯულო? — ტირილით მიუგო ლევიმ — მე როცა ლევანთან დავდივარ სულ მიჯავრდები: ვილაც ამოთრეულ ქრისტიანთან დადიხარო. შენ კი იმ უსვინდისო ვანოს ისე იაფად აძლევ საქონელს. ის გლანძღავს, გაგინებს, პირში „ურიას“ გიძახის, გარედ ვინ იცის რას სჩადის და მაინც ამნაირ ქრისტიანთან კავშირი გაქვს. ჩემი და ნეთანელის ამხანაგი ლევანი კი არასოდეს არ გვეძახის ურიას, პირიქით ის ყველას ეჩხუბება ჩვენი გულისთვის. ნეთანელი ღარიბია და ლევანი არავის არ აძლევს იმას დაძლევის უფლებას. შენ კი, საწყალ ნეთანელის მამას ნარმა მიჰყიდე სამი შაურით უფრო ძვირად, ვიდრე მდიდარ და უსვინდისო ვანოს. მე წავალ და ამას ნეთანელს ვეტყვი.

— ნეთანელს ვეტყვიო? — ამ სიტყვებთან ერთად რეუბენი აინთო, თვალებიდან ცეცხლს ჰყრიდა, მივარდა ლევის და ერთხელ კიდევ გაავარჯიშა თავისი ხელები ლევის მხრებზე და სახეზე. — წადი და უთხარი შენს წიტიან ნეთანელს! წადი და ესეც უთხარი, რომ მამა ჩემმა მაგრად მიმბეგვა-თქო. ოოჰ, დაიწვა ის წუთი, როდესაც მე შენ სკოლაში მიგაბარე! დაიწვა ის სკოლაც, სადაც

თქვენ დადინართ, თუ იქ ასეთ უზრდელობას გასწავლიან, თუ იქ ასე გაპირუტყვებენ. განა შენი რაბი ტყუილს მეუბნებოდა, რომ არ შეცდეს, შვილი სკოლაში არ მიიბარო? შენ უნდა იჯდე ციხეში — შენ! ვაი საცოდავი ისაკი! იმას ღმერთი მაინც სწამს, იმას ვაქრობა მაინც შეუძლია, იმას მშობლების პატივისცემა მაინც აქვს. რა უჭირდა ისაკს, რომ ცოტა ღვინის სმა არ ყვარებოდა? ან და ჩემი უფროსი საყვარელი არონი — ღვთის მორწმუნე და მოშიშე, თალმუდისა და თორის მცოდნე — უნდა იწვეს ავადმყოფი და შენ უნდა გიცქირო იმის მაგიერ? ვიცი, ვიცი, რაც გამოვა ბოლოს შენგან. შენისთანა შვილი — ყველა უბედურებაზე უფრო საშინელია. შენ იზრდები ნამდვილი აფიკოროსი¹⁾. წადი ამ წუთში ხალხში, ჩაუჯექი თორას და აღარ გაბედო სკოლაში წასლვა. მალაზიაცი კი აღარ დაეინახო შენი წყეული სახე. გესმის? გამეცალე აქედან საჩქაროდ!

ბრაზით აღსავსე რეუბენი გაჩქარებული მიდი-მოდიოდა მალაზიაში. ხოლო ლევი კი ჩაჩუმდა, ხმის ამოუღებელივ გამოვიდა, ღრმად ამოიოხრა და სახლისაკენ გაემართა. გარედ გულზე მოეშვა, მაგრამ სახიდან მაინც ჩამოსდიოდა ცრემლები.

II.

1920 წელი გადადიოდა ისტორიის არქივში. ორ-სამ დღეში უნდა დაწყებულიყო ახალი წელი და არავინ იცოდა ვის რას უქადდა იგი. ერთი შეხედვით კი, ყველაფერი ჩვეულებრივად მიმდინარეობდა: დღისით ბირჯაზე გაისმოდა ლირებისა და დოლარების ორომტრიალი, საღამოს კი საზოგადოების „წარჩინებულნი“ დროს ატა-

¹⁾ აფიკოროსი — ათეისტი, ურწმუნო.

რებდენ თეატრებში და გასართობებში. სამხედრო პირებიც — იშვიათი მოვლენა აღარ იყო და თანდათან აივსო ქალაქი. კავერკოტები და შევიოტები, აბრეშუმის „ვიქტორია“ ჩულქები და საზღვარგარეთული სხვადასხვა გვარი „დოვლათი“ — აი მთელი შინაარსი და მიზანი ამდროინდელ ბურჟუაზიისა, რომელსაც ბათომისა და კონსტანტინოპოლის მეტი აღარაფერი სწამდა.

სიმდიდრე, ფუფუნება და განცხრომა — ასეთი იყო ერთი შეხედვით ზედაპირი, მაგრამ სიღრმე კი სხვა შინაარსს შეიცავდა.

ამ ხანებში ერთ-ერთ საღამოს ქალაქის თეატრში მიდიოდა ია ეკალაძის პიესა „№ 21 +“. თეატრი სავსე იყო ჩასუქებული ხალხით, რომელიც ყოველი მოქმედების დასრულების შემდეგ ტაშს უკრავდა და „ვაშას“ გაჰკიოდა. უფრო სადათ ჩაცმულნი მოსჩანდნენ „გალიორკაზე“, რომლებიც ტაშის კვრაში არ ჩამოუვარდებოდნენ პარტერის ხალხს. მაგრამ მიუხედავად ამისა, დაკვირვებული თვალი გაარჩევდა, რომ „გალიორკაზე“ ერთსულოვნობა არ არსებობდა.

თეატრის გარედ კი ფუსფუსობდნენ ბავშვები და ახალგაზრდები, რომლებმაც ვერ მოახერხეს უბილეთობის გამო თეატრში შესვლა და მიუხედავად ზამთრის სიცივისა, მაინც იდგნენ ქუჩაში, თეატრის წინ და ჩვეულებრივად ირთობდნენ თავს. ცოტა მოშორებით ტელეგრაფის ბოძთან იდგა ერთი ახალგაზრდა, დაახლოებით 15-16 წლისა და ხელში ეჭირა გასაყიდელი შნურაკები. ეცვა შავი სატინის ბლუზა, დახეული ჩუსტები და სიცივით კანკალებდა. იგი იდგა მორიდებული და ჰქონდა შეშინებული თვალები. ელოდა იმ წუთს, როდესაც ხალხი გამოვიდოდა თეატრიდან. იქნებ ვისმეს გაესაღებინა მისთვის „საქონელი“. მაგრამ იგი მარტო ამაზე არ ჰფიქრობდა. ის მთელი სულით და გულით თეატრში იყო. სურდა, რომ მასაც მოესმინა

ეს პიესა. რატომ არა აქვს მას ამის საშუალება? რატომ უნდა იდგეს ამ სიცივეში და კანკალებდეს? რატომ არ შეიძლებოდა ჰქონოდა მას თუნდაც ფეხზე დასადგომი ბილეთი „გალიორკაზე“? მას აინტერესებდა განსაკუთრებით ეს პიესა...

მისი ფიქრები შესწყვიტა ისევ ტაშის გრიალმა. დასრულდა წარმოდგენა. ხალხი გამოვიდა გარედ. გაისმოდა სიცილ-კისკისი. ახალგაზრდა გაექანა ხალხში და მორთო ძახილი:

— იყიდეთ, ბატონო, კაი შნურკები, იაფად!

ვიღამაც ხელი ჰკრა და ქვაფენილის მეორე მხარეს გადააგდო.

— რა დროს შნურკებია, ურია, ამ შუალამეში. რას მებლანდები ფეხებში.

ახალგაზრდამ მოიწმინდა ცრემლები და გადავიდა მარჯვნივ. მის წინ მიდიოდა თბილ პალტოში გამოწყობილი ახალგაზრდა და მას გაეკიდა.

— ბატონო, ბატონო, იყიდე შნურკები. იაფად მოგცემ...

პალტოიანი ახალგაზრდა მობრუნდა და გაშეშდა.

— ნეთანელ!

— ლევან!

ჩამოვარდა სიჩუმე. ჰაერი შეიკუმშა და სუნთქვა აღარ შეიძლებოდა. ვერც ერთს ვერ შეეხედა ერთმანეთისათვის თვალებში. ინსტიქტიურად იდგნენ გაყინულ ქვაფენილზე. მოისმოდა გახშირებული გულის ცემა. ბოლოს სიჩუმე ისევ ნეთანელმა დაარღვია.

— იცი ლევან, ვერ გიცანი. ახალი პალტო ჩაგიცვამს და სხვა მეგონე.

— ჰო, როგორც იქნა შევიკერე. შენ კი ისევ ცუდათ დადიხარ. რატომ დადიხარ ამ ყინვაში ასეთ ტანისამო-

სით, ისიც შუალამისას. ხომ იცი, რომ გაცივდები. თავს უნდა მოუარო, ნეთანელ.

— რა ვქნა ლევან, მამა ჩემი ღარიბი კაცია. ხვალ დღით მიდის რაქაში, იქნება ორი კაპიკი მოიგოს. ვანოს მიუცია მისთვის ნისიათ ორმოცი არშინი სატინა. ის ჩამოვა ფურმისათვის ¹⁾, მანამდე კი ჩვენს დიდ ოჯახს არსებობა უნდა. მე კიდევ ფიზიკის წიგნი ჯერაც ვერ ვიყიდე. ხომ იცი, მასწავლებელი გადამეკიდა, უწიგნოთ ჩემს გაკვეთილზე არ შემოხვიდნო.

— ფიზიკას მე გათხოვებ ამ კვირაში. მე და ლევი ვიმეცადინებთ ერთი წიგნით. მაგრამ მე მაინც მიკვირს: გაკვეთილებს როდის სწავლობ ხოლმე? დღისით ხომ სკოლაში ხარ, საღამოთი ამ შნუროკებს უნდები...

— გაკვეთილებს?.. გაკვეთილებს? ვსწავლობ ხოლმე... მაშინ... როცა თენდება... გათენებისას... როცა გათენდება...

ჩაჩუმდენ და ისევ ფიქრებში გაერთენ. ბოლოს ისევ ნეთანელმა ჰკითხა:

— კარგი პიესა იყო?

— პიესა... ჰო, არა უშავს, მაგრამ მე მაინც უკმაყოფილო ვარ. იცი ნეთანელ, მე რამდენი ვიწვალე, ვიდრე ვიშოვე ფული „გალიორკაზე“ ბილეთის საყიდლად. მე ძალიან ვნატრობდი, რომ შენ და ლევი ყოფილიყავით ამალამ. ეს პიესა რევოლიუციონური პიესაა, მაგრამ წინასწარ აღებულები აზრით და მიდგომითაა დაწერილი. აქ გამოყვანილია ერთი ებრაელი სტუდენტი ლეონ ბერგი, რომელიც რევოლიუციონერებთან მუშაობს და შემდეგ კი აღმოჩნდება მოღალატე და ჟანდარმერიის ჯაშუში. იცი ნეთანელ, მე ისეთი ბრაზი მომივიდა ავტორზე, რომ ვერ აგიწერ. განა იმან არ იცის, რომ რუსეთის ებრაელობამ რევოლუ-

¹⁾ ფ უ რ ი მ ი — ებრ. დღესასწაული.

ციას მისცა საუკეთესო რეგოლუციონერები? მაშინ რატომ გამოჰყავს ებრაელები მოღალატეებად?

— სამწუხარო ის არის, ლევან, რომ როდესაც პიესაში გამოყვანილია ასეთი ტიპი და მას ეწოდება ებრაელი — მასას ჰგონია, რომ ეს ტიპიური მოვლენაა. როდესაც მოღალატეა ვინმე ივანე — მასა ამბობს, რომ ივანეა მოღალატე, ხოლო როდესაც აბრამია მოღალატე, ან მოშე — მაშინ მასა მოღალატეს კი არ უწოდებს თავის ნამდვილ სახელს, არამედ ამბობს, რომ ებრაელია მოღალატე. და ამაზე სწინელი არაფერია, უმტკიცო ვილაც „ურწმუნო თომას“, რომ ორჯერ ორი — ოთხია!.. მაგრამ კმარა. ხვალ დილით შეხვდებით სკოლაში. მამაჩემი დილით ადრე მიდის და საჭიროა სახლში დავბრუნდე. დღეს ვერაფერი გავყიდე. იქნებ ხვალ მაინც რამე გავაკეთო. ღამე მშვიდობის, ლევან. ფიზიკის წიგნი არ დაგავიწყდეს მომიტანო ხვალ სკოლაში...

— ღამე მშვიდობის, ნეთანელ! არ დამივიწყდება...

* *

*

ათასი ფიქრები ირეოდა ნეთანელის თავში:

„ლევანი ხვალ ფიზიკას მომიტანს... დილაზე ადრე მაშა უნდა გავისტუმრო... იგი მოიგებს ბევრ ფულს... შემდეგ სასწავლებელს დავასრულებ... მე დიდი გავხდები... ვიშოვი სამსახურს... დავეხმარები ჩემსავით ღარიბებს... ებრაელ ახალგაზრდებს მოუწოდებ სწავლისაკენ... ლევი, მე და ლევანი დავაარსებთ სამკითხველოს... ვნახავ ეკლადის პიესას... ამ დროს მე მწერალი ვიქნები... დავწერ წერილს, რომ ეს პიესა უნდა გადაკეთდეს, რომ ეს დიდი უსამართლობაა... რომ ებრაელები არ არიან მოღალატეები, რომ პირიქით... ეს ხალხია დევნილი ხალხი... მე დავწერ სხვა პიესას... სულ სხვა პიესას“...

როდესაც ფეხი შედგა ჩაბნელებულ გელათის ქუჩაზე, უნებურად შეჩერდა და ქუჩას თვალი გადაავლო:

„ნეტავ თუ ოდესმე განათდება ეს ქუჩა?.. ვინ გაანათებს მას?... რა გაანათებს მას?.. ან კი საჭიროა მისი განათება?.. ვისთვის იყო საჭირო, რომ ყველა ებრაელისათვის თავი მოეყარათ უსათუოდ ამ ქუჩაზე?.. რამდენი უსამართლობაა ამ ქუჩის არსებობაში?.. ვინ მიაწება ეს სახლები ერთმანეთს?.. ეს საცოდავი ქონხმანები და რეუზენ კაკიაშვილის მდიდრული სახლები... თითქოს რაღაცის ეშინია ამ ხალხს... ერთმანეთთან მჭიდრო კავშირში აიშედებენ თავიანთ თავს... მაგრამ რა საერთო აქვთ რეუზენ კაკიაშვილს და თუნდაც მამაჩემს, ისრაელ შიმშილაშვილს?.. მხოლოდ ის რომ ცხოვრობენ ერთ ქუჩაზე... ერთი მდიდრულად, ოთხმოცდაცხრამეტი ლარიბულად. ცეცხლი რომ გაჩნდეს რეუზენ კაკიაშვილი გადავა სხვა ქუჩაზე... მაგრამ რას იზამს მამაჩემი?.. რას იზამს სხვა ხალხი?.. ვინ დაეხმარება მათ?.. ჯერჯერობით კი არავინ ჰფიქრობს ამაზე... არავინ... რელიგიით გაუბრუნეს ხალხს თავი და კუჭი საქმელის მაგიერ გაუვსეს ათასი სულელური რწმენით და დოგმატებით“.

ქუჩის ბოლოში მას გაახსენდა, რომ მისი კუჭიც ცარიელი იყო, მრისხანედ გადახედა მღუმარე ქუჩას და საბოლოოდ განსაზღვრა:

„გელათის ქუჩა — ეს არის სათავე ჩვენი ხალხია ყოველგვარი უბედურებისა“.

ამ ფიქრებით იგი მიუახლოვდა თავისი მშობლების პატარა ქონს. იგი განათებული იყო პატარა შუშის სანათით. სახლში ყველა მღვიძარე იყო და შემოსხდომოდენ კედლის ღუმელს. იატაკი ქვისა იყო და ძველი ხალიჩით დაფარული. ისრაელი იჯდა დაბალ სკამზე, მის ახლოს მისი მეუღლე რიბკა და ექვსი პატარა შვილები — ნეთანელზე უნცროსები. ნეთანელის შემოსვლა სუყველას გაე-

ხარდა. საკვირველი ოჯახი იყო. ცხოვრობდნენ სილატაკით და სიმშილით, მაგრამ სახლში სუფევდა განსაკუთრებული მზრუნველობა და სიყვარული ურთიერთისადმი. ნეთანელის მამამ, ისრაელმა, შემოსვლისთანავე შეატყო, რომ შვილს არაფერი არ უეაჭრია, ცოტა ხანს თავი მოიფხანა და უთხრა:

— მოდი ნეთანელ, გენაცვალე, ჩემო იმედო, აგერ დაჯექი, გათბი; შენ მალე გაათავებ გიმნაზიას, მიგიღებენ სამსახურში და კაცი გახდები. მანამდე რა ვუყოთ შვილო, უნდა ვიწვალოთ, ცხოვრება იოლად არ შეიძლება. ჩუ იჯავრებ, მე ხუთი მანეთი მივეცი დედას. ამ კვირაში როგორმე იცხოვრებთ. იმ კვირაში ფურიმია, ჩამოვალ და ჩამოვიტან მონაგებ ფულს. მართალია ვანომ ძვირად მომყიდა სატინა, მაგრამ როგორმე გავსაღებ. ტყიბულიდან ონამდე ფეხით წავალ. ცხენში ფული არასოდეს არ დამიხარჯია; კიდევ კარგი, რომ შეჩვეული ვარ ამას იმ დროიდან, როცა რაჭაში ვცხოვრობდი. ნაჭერალას მთა და გელათის ქუჩა ჩემთვის ერთი და იგივეა.

— მე კი ვისწავლი, მამაჩემო. ლევანი ხვალ ფიზიკას მათხოვებს ერთი კვირით. დავასრულებ სასწავლებელს, გამოვნახავ ახალ გზას, მივანებებთ თავს ამ წყეულს ვაჭრობას და ვიცხოვრებთ პატიოსნად.

ისრაელი აღტაცებით მოეხვია თავის შვილს და აკოცა შუბლში. შემდეგ რიბკამაც აკოცა. პატარა ბავშვები, როცა დაინახავდნენ მამის ასეთ კარგ განწყობილებას, შეახტებოდნენ მას მუხლებზე და ეალერსებოდნენ.

— მე რას მომიტან მამილო?

— შენ... სულუგუნს.

— მე?

— შენ... მუჯლუგუნს.

და გულიანად იცინოდნენ.

— მე რას მომიტან მამილო? — შეეკითხა მესამე.

— შენ... კალმასს.

— მე? — შეეკითხა მეოთხე.

— შენ... მათრახს.

და ისევ გულიანად გადაიხარხარეს.

ყველაზე პატარა ბავშვებს კი უკვე ჩასძინებოდათ დედის კალთაში. თენდებოდა და ისრაელიც უნდა გასულიყო სადგურზე. ჩაიცვა თავისი ახალი ქალაძნები, გადაიგდო მხარზე ხურჯინი, გადაეხვია ყველას სათითაოდ, ჩაჰკოცნა მაგრად და გამოესალმა.

— მშვიდობით, ჩემო გვრიტებო, ჭკუით იყავით... ფურქში აქა ვარ... ნეთანელ, შენი ჭირიმე, ოჯახს მოუარე... არც სკოლაში გაცდე...

გავიდა ისრაელი და ნეთანელმა ღრმად ამოიოხრა. დაწვა, მაგრამ მის თვალს ძილი არ მოჰკიდებია. მის თავში ირეოდა ათასი ფიქრები. თან უკვე თენდებოდა და უნდა შესდგომოდა გაკვეთილების დამზადებას. მაგრამ ამ განთიადზე ძალიან უხალისოდ იყო. კარგა გათენებამდე არ მოშორებია მის თვალებს: ნაქერალა, მოღალატე ლეონ ბერგი, შნუროკები, ახალი გზა, მისი მეგობრები: ლევი და ლევანი...

მაგრამ არც ლევანს ეძინა ამ დროს. მის ყურებს კიდევ ესმოდა ნეთანელის მწუხარე, სიმბოლიური, ორაზროვანი სიტყვები:

— გაკვეთილებს?.. გაკვეთილებს?.. ესწავლობ ხომე... მაშინ... როცა თენდება... გათენებისას... როცა გათენდება...

და ლევანი, ჭავჭავაძის ქუჩაზე, თავის ფიცრულ საწოლზე, იმ დილით, როცა ისრაელი მძიმე ბარგით მხარზე მიემართებოდა ქუთაისის სადგურზე — კარგად ჰგრძნობდა, რომ გარედ თუმცა გათენდა, მაგრამ ნეთანელისათვის ჯერ კიდევ არ გათენებულა, ჯერ კიდევ სიბნელეა.

6.46
2

III.

დაიწყო მხიარული დღესასწაული „ფურიმი“.

მდიდარი რეუბენის სახლში დიდი მზადება იყო. პირველ საღამოსვე მას ჰყავდა დაპატიჟებული აუარებელი სტუმრები და სახლში ყველა მოუთმენლად მოელოდა დაღამებას. განსაკუთრებით მხიარულ გუნებაზე იყო თვითონ რეუბენი. უფროსი შვილი არონი — თითქმის განიკურნა, პატიმარი ისაკიც გამოშვებული იყო. ლევი ამ ბოლო დროს სულ ჩუმად იყო და მოხუცი მშობელი ამას იმით ხსნიდა, რომ დაიწყო ლევის „დაჭკვიანება“. გულკეთილი სარაც წამდაუწუმ დარბოდა ოთახიდან ოთახში და მოსამსახურე ქალებთან ერთად მას შემოჰქონდა ოთახში სხვადასხვაგვარი ტკბილეულობა, ნამცხვარები და მოხდენილად ალაგებდა მათ გრძელ სუფრაზე. ოთახში იდგა შაქრის, ქიშიშის და ნამცხვარის სუნი.

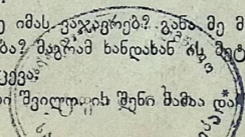
6.46
2

სასადილო ოთახში მამაკაცებიდან მარტო ლევი იყო; იგი იჯდა დივანზე, თავი მიეყრდნო კედელზე და კითხულობდა ამ დღესასწაულის ისტორიას. მის გარშემო მოფუსფუსე ქალები და ნამცხვარები მას ნაკლებად აინტერესებდა. სარა მადლიერი თვალით გადახედავდა ხოლმე თავის უნცროს შვილს და კვლავ აგრძელებდა დიასახლისობას. მაგრამ ერთ მომენტში ვერ მოითმინა დედამ, მიუახლოვდა შვილს და შუბლზე აკოცა.

— რომ იცოდე, ლევი, მამაშენს როგორი კარგი საჩუქარი აქვს შენთვის, მაშინ შენს სიცოცხლეში აღარ გააჯავრებდი მას.

— განა მე იმას ვაჯავრებ? განა მე მინდა, დედიკო, იმის გაჯავრება? მაგრამ ხანდახან ის მეტის-მეტად უსამართლოდ იქცევა.

— გაჩუმდი შვილო, შენი მამა და შენი უფროსია.

შენს გამოსაზრდელად არაფერს არ იშურებს. ასეთი სიტყვებით არ უნდა მოიხსენიო შენი მშობელი.

— კარგი, დედა. გაჩუმდები, აღარაფერს არ ვიტყვი.

— ჰო ასე, ჩემო უნცროსო, ჩემო კობტა შვილო. მალე სტუმრები მოვლენ და შენ კარგ ხასიათზე უნდა იყო. ასე ცხვირჩამოშვებული როგორ შეიძლება.

— ცხვირაშვებული ხომ გყავთ ისაკი და მეტი რა გინდათ? დათვრება დღეს მაგრად, კიდევ ვინმეს აუტებს ჩხუბს და ხელახლა ციხეში უკრავენ თავს. ისაკისთანა გინდა რომ ვიყო?

— შენ კიდევ დაიწყე ლევი, უფროსივით ლაპარაკი. არ არის კარგი. მოემზადე. ტანისამოსი ჩაიცვი. ნახევარ საათში სტუმრებიც მოვლენ. ეგტიხი იყო ეხლახანს: ვანო მალე მოვაო.

— ვანოც მოვა? ეს კი დიდი ამბავია, დედაჩემო, რა კარგი იქნებოდა, რომ ნახევარი საათით მაინც უფროსი ვყოფილიყავი, ან ისაკის ხასიათი მქონოდა.

— რას იზამდი მაშინ?

— რას ვიზამდი და მაგ თქვენ ვანოს მაგრად მივტყეპავდი.

— ხა, ხა, ხა! — გულიანად გადიხარხარა სარამ. — საიდან მოგდის თავში ასეთი აზრები? ვანა შენ მაგისთანა საქმეების ჩადენა შეგიძლია? მერე რა დავიშავა ვანომ? რა საქმე გაქვს ვანოსთან? მითხარი, გენაცვალე, ლევი.

ლევიმ არაფერი არ უპასუხა. დედამ ერთხელ კიდევ ჩაიკრა გულში და მეორე ოთახში გავიდა. ლევი მიუბრუნდა თავის წიგნს, მაგრამ ველარ კითხულობდა. პატარა ოთახიდან ხმაურობა ისმოდა. ნელა გამოაღო პატარა ოთახის კარები და შევიდა. მაგიდასთან იჯდა მისი უფროსი ძმა არონი, გამხდარი, წვერ მოშვებული, თავზე პატარა შავი ქუდით, ხელში ეჭირა სქელი თალმუდი და ხმა მალა ღიღინებდა:

— „კვერცხი, რომელიც გაჩნდა უქმე დღეს — ბეთშა-
მაი ამბობს: არ იქმებავ, ხოლო ბეთილელი კი ამბობს,
რომ იქმებავ“.

ლევინ ველარ მოითმინა და შეაწყვეტინა:

— მერე შენ ვისი მიმდევარი ხარ: ბეთშამაისა თუ
ბეთილელისა?

— რასაკვირველია ბეთშამაისა. — და განაგრძო იმავე
მონოტონური ხმით: — „კვერცხი, რომელიც გაჩნდა უქმე
დღეს“...

— მოიცა არონ, მე მაინც ვერ გამიგია, რამდენ
კვერცხს შენ ჰყლაპავ და საიდან იცი, რომელი შაბათ დღეს
გაჩნდა, რომელი ორშაბათს და კიდევ სხვა, უბრალო
დღეს?

— დამეკარგე თავიდან და ხელს ნუ მიშლი, პატარა
აფიკოროსო.

— ეჰ, რა გაეწყობა, წავალ არონ. მაგრამ მე მაინც
ვერ გავიგე. შენ თუ გესმის, ალბად შენ ყოფილხარ ქათმე-
ბის უსტაბაში და ჰყარაულობ ხოლმე მათ იმ დროს. მაინც
საკვირველია. მწვანე ყვავილაზე ბევრი კვერცხი იყიდე-
ბა, ზედ არ აწერია და ისე, რა ვიცი.

— ლევი, ამ წუთში თუ თავს არ დამანებებ მამას
დაუძახებ.

ლევი იძულებული გახდა გამოსულიყო ოთახიდან. სა-
სადილო ოთახში იგი შეხვდა მეორე ძმას ისაკს. იგი მარ-
ტო მიმჯდარიყო მაგიდასთან და შეექცეოდა სვირის
ღვინოს.

— ისაკ, ყოჩაღ! ჯერ სტუმრები არ მოსულან და შენ
უკვე შეუდექი ღვინის სმას. არა გრცხვენია?

— ერთი ვერ უყურებთ ამ ძაღლის თავს? ესეც მე
უნდა მასწავლიდეს ჭკუას, თფუ!

— ეჰ ისაკ, ისაკ. მოდი შევრიგდეთ. სვი რამდენიც
გინდა. მე არავის არ ვეტყვი. კუზიანს მხოლოდ სამარე

გაასწორებს. შენ მაინც ისე შეყვარებული ხარ ციხეზე, რომ ვგრძნობ აქედან პირდაპირ იქ წახვალ.

— მერე რა ცუდია იქ, თუ იცი?

— იქ ხომ ღვინო არაა?

— რა იცი რომ არაა? ციხის უფროსები სულ ჩემთან სვამენ ღვინოს. იქ ყველანაირი ღვინო გვაქვს. კახური, სვირული, ხვანჭკარა...

— აბა ისაკ, ვინაიდან ასე კარგად ცხოვრობ შენი ციხის სამოთხეში და იქ წასვლას არ დაიშლი, წასვლამდე ერთი თხოვნა შემისრულე.

— მაინც რას ინებებ?

— როცა მაგრად დათვრე და ჭკუა გამოვა შენი ტვინიდან — ერთი მაგრად მიბეგვე ვანო. სინდისს ვფიცავარ ამ პატივისცემას არ დაგივიწყებთ მე და ჩემი მეგობრები.

ორივემ გაღინხარხარეს და კარგ ხასიათზე დადგენ. ისაკს უკვე უნდოდა ვანოს „სადლეგრძელო“ ავანსად შეესვა, მაგრამ კაბინეტიდან მოისმა რეუბენის ძლიერი ხმა:

— ლევი! შემოდი ჩემთან.

ლევი მოკრძალებით შევიდა მამის ოთახში, სადაც მამასთან ერთად დაინახა თავის დედაც. ორივეს სახე უბრწყინავდა.

— მომიახლოვდი!

ლევი კიდევ უფრო მოკრძალებით მივიდა.

— აი შვილო, ყური მიგდე. მართალია შენ ბევრჯელ გამაჯავრე, ბევრი უსიამოვნო წუთები შემხვდერია შენის გამო, მაგრამ მე მგონია, რომ ეს იყო წარსულში. ახლა შენ უკვე შედიხარ ახალგაზრდობაში, დროა რომ ჭკუაში ჩავარდე. რეუბენის ოჯახზე მტერი არ უნდა გაახარო, დღეს ფურიშია. ამ დღის გულისათვის მე შენთვის მიპატივებია შენი ძველი ცოდვები. ამას გარდა მე შენთვის გამოვიწერე კონსტანტინოპოლიდან ოქროს საათი, რომელიც მივიღე დღეს. აი შვილო, ჩემი საჩუქარი და გაიხარე.

ამ სიტყვებთან ერთად მამამ პატარა ყუთიდან ამოიღო ოქროს საათი და ლევის გაუკეთა მაჯაზე.

— აკოცე შვილო მამას. — უთხრა სარამ.

ლევი ნაძალადევით მიუახლოვდა მამას და ხელზე აკოცა. ძნელი იყო იმის გაგება, რაც ხდებოდა ლევის გულში. სახეზე არ დაეტყო არავითარი ცვლილება. იგი ამ წუთშიაც თავის ამხანაგებზე ფიქრობდა. რეუბენი კი განაგრძობდა დარიგებას.

— აბა შენ იცი შვილო, როგორ მასახელებ. ნეთანელისთანა და ლევანისთანა ამხანაგებთან შესწყვეტ კავშირს. სამაგიეროდ დაუმეგობრდი ვანოს შვილს. დღეში სამი ლოცვა ილოცე. მაღაზიაში ვაჭრული წესები შეისწავლე. სკოლაში იარე, მხოლოდ გლახაკებთან კავშირს ნუ დაიჭერ.

ლევის ფერი ეცვალა. ხელოვნურად იკავებდა თავს. მისჩერებოდა იატაკს და არ იცოდა რა ექნა. ინსტიქტიურად დახედა თავის ახალ საათს, რომელიც მეტად ძვირფასი და იშვიათი იყო. მაგრამ ამისათვის არ მიუქცევია ყურადღება. ციფერბლატი მას უჩვენებდა, რომ დაიწყო საღამოს მეცხრე საათი და... უცბად გაახსენდა: მალე უნდა გამოვიდეს გაზეთი. ბაღის კიდეზე მას უცდიან ლევანი და ნეთანელი. რა ჰქნას?..

კიბეებზე გახშირდა ნაბიჯების ხმა. ამოდიოდნ სტუმრები. რეუბენი გავიდა მათ შესაგებებლად. ოთახში დარჩენ მხოლოდ ლევი და მისი დედა. მოისმოდა სასადილო ოთახიდან: „ვანოს გაუმარჯოს“, „რეუბენს გაუმარჯოს“, „მოგვილოცავს მხიარული ფურიმი“ „ფურიმ ბესიმხა“ 1) და სხვ...

ლევის მოუსვენრობა დაეტყო და უცბად მიმართა თავის დედას.

1) „ფურიმი სიხარულით“.

— დედა, ჩემო დედიკო, ხომ არ გინდა ჩემი სიკვდილი?

— ვაიმე შვილო, რას მეკითხები.

— აბა ახლა უნდა გამიშვა, საჩქაროდ.

— სად უნდა წახვიდე შვილო?

— მამას არ უთხრა. შენ კი ვერ მოგატყუებ. მივდივარ ჩემს მეგობრებთან: ლევანთან და ნეთანელთან. ერთ საათში დაებრუნდები, მე არ დავიგვიანებ.

IV.

დანიშნულ დროს ბაღის კიდეზე შეხვდნენ მეგობრები. სახვალთა გაზეთი ჯერ კიდევ სტამბაში იბეჭდებოდა და მის გამოსვლას აგვიანდებოდა. მეგობრები ყოველთვს ერთად კითხულობდნენ ერთად-ერთ გაზეთს, რომელიც გამოდიოდა ამ ქალაქში. ამ საღამოს გაზეთს აგვიანდებოდა, მაგრამ მშვენიერი, მოწმენდილი საღამო იყო და შედარებით არც ციოდა. მათ გადასწყვიტეს დაეცადათ გაზეთის გამოსვლისათვის. განსაკუთრებული მოლოდინით ელოდნენ დღევანდელ გაზეთს, რადგანაც მათ რედაქტორი შეჰპირდა, რომ თუ ადგილი იქნებოდა გაუშვებდა სამი მეგობრის დაწერილ წერილს. წერილი დაწერილი იყო კოლექტიურად და ფსევდონიმც შესდგებოდა მათი სახელების დასაწყისიდან: ლ ე-ნ ე-ლ ე. ამ წერილში ისინი პირველად გამოდიოდნენ ებრაელთა სასულიერო წოდების — რაბინებისა და მათი დამქაშების — კლერიკალების წინააღმდეგ; ამ წერილში აშუქებდნენ აგრეთვე საქ. ებრაელთა კულტურულ ჩამორჩენილობას, ებრაელი ქალის უმწეო მდგომარეობას და ეხებოდნენ მთელ რიგ საყურადღებო საკითხებს. ახალგაზრდა მეგობრები კარგად ჰგრძობდნენ, როგორ საპასუხისმგებლო ნაბიჯს სდგამდნენ ამით, მაგრამ ისინი თავს ინუგეშებდნენ იმით, რომ ამოეფარენ ფსევდონიმს. თან უნდოდათ წარმოედგინათ ის დიდი გან-

გა'ში და ალიაქოთი, რომელიც ატყდებოდა გელათის ქუჩაზე, მხიარული ფურიმის დღეს, მათი წერილის გამოქვეყნების შემდეგ. ბნელეთის რაზმები დაირაზმებოდნენ ერთად და ჯოჯოხეთის მაშხალებით დაუწყებდნენ ძებნას წერილის ავტორს!

დეე!

ახალგაზრდა მეგობრებმა კარგად იცოდნენ, რომ ისტორიის ბორბლებს თავისი კანონები აქვთ და ისინი მიდიან თავისი გზით. ისინი ოცნებობდნენ მხოლოდ იმაზე, რომ გამოჩენილიყო რაიმე ძალა, რომელიც ელექტრონის სისწრაფით დააჩქარებდა ამ ბორბლების აუცილებელ მსვლელობას.

მეგობრებმა შეუხვიეს ბაღში და ჩამოჯდნენ განაპირა ადგილას მდებარე გრძელ სკამზე. ნეთანელი განსაკუთრებით დაღონებული იყო და ლაპარაკის ხასიათი არ ჰქონდა. ერთხანს გამეფებული მღუმარება ლევიმ დაარ—
— რა მოგივიდა ნეთანელ, რატომ ხარ ასეთ ცუდ ფერზე?

— მაძაჩემი უნდა ჩამოსულიყო ამ საღამოს. ასე დაიბარა, ფურიმისათვის უსათუოდ დავბრუნდებო. ნეტაე, ხომ კარგად არის, ჯავრით აღარ ვართ.

— ისრაელი ჭკვიანი კაცია. ალბად რამე საქმე შეხვდა და დარჩა რაჭაში. სხვა დროსაც ასე შვრება ხოლმე — დააწყნარა ლევიმ და შემდეგ დაუმატა:

— ფული ხომ არ გჭირდებათ?

— არა, გმადლობ. ჯერ კიდევ გვაქვს სახარჯო. — ცოტა ხნის შემდეგ ძალა მოიკრიფა და განაგრძო: — მაშ ასე. ხვალ ბევრს ჩაუმწარდებათ ფურიმი. გაბაეები ¹⁾ და ხახმები ²⁾ ვეღარ იქეიფებენ მაღიანად.

1) სალოცავის სტაროსტები.

2) ებრ. სასულიერო პირები.

— მე მაინც მაინტერესებს გავიგო — სთქვა ლევანმა — რა დღესასწაულია ეს ფურიმი და რის აღსანიშნავათ არის იგი დაწესებული.

— ფურიმის ქარგა მარტივია და ჩვეულებრივი — დაიწყო ლევიმ. — 386 წლის წინედ ქრისტეს დაბადებამდე სპარსეთში ცხოვრობდა მეფე არტაქსერქსი, ებრაულად ჰახაშვეროში. მას ჰყოლია მთავარი თავადი ვინმე ჰამანი, რომელსაც განუზრახავს ებრაელი ერის ამოწყვეტა-განადგურება სპარსეთის სახელმწიფოში და საამისო ნიადაგიც მოუმზადებია. გაყლეტის დღეთ დანიშნული იყო 14 ადარი, ებრაული რიცხვით, ე. ი. დღევანდელი დღე, მაგრამ განზრახვა ვერ განუხორციელებია, ვინაიდან მეფეს უყვარდა ებრაელი შთამომავლობის ქალი — ესთერი და მოექცა მისი გავლენის ქვეშ. ჰამანი კი თავის დაგებულ მახეში თვითვე გაბმულა. რასაკვირველია, ხალხის ფანტაზიასაც შეუმკია ეს თავისებური ლეგენდარული ელფერით და აღუნიშნავს ეს მოვლენა მხიარული დღესასწაულით. მაინც საკვირველია: რატომ წაეპოტინენ ამ დღესასწაულს სასულიერო პირები და მისცეს მას რელიგიური ხასიათი, როდესაც აქ ყველაფერი ჩვეულებრივი ამბავია და არაფერია მათი საკბილო.

— ფურიმში მოჩანს უმთავრესი დამახასიათებელი ხაზები დამონებული ხალხის ფსიქოლოგიისა — სთქვა ნეტანელმა. — გასაჭირში ჩაეარდნილი ერი, რომელსაც უპირებენ გაყლეტას და დედამიწის პირიდან აღგვას, თვალცრემლიანი შეჰყურებს სხვა მხსნელებს და ქალის საშუალებით ცდილობს სულელი მეფის გულის მოღწობას და სიცოცხლის ჩუქებას. დიახ, აქაც გამარჯვებაა. მაგრამ გამარჯვება არა დიდად საპატიო და ამამაღლებელი.

— ჰამანმა მორდენახისა და სხვა ებრაელების ჩამოსახრობად გაამზადებინა უზარმაზარი მალალი ხე — განაგრძო ლევიმ. — ბედის ტრიალმა კი მორდენახი მოაქცია

სახელმწიფოს სათავეში, რომელმაც იმავე ხეზე ჩამოახრჩობინა ეს პირველი ანტისემიტი.

— მე კი მგონია, რომ მორდენაიმ დიდი შეცდომა დაუშვა იმით, რომ ისეთი დიდი ანტისემიტი, როგორც პამანი ყოფილა, ხეზე დაუკილია. — ჩაერია ლაპარაკში აქამდე ჩუმად მყოფი ლევანი. — ეს ხე როგორც ჩანს ძალიან განაყოფიერებულა და დაუსხავს ბევრი ანტისემიტები, რომლებიც ასე მრავალნი არიან ყველა ეპოქაში და ყველა სახელმწიფოში.

მეგობრებმა გადინარხარეს.

— გაზეთის გამოსვლას კვლავ აგვიანდება. — ამბობდა ლევი. — თუ ეს ჩვენი წერილი მართლა დაბეჭდეს, მაშინ მას უნდა მივაყოლოთ მეორე წერილი. უნდა შევატყობინოთ მთელ საქართველოს, როგორ მოგვახვეიეს თავზე სოციალდემოკრატებმა დამფუძნებელ კრებაში ხახამი დეპუტატი, რომელიც პარლამენტში ზის ეგვიპტის მუმიასავით გაჩერებული და მხოლოდ ჩვენს სალოცავშია დიდ გულზე და იქ დაიწყებს ხოლმე ლაქლაქს.

— ახალი გაზეთი! ახალი გაზეთი! ახალი გაზეთი!!! — უცბად ყველა მხრიდან გაისმა. მეგობრები თვალის დახამხამების უმალ გაჩნდნენ ერთ მეგაზეთესთან და იყიდეს ერთი ეკზემპლიარი. წყნარად გაუხვიეს ისევ ბალისაკენ და მიყრუებულ ადგილას, სადაც ძლივს ანათებდა ელნათური, ჩამოჯდნენ. მათი წერილი „დროა გონს მოვიდეთ“ მოთავსებული იყო თვალსაჩინო ადგილას. რედაქციას გაეკეთებინა შენიშვნა: „სადისკუსიო“.

— ეშმაკმა წაიღოს იმ რედაქტორის თავი. — გაბრაზებით წამოიძახა ლევანმა — ჩვენ ვითხოვთ კულტურას და შეგნებას, ის კი სადისკუსიოდ აცხადებს ამ ამბავს. წაიკითხე ნეთანელ, შენ ყველაზე კარგად კითხულობ ქართულ ენაზე, ნეტავ სხვა ხომ არაფერი არ გადაუსწორებიათ.

ნეთანელმა აიღო გაზეთი და დაიწყო კითხვა. სამივეს გული ფანცქალობდა და სიხარულით ივსებოდა. წერილი დაწერილი იყო ახალგაზრდული ცეცხლით და ტემპერამენტით. იგი სავსე იყო მხურვალე სიტყვებით და თავდებოდა ასე:

„თქვენ კი ჩვენი ცხოვრების ბნელნო ძაღლო, განაგრძეთ ეს გველის სისინი, ვიდრე ისტორია ხელთ გიპყრიათ და მას თქვენთვის ზურგი არ შემოუქცევია!.. ჩვენ კი მოვითხოვთ, რომ სასწრაფოდ გაიხსნას ჩვენთვის კულტურის სახლი, ვინაიდან იგი უნდა გახდეს ჩვენი მამოძრავებელი ღერძი, იგი უნდა გადაიქცეს იმ ცხოველმყოფელ ნაკადად, საიდანაც ჩვენს ახალგაზრდობას შეეძლება ამოსწოვოს წყარო სინათლის. კულტურის სახლი უნდა გადაიქცეს იმ ახალ მოვლენად, რომელიც მილეწ-მოლეწავს ყოველსავე ძველს და გამოგვიყვანს ახალი გზების ძიებაში. მოგვბეზრდა აფიშებში ვიკითხოთ: „ებრაელებო! ხმა მიეცით პირველ ნომერს“. სწავლა-განათლება არ უნდა შეადგენდეს მხოლოდ შეძლებულთა პრივილეგიას. დროა უკვე დაიწყოს ნამდვილი კულტურული აღორძინება. დროა ვიფიქროთ მეწვერილმანეთა და ღარიბთა ფართო მასების მდგომარეობის გაუმჯობესებაზე. ჩვენ არ გვაკმაყოფილებს ქაღალდის რევილუცია. მოგვეცით ნამდვილი რევილუცია!“.

ლე-ნე-ლე.

და მეგობრებმა დაუმატეს:

— გაუმარჯოს ამ პირველ ყუმბარას, რომელიც გასკდება ხვალ გელათის ქუჩაზე და დაანთებს დიდ ხანძარს, რომლის შუქზე ბრძემბს აენილებათ თვალები!

— გაუმარჯოს ლე-ნე-ლეს!

— გაუმარჯოს კულტურის სახლს!

შემდეგ მხიარულად განაგრძობდენ.

— გავსწიოთ ეხლა სახლისაკენ!

— გაზეთი გადავმალოთ!

— არც ერთმა კაცმა არ გაიგოს ვინ დასწერა ეს წერილი.

— ჩვეს ჯერ კიდევ ძლიერ ახალგაზრდები ვართ და ვინ გვაპატიებს ამას?

— რედაქტორმა რომ გაგვეცეს?

— არა, არ იკადრებს!

— რედაქტორმა უკვე მოიხადა თავის მოვალეობა იმით, რომ სადისკუსიოდ გამოაცხადა ეს ამბავი.

— დავასრულოთ გიმნაზია და მერე ვაყურებიანოთ მაგათ სეირი!

— მორიგი წერილი პარლამენტზე და ხახამ-დეპუტატზე!

— ყოველ კვირაში თითო წერილი, თითო ყუმბარა ძველ სამყაროს!

— გაუმარჯოს ლე-ნე-ლეს!

და ის იყო, სახლისაკენ ბრუნდებოდენ, მხიარულნი და ბედნიერნი, რომ ამ დროს... ნეთანელს გაზეთი გაუვარდა ხელიდან, შეჰკივლა საზარლად და გულწასული მიწაზე წაიქცა. ელდანაცემი მეგობრები დაიბნენ. ვერ გაიგეს რა მოხდა. ლევანი მივარდა გულწასულ ნეთანელს და დაუწყო მობრუნება. ლევის კი თავში გაუელვა საშინელმა აზრმა, სასწრაფოდ აიტაცა გაზეთი მიწიდან და იმ ადგილას, სადაც დასრულდა მათი წერილი, წაიკითხა შემდეგი პატარა ცნობა დაბეჭდილი შავი პეტიტიით:

„დღეს დღით 11 საათზე, ნაქერალას მთაზე ბანდიტებმა მოჰკლეს სახლისაკენ უკან მომავალი დარიბი ებრაელი ისრაელ შიშილაშვილი“.

ისრაელის დასაფლავების რამოდენიმე დღის შემდეგ, სასამართლოს აღმასრულებელი მიაღმა მის დაობლებულ ოჯახს. ასწერეს ნივთები, რომელთა საფასური სრულიად არ აკმაყოფილებდა მაძიებელ ვანოს. განსვენებულის მიერ ნისიად წაღებული ფართლის ღირებულება ვაცილებით მეტი იყო, ვიდრე ამ პატარა ქოხში მდებარე ლარიბული ავეჯი. ბავშვები სტიროდნენ. ქვრივი რიბკა თმებს იგლეჯდა, ხოლო ნეთანელი გამოშტერებული იდგა და სიცოცხლის აღარავითარი ხალისი არ გააჩნდა. ერთად-ერთი მისი მანუგეშებლები იყვნენ მისი მეგობრები ლევანი და ლევი, რომელნიც ამ უბედურების შემდეგ სულ ნეთანელთან იყვნენ და თითქმის არ სცილდებოდნენ მას.

ლევიმ იცოდა, რომ დღეს მოვიდოდა სასამართლოს აღმასრულებელი ნეთანელთან, ამიტომ იგი მოვიდა თავის დროზე და თან მოიტანა 20 არშინი რაღაც თეთრი საქონელი, რომელიც წამოიღო თავის მამის მალაზიიდან ჩუმად და გადასცა სასამართლოს აღმასრულებელს ნეთანელის მამის ვალში.

მაგრამ არც ამით ამოიწურა საქმე; ვაჭრობამდე ორი დღე იყო მხოლოდ. საჭირო იყო მოქმედება სასწრაფოდ, წინააღმდეგ შემთხვევაში ნეთანელის მთელ ოჯახს გამოჰყრიდნენ გარედ, ნივთებს წაიღებდნენ და ქოხსაც გაჰყიდდნენ. გამოსავალი არ იყო. მეგობრებმა არ იცოდნენ რა ექნათ. ნეთანელმა კი სრულებით დაჰკარგა მსჯელობის უნარი.

დაიწყო საჯარო ვაჭრობაც. ნეზობლებში შეგროვილი დახმარების ფული ე. წ. „ნედაბა“ ვერ გასწვდა ვანოს გაუმადლარ სურვილებს. ვანო იდგა შეუპოვარი კლდესავით და არ აქცევდა ყურადღებას გაუბედურებულთა უბე-

დურებას. ჰყადდენ სკამებს, მაგიდებს, ტახტებს და ქვის
იატაკზე დაგებულ ძველ ხალიჩას. შემდეგ დაიწყეს თვით
ქონის გაყიდვაც. დამსწრე ხალხი აქვითინდა. ვერ გაუქ-
ლეს ასეთ დიდ უსამართლობას. ისრაელის ოჯახის წევრე-
ბი ხომ სტიროდენ და საშინლად მოსთქვამდენ. პატარა
ბავშვები ჰკიოდენ, თუმცა არ იცოდენ რაში იყო საქმე,
მხოლოდ ჰგრძნობდენ, რომ ამდენი ხალხის ყოფნა მათ
სახლში არ მოასწავებდა არაფერ კარგს.

როცა შეუდგენ ქონის გაყიდვას, ლევანმა ველარ მოი-
თმინა, გადაიძრო თავის ახალ თბილი პალტო და წინ
დაუგდო აღმასრულებელს:

— ბატონო აღმასრულებელო! ბევრი აღარ აკლია ვა-
ლის დაფარვას. იქნებ შეაჩეროთ ქონის გაყიდვა. აი მიირ-
თვით ჩემი პალტო.

ვანომ ცხვირში მიახალა ლევანს თავის პალტო:

— შენ რა იცი, რამდენია ჩემი ვალი.

მაშინ წინ წამოდგა ლევი, ჩადგა შუაში და შეაჩერდა
ვანოს თვალებში. ეს ისეთი შეხედვა იყო, რომ აღმასრუ-
ლებელი იძულებული იყო ერთ წუთს შეჩერებულიყო.
ხალხის ყურადღება დაქიმული იყო და შესკქეროდა
ლევის.

— თქვენ გსურთ ააწიოკოთ ეს ოჯახი და სამჯერ მე-
ტი გადაახდევინოთ. კმარა. თქვენ, ბატონო ვანო, ვერასო-
დეს ვერ გაძლებით, ის დროც დადგება, როცა თქვენი მა-
და შეიკვეცება. მანამდე კი რასაკვირველია... თქვენ ბა-
ტონი ხართ და უფლება გაქვთ ნისია გაინაღლოთ ისე, რო-
გორც თქვენ მოგეპრიანებათ. ეს საცოდავი ქონი სულ
ღირს ასი მანეთი. თქვენ კი გჭირდებათ კიდევ ორმოცი
მანეთი, რათა გაასწოროთ თქვენი ანგარიში. მე ფულები
არა მაქვს, მაგრამ მე გაძლევთ ისეთ ნივთს, რომელიც გა-
ცილებით უფრო მეტი ღირს, ვიდრე თქვენი ორმოცი
მანეთი.

ხალხში ელექტრონის დენასავით დაიარა ლევის და ლევანის პატივისცემამ და აღფრთოვანებით შესცქეროდნენ ნეთანელის თავდადებულ მეგობრებს. ლევიმ გამოსწია მაჯა, მოიხსნა ოქროს საათი და გადასცა ვანოს. ვანო ცნობისმოყვარეობით დააცქერდა საათს, გამოცდილი ვაჭრის სუნით იგრძნო, რომ ეს მეტისმეტად ძვირფასი ნივთი იყო და დიდი სიამოვნებით გაიკეთა მაჯაზე.

— მე სრულიად დაკმაყოფილებული ვარ. — განაცხადა ვანომ და გავიდა.

ნეთანელის ოჯახის წევრები და ხალხი შემოეხვიენ ლევის, ჰკოცნიდნენ მას და ულოცავდნენ ასეთ კეთილშობილ და გმირულ საქციელს. ნეთანელს სახეზე კრემლები შეშრობოდა და ლაპარაკის უნარი აღარ ჰქონდა, მაგრამ სადღაც, მის ტანჯულ და დაობლებულ ორგანიზმში ფეთქავდა იმედი, რომ თუმცა მოკვდა ისრაელი, მაგრამ ცოცხალია და იცოცხლებს: ლ ე-ნ ე-ლ ე.

* * *

ყველას ეძინათ რეუბენის ოჯახში, გარდა თვითონ რეუბენისა, რომელიც მიუხედავად იმისა, რომ შუალაქე კარგახნის გადასული იყო იჯდა თავის კაბინეტში ვანოსთან ერთად, რომელთანაც აწესრიგებდა სხვადასხვაგვარ კომერციულ ანგარიშებს და გეგმავდნენ ახალ კომბინაციებს. რეუბენს თანდათან მოუსვენრობა ეტყობოდა. სახლში ყველას ეძინათ და ლევი ჯერ კიდევ არ იყო მოსული. თუმცა წინადაც იგვიანებდა ხოლმე, მაგრამ ასეთ აშკარა თავხედობამდე ლევი დღემდე არ მისულა. როდესაც მოზრჩენ საქმეს, შეეკითხა ვანოს:

- ჩემი შვილი იგვიანებს, ნეტავ რომელი საათია? ვანომ დახედა მაჯის საათს და უპასუხა:
- ნაშუალამევის ორია.

ყურადღება მიიპყრო ნაცნობმა ოქროს საათმა... ეს ხომ
ლევის საათია!

— ვანო! ეს საათი საიდან გაქვს?

— შენმა შვილმა მომცა ისრაელის ვალებში.

— ჩემმა შვილმა?

— ჰო, შენმა შვილმა. იმან 20 არშინი მიტკალიც
მომცა.

მეხივით გავარდა ეს ამბები რეუბენის გულში, მაგ-
რამ ოსტატურად თავი შეიკავა და ვანოს არაფერი აგრ-
ძნობინა. იმათ გამოსცვალეს სალაპარაკო საგანი, მაგრამ
რეუბენის ფიქრები კი მაინც უკან მიიწევდა. კიდევ ცოტა-
ხანს ილაპარაკეს და ერთმანეთს გამოესალმნენ. რეუბენი
შპიმედ ჩაეშვა სავარძელში და ფიქრებში გაერთო:

„ლევი მაინც არ გამოსწორდა... პირიქით, რაც დრო
მიდის, იგი თანდათან უარესდება... იზრდება და უარეს-
დება... სრულიად დაჰკარგა ჩემი პატივისცემა... აღარ მი-
წევს არავითარ ანგარიშს... რასაც ვეუბნები იმის საწი-
ნააღმდეგოს სჩადის... დაეთრევა გლახაკებში... ჩემს ქო-
ნებას ანიაგებს... ამ ბოლო დროს ქურდობასაც მიჰყო ხე-
ლი... ამბობენ, რომ ლევისაც კავშირი აქვს იმ ხალხთან,
რომლებმაც დასწერეს ის სამარცხვინო წერილი ჩვენი
რჯულისა და რაბინების წინააღმდეგ... იმ წერილმა გა-
გვიმწარა ფურჩიმი... გაათავებს გიმნაზიას და უარესს ჩაი-
დენს... ხალხი ნიშნის მოგებით მეუბნება: აი შენი გა-
მოზრდილი შვილიო... არა, ამდენის მოთმენა აღარ შეიძ-
ლება... სად გდია ნეტავ ეხლა... საჭიროა მივილო გადამ-
წყვეტი ზომები... იკივლოს რამდენიც უნდა სარამ... ასე-
თი შვილი მე აღარ მინდა... გათავდა... რაც იქნება იქნეს...
ამაღამვე უნდა გავათავო მასთან ყოველივე ანგარიში...
აგერ ნაბიჯები... იმისია, სწორედ“...

— ლევი!

ლევნი შემოვიდა ოთახში.

— სად ბრძანდებოდი, ვაჟბატონო?

— ნეთანელთან.

— სად არის 20 არშინი მიტკალი?

— ვანოს მალაზიაში იქნება, თუ არ გაუყვიდა ჯერ.

— სად არის შენი ოქროს საათი?

— ვანოს მაჯაზე.

რეუბენი თანდათან მოთმინებიდან გამოდიოდა და შეჰყვირა:

— ქურდო!

— მამაჩემო, ნუ მიწოდებ ამ სახელს.

— ქურდო! — გაიმეორა რეუბენმა.

— თუ ასე ინებებ, დეე ასე იყო. ჩვენ ორივე ქურდები ვართ; დიახ მამაჩემო! მომისმინე და განსხვავებასაც გეტყვი. შენ ჰპარავ აშკარად მთელ ქვეყნიერებას და მათ შორის მოჰპარე საწყალ ღარიბ ისრაელსაც. გახსოვს ნარმა რომ მიჰყიდე ცხრაშაურად? შენ იპარავ, რადგანაც შენი მიზანია სხვის სიღარიბეზე ააგო შენი სიმდიდრე. შეკი, თუშცა მოვიპარე ფარულად, მაგრამ ჩემი მიზანი იყო გადაშერჩინა დაღუპული და დაქცეული ოჯახი შენისთანა ადანიანის და შენი მეგობრის ვანოს კლანჭებიდან.

— ყაჩაღო! მამზერო! ¹⁾ — ისეთი შეჰკვივლა რეუბენმა, რომ გაიღვიძეს ოჯახის დანარჩენმა წევრებმა და საჩქაროდ შემოვარდნენ ოთახში. შემოვარდნენ, მაგრამ ერთ ადგილას დაეკვრნენ. რეუბენის სახე იმდენად მრისხანე და საშინელი იყო, რომ მასთან მისვლა და დამშვიდება სრულიად უმიზნო იყო; ამ წუთებში მასთან მისვლა სახიფათო იყო. გულის ფანცქალით იდგნენ კუთხეში. იცოდნენ, რომ ეს საქმე ასე ადვილად არ გათავდებოდა და მით უფრო

¹⁾ მამზერ — უკანონოდ შობილი შვილი.

სამწუხარო და საშინელი იყო, რომ ვერავინ გაბედავდა ჩარევას.

რეუბენი კი თმებს იგლეჯდა, მაგიდაზე აბრახუნებდა და თვალებიდან ცეცხლსა ჰყრიდა.

— მე ვიცი, რა სულიცა ხარ შენ. ის წერილიც, ალბად შენი და შენი გადარჯულებული ამხანაგების დაწერილია.

ლევნი ჰგრძნობდა, რომ მისი მამა მას არ დაინდობდა და ამიტომ არჩია გაჩუმებულიყო, მაგრამ რეუბენი არ ეშვებოდა.

— ჰა, შეგეშინდა ძაღლის წიწილო? სთქვი, ვინ დასწერა ის წერილი? გესმის, სულს ამოგაძრობ და ისე გათქმევენებ!

— რა საჭიროა ამდენი აღელვება? მე უკვე საკმაოდ მოზრდილი ვარ, რომ რამეთი შემაშინო. ის წერილი დაწერე მე!

— შენ?

— დიახ, მე!

— ამ წუთიდან შენ ჩემი შვილი აღარ ხარ. მოსძებნე სხვა ბინა... წყეულიმც იყავ!.. დამეკარგე აქედან...

და ისეთი თვალებით გადახედა ოჯახის ყველა წევრს, რომ შიშით ვერავინ გაბედა მისთვის თვალი გაესწორებინა, ლევნი თავი ჩაიღო, ინსტიქტიურად შეხედა დედასა და თავის ძმებს, გადმოჰყარა ცრემლები და კარებისაკენ გაეშურა:

* *

*

პირველი მისი აზრი იყო: ლევანი. ღამეს იმასთან გაათევედა, მაგრამ ხვალღან რას იზამდა? როგორ აფორიაქდა მისი ცხოვრება? და იქნება ხვალღან?..

მაგრამ რა იცოდა მან, პიონერმა მებრძოლმა, რომ რამოდენიმე დღეში ყოველივე ძველი ძირტესვიანად უნ-

და შეცვლილიყო და ახლისათვის დაეთმო ადგილი? და დაბოლოს, რა იცოდა მან, რას უმზადებდა ახალგაზდობას საბჭოთა მომავალი, რომელიც მოდიოდა საქართველოში მუშათა, გლეხთა და წითელარმიელთა გიგანტიური ნაბიჯებით?

VI.

ჭავჭავაძის ქუჩა.

აგერ, ლევის მეგობრის, ლევან ხარაბაძის ოთახი.

ლევია შედგა.

ოთახის პატრონს სინათლე არ ჩაექრო. თანაც ისმოდა რაღაც გაურკვეველი ლაპარაკი.

მიმოიხედა გარშემო. ქუჩა თეთრი თოვლით იყო მოფენილი.

იყო სრული სიწყნარე, დუმილი.

რა უნდოდა სულიერ არსებას ამ ყინვაში?

მხოლოდ რეუბენის უნცროსი შვილი იყო განწირული. იდგა აქ, მარტოდმარტო, სიცივეში, გაოცებული.

— „დაახლოვებით უნდა იყოს ნაშუაღამევის სამი საათი, თუ მეტი არა“ — გაიფიქრა ლევამ.

გადადგა ნაბიჯი, ისევ შეჩერდა.

— „რა გქნა, ვინ უნდა იყოს ამ დროს ლევანთან. ლევანი ხომ ყოველთვის მარტო ცხოვრობს?“

ყური დაუგდო. გაარკვია რუსული სიტყვები. კიდევ უფრო გაოცდა, მაგრამ ველარ მოითმინა და დაიძახა:

— ლევან!

ლევამ შეამჩნია, რომ ოთახში მყოფნი ჩავარდენ უხერხულ მდგომარეობაში და უტბად შესწყვიტეს ყოველგვარი ლაპარაკი. ლევანმა ნელა გამოაღო ფანჯარა, ოდნავ გამოჰყო თავი და აღელვებულმა იკითხა:

— ვინ არის?

— ლევი.

— ლევი, შენ? ამ დროს? რა მოხდა, ხომ მშვიდობაა? — ლევანის გაოცებას საზღვარი არა ჰქონდა.

— არ შეიძლება შენთან ღამე ღვათაიო? როგორც ჩანს ვიღაც სტუმარია შენთან. ხელს ხომ არ შევიშლით?

— სისულელეს თავი დაანებე. შემოდი სახლში საჩქაროდ.

ლევი შევიდა ლევანის ოთახში.

— გაიცანით, ამხანაგი ლევი. ამხანაგი ვასილი.

„ამხანაგი ვასილი“ — უცნაურად მოეჩვენა ეს გამოთქმა ლევანს.

ეს კაცი, დანაოჭებული სახით, დიდი თვალებით, რუსული გამომეტყველებით, რომელსაც ზურგზე ეკიდა არა ნაკლები ორმოცი წლისა — სადაური ამხანაგი იყო?

მაგრამ ფიქრების დაღრმავების საშუალება არ მისცა ლევანმა.

— აღარ იტყვი, რა მოხდა?

— მამაჩემმა გამომავლო სახლიდან. ჩვენ შორის ყველაფერი დასრულდა. ყველაფერი ითქვა.

ლევანი მიხვდა მიზეზებს და გაჩუმდა. სხვა საკითხების მიცემა — ეს იქნებოდა მისი საუკეთესო მეგობრისათვის კიდევ ახალი ჭრილობის მიმატება. ეხლა იყო საჭირო მეგობრობა, ნუგეში, ახალი გზა.

— არ დაეცე სულით ლევი, მომავალი ჩვენ გვეკუთვნის. და ეს მომავალი არც ისე შორსაა. მაპატივე თუ ამდენ ხანს გიფარავდი ერთ დიდ საიდუმლოებას ჩემს ცხოვრებაში. მე ამალამ ავიხსნი ყველაფერს. მალე ამხანაგი ვასილი გაემართება სადგურისაკენ, ჩვენ დაერჩებიან ერთად და შენ გაიგებ ბევრ ახალ ამბავს...

— ესმის ქართული ენა შენს სტუმარს? — შეეკითხა ლევი.

— არა.

ერთხანს ჩაფიქრდენ სამივე.

„ამ ახალგაზრდას აქვს უდიდესი პირადი ტრადედია. იგი გამოსული უნდა იყოს ბურჟუაზიის წრიდან“ — ჰფიქრობდა სტუმარი.

„როგორი იქნება ლევი მას შემდეგ, როდესაც ყველაფერს აუხსნი? აუხსნელობა კი აღარ შეიძლება“ — ჰფიქრობდა ლევანი.

„რა კავშირი უნდა ჰქონდეს ამ სტუმარს ლევანთან? თუმცა ვინ იცის, შეიძლება მას კავშირი აქვს ლევისთანაც“...

გაუგებრობაში იკარგებოდა ლევი.

— ამხანაგი ლევი — მიმართა ლევანმა სტუმარს რუსულ ენაზე — არის ჩემი საუკეთესო მეგობარი და მწამს იგი იქნება საიმედო ყავარჯენი ჩვენს მომავალ ბრძოლებში.

— ძალიან მიხარია. ნეტავ კი ასე იყოს. პროლეტარიატს ესაჭიროება თავდადებული და გულწრფელი მეგობრები. — უპასუხა „ამხანაგ ვასილად“ წოდებულმა სტუმარმა და წამოდგა.

— მე ეხლა წავალ. თუმცა მეორე მატარებლის გასვლამდე ოთხი საათია, მაგრამ ვამჯობინებ რიონის სადგურზე მოცდას, ვიდრე ქუთაისში ყოფნას.

სტუმარმა ხელი ჩამოართვა ლევის და გავიდა. მას თან გაჰყვა ლევანი, რომელიც დაბრუნდა ათი წუთის შემდეგ.

მეგობრებს დიდხანს ეძინებოდათ ბაასის დაწყება. ბოლოს ვედარ მოითმინა ლევანმა, მიუახლოვდა, მხარზე ხელი დაადო და უთხრა:

— იცი ლევი, ვინ იყო ის კაცი?

ლევი უცდიდა პასუხს.

— ბოლშევიკი. — ხაზგასმით დააბოლოვა ლევანმა და უცდიდა გაეგო, როგორი შთაბეჭდილება მოახდინა მის მეგობარზე ამ ამბავმა.

ლევნი გაფითრებული თვალებით შესცქეროდა ლევანს და ეტყობოდა მისი გონება ელვის სისწრაფით მოქმედებდა.

— ლევან... შენ კომუნისტებს თანაუგრძნობ!

— სწორია, ლევი. სხვანაირად არც შეიძლება. ისტორიას აქვს მხოლოდ ორი გზა: ან ბურჟუაზიასთან, ან პროლეტარიატთან. არ არსებობს მესამე გზა და ისინი ვინც ეძებენ ან ეპოტინებიან მესამე გზას — ებრძვიან პროლეტარიატს.

— ჩვენ ამდენი ხანი ვმუშაობთ, ვსწავლობთ, ვიზრდებით ერთად და შენ კი საჭიროდ არ სცანი ამ საკითხზე გელაპარაკა ჩემთან.

— მართალია ლევი, მაგრამ მე არ ვარ საყვედურების ღირსი. ყოველი შეგნებული პროლეტარი ასევე მოიქცეოდა ჩემს ადგილზე. ვიდრე ძალა უფლება ხელთ უპყრიათ, ჩვენივე გამოთქმა რომ ვიხმაროთ, ქალაქის რევოლუციის გმირებს — ყოველი რევოლუციონერის ბედი ბეწვზე ჰკიდია, მათ ათასობით ერეკებიან ციხეებისა და სახრჩობელებისაკენ. დასავლეთის იმპერიალიზმის ლაქიები არ ინდობენ პროლეტარიატის უფლებებისათვის მებრძოლებს.

— კი მაგრამ... მე რა შუაში ვარ ლევან?

— რა გულბრყვილო ხარ, ლევი. აქ არ დგას შენთვის პირადი ნდობა-უნდობლობის საკითხი. აქ არის მტკიცე კლასობრივი ხაზი. მიუხედავად იმისა, რომ შენ მთელი არსებით მუშათა კლასის მხარეზე ხარ, მაგრამ შენ მაინც გამოსული ხარ ბურჟუაზიის წრიდან. შენ გჭირია ასპროცენტიანი გადახარშვა პროლეტარულ სამხარეულოში. დღეს როდესაც ძალაუნებურად გასწყდა კავშირი შენსა და შენი მშობლების შორის, რომელთა ნამდვილი მიზეზები მე კარგად ვიცი — მე უკვე საშუალება მეძლევა გელაპარაკო ამ საკითხზე. მე მწამს ლევი, რომ შენ ჩად-

გები ჩვენი საუკეთესო მებრძოლ ახალგაზრდობის რიგებში.

„გადახარშვა... ასპროცენტინი... პროლეტარულ სამზარეულოში“ — ღრმად ჩაეწვეთა ეს სიტყვები ლევის.

შემდეგ დიდხანს ილაპარაკეს მეგობრებმა. ბევრი ახალი შეიტყო ლევიმ. საქართველოში მალე უნდა მომხდარიყო საბჭოთა გადატრიალება. ამხანაგი ვასილი გამოგზავნილი იყო პარტიის მიერ. ადგილობრივი აჯანყებები დღე დღეზე მასიურ ხასიათს ღებულობდნენ. ლევანი ეკუთვნოდა მომავლის მებრძოლებს.

ლევი კი?

ჭფიქრობდა ლევი ამ საკითხზე მაშინაც კი, როდესაც ლევანს უკვე ეძინა. ძილი არ ეკარებოდა. ხელში ეჭირა არალეგალური კომუნისტური პროკლამაცია და ხარბათ ეწაფებოდა.

ოქტომბერი ახლოვდებოდა საქართველოში, მაგრამ ლევის მის შესაცნობად და ღრმად შესათვისებლად ბევრი რამ აკლდა.

უმთავრესი: გადახარშვა პროლეტარულ სამზარეულოში.

და უცბად: გადასწყვიტა.

გადახედა ლევანს. მას ღრმად ეძინა.

სასწრაფოდ დასწერა ბარათი, დასტოვა მაგიდაზე, ჩუმად გამოალო კარები და მტკიცე ნაბიჯებით გაემართა სადგურისაკენ.

განთიადი ახლოვდებოდა.

* *

*

რიონის სადგურზე „ამხანაგ ვასილის“ მყუდროება მოულოდნელად დაარღვია ლევიმ.

— წამიყვანეთ თქვენთან. მე მინდა ვიყო თქვენთან.
მე მინდა ვისწავლო თქვენთან. მე მოვიტან სარგებლობას.

— ჩემო ახლო მეგობარო, მე მივდივარ რუსეთში. რა უნდა გააკეთო შენ იქ?

— რასაც დამავალებთ ყველაფერს. მე ღრმად გაცნობ-
წყვიტე კავშირი ბურჟუაზიასთან. მე ვიქნები მუშა, პა-
ტიოსანი მშრომელი, მხოლოდ ნება მომეცით, თქვენს ახ-
ლოს მყოფმა, შევისწავლო და შევიცნო ღრმად იმ ხალხის
აზრები, რომლებიც იბრძვიან ბურჟუაზიის ბატონობის და-
სამხობად და ამ უკუღმართი მსოფლიოს გარდასაქმნელად.
როდესაც უკვე ვიქნები საკმაოდ მომზადებული და და-
მოუყიდებელი, მაშინ დაგბრუნდები საბჭოთა საქართვე-
ლოში ძველ თაობასთან ანგარიშის გასასწორებლად.

არ შეეძლო „ამხანაგ ვასილს“ ეჭვი შეეტანა ამ უც-
ნაური ახალგაზდის გულწრფელობაში. მაგარი ხელის ჩა-
მორთმევით აგრძნობინა, რომ ამიერიდან ის იყო მისი
მფარველი.

— ბილეთი თუ გაქვს?

— არა. ფული არ მაქვს. უბილეთოდ წამოვალ.

„ამხანაგ ვასილმა“ ოდნავ გაიღიმა და შეიძინა ბილე-
ტო ულოდნელი თანამგზავრისათვის.

და როდესაც ორთქლმავალმა შეჰკივლა რიონის სად-
გურიდან გასვლის გამო, ქუთაისში, ჭავჭავაძის ქუჩაზე,
გაოცებული ლევანი მეოცედ კითხულობდა პატარა ბა-
რათს:

„შენ მართალი ხარ, ლევან. მე მჭირია ასპროცენტისანი
გადახარშვა. თუ კი ეს მოხდება — ჩვენ შევხვდებით. თუ
არა — არა. ჩემი გზაც მიემართება „ამხანაგ ვასილის“
გზით. ერთს გთხოვ: ნურავის დააჩაგვრინებ ნეთანელს.
ლევნი“.

— „მა ნიშთანა“... 1).

დაიწყო და შეჩერდა. ეს ორი სიტყვა, რომელიც წარმოსდგება ძველი ებრაულისა და არამეულისაგან — ყოველ წლიურად იკითხება ჩვეულებრივად და თითქმის შეუმჩნეველად. ამ საღამოს კი, მისი წაკითხვის დროს რეუბენი შეჩერდა. თავზე ხელი გადაისვა, მძიმედ ამოიოხრა. ამ სიტყვებთან ერთად მის თვალწინ გადიშალა მოვლენათა მსვლელობის უკანასკნელი ამბები, მაგრამ ყველაფერი არეულდარეულად და უსისტემოდ. ხოლო ფიქრებისა და ფაქტების ზემოდ — დაჰფრინავდენ ეს საშინელი ასოები, რომლებიც ელექტრონის სისწრაფით იზრდებოდნენ და ერთდებოდნენ საშინელ საკითხში:

— „მა ნიშთანა“...

ოთახში სამარისებური სიჩუმე იყო. სუფრის გარშემო ისხდნენ ოჯახის წევრები: არონი, ისაკი და მათი დედა სარა. სუფრის თავში დადგმული იყო მაღალი და რბილი სავარძელი, რომელშიდაც იჯდა რეუბენი. სუფრასთან დევ იდგა ერთი ცარიელი სკამი, ელიაჲ ჰანაბის 2) სპატივისცემოდ. მაგიდაზე აუარებელი სანთლები იცხვებოდა სუფრა მორთული იყო სადღესასწაულოდ. მაგიდაზე დაფარებული იყო მდიდრული საფარი.

ამ დღესასწაულს ეწოდება ფესახი 3).

მაგიდაზე, ტრადიციის მიხედვით ელაგა მაცა, 4) მარორი 5) და ხაროსეთი 6). ყველას გაშლილი ჰქონდათ პატარა

1) „მა ნიშთანა“... — რა გამოიცვალა.

2) ელიაჲ ჰანაბი — ილია წინასწარმეტყველი.

3) ფესახი — პასეჲ, ებრ. დღესასწაული.

4) მაცა — რომელსაც ებრაელები სკამენ პურის მაგივრად პასეჲში.

5) მარორი — მწარე მცენარე.

6) ხაროსეთი — ბროწეულით გაკეთებული საკმელი.

სიდურები¹⁾ და თვალყურს ადევნებდენ ჰაგადის²⁾ კითხვას.

მიუხედავად იმისა, რომ რეუბენისათვის ფესახი დიდი დღესასწაული იყო, ამ საღამოს ყველაფერი მიმდინარეობდა ხელოვნურად და ძალდატანებით. სრულებით არ იყო დღესასწაულის შთაბეჭდილება. ყველანი ისხდნენ უსიტყვოდ, როგორც მგლოვიარენი და ჩასცქეროდნენ ჰაგადის უსულო სიტყვებს, ან ხანდახან შეხედავდნენ მორიდებული თვალებით ოჯახის უფროსს, რათა მის თვალებში წაეკითხათ მისი სურვილი და ნება.

— არონ! დაიწყე თავიდან, მხოლოდ ქართულად. — მიმართა უფროს შვილს.

უფროსმა შვილმაც, ღვთის მორწმუნე არონმა, გადაშალა ჰაგადის წიგნი და იმ ადგილიდან, სადაც იწყება სიტყვები: „ჰალახმაყანია“ — სთარგმნა და სპეციფიური მონოტონური მოტივით — წარმოსთქვა:

— „ესე პური ტანჯვისა... რომელსაც სჭამდნენ მამები ჩვენი... ქვეყანასა მიცრაიმისასა³⁾.. ვისაც რომ სურდეს... მოვიდეს და სჭამოს... ვისაც სჭიროდეს, მოვიდეს და იფესახოს...“

დაასრულა წერტილამდე და შეჩერდა. რეუბენმა კი ანიშნა, რომ გაეგრძელებინა. არონი აგრძელებდა და როდესაც მივიდა იმ ადგილას, სადაც იწყება „მა ნიშთანა“, სარას წასკდა ცრემლები და დაიწყო ტირილი...

— რა გატირებს დედაკაცო — შეუბღვირა რეუბენმა.

— ყოველწლიურად „მა ნიშთანას“ კითხულობდა ლევი, ახლა კი, დედა მოუკვდეს ჩემს ლევის, ვინ იცის, ამისთანა ამბებში, სად არის და როგორ არის.

1) სიდური — სამლოცველო წიგნი.

2) ჰაგადა — სამლოცველო კუბლეტები, სპეციალურად შედგენილი პასექისათვის.

3) მიცრაიმი — ეგვიპტე.

— გაჩუმდი სარა, რატომ გინდა დამიმწარო ფესახი? და შემდეგ მიუბრუნდა არონს — გააგრძელე „მა ნიშთა“ ქართულად...

და არონიც, აღელვებული სხვებთან ერთად, სთავმნიდა და უცნაურად მღეროდა:

— „რა გამოიცვალა ამ ღამეს?.. რატომ არა ჰგავს იგ სხვა ღამეებს? ყველა ღამეებში ჩვენ ვქამთ ბურსა... ამ ღამინდელ ღამეს კი მხოლოდ მაცასა... რა გამოიცვალ ამ ღამეს... ყველა ღამეებში ჩვენ ვქამთ სხვა მწვანის ამალამ კი მხოლოდ მარორსა... რა გამოიცვალა ამ ღამეს

და არონი აგრძელებდა საკითხებს ამ გზით და თვით უპასუხებდა. ხოლო ცოტა ხანს რომ თვალი მოეშორებოდა შავადის წიგნისთვის, იგი დაინახავდა, რომ მისი აღარაფერს ესმოდა. სარა ჩუმად სტიროდა და ცრემლებს იწმენდდა ისაკი ფიქრებში იყო გართული, ხოლო რეუბენი კი იჯდა უსიტყვოდ გაშეშებული და ძნელი იყო იმის სახეზე წაკითხვა, თუ რას განიცდიდა იგი ამ დროს. რეუბენი საოცარი თავდაჭერილი კაცი იყო და ძნელად გასცემდა თავის ფიქრებს და აზრებს. იშვიათად აგრძნობინებდა იგი გარემოს, თუ რა ხდებოდა მის არსებაში. ეხლაც, ამ ღამეს, ფესახის მხიარულ ღამეს, როცა ყოველი მორწმუნე ებრაელი ზის თავის ოჯახში საგანგებოდ გამართულ სუფრის გარშემო და სიამოვნებით იგონებს ათასეულ წლების წინედ ეგვიპტის ფარაონებისაგან განთავისუფლებას, რეუბენი არ არღვევდა ტრადიციას და მთელი თავისი სასტიკით იცავდა წესს. იგი ხელმძღვანელობდა სუფრას და ატარებდა ტრადიციულ „სედერს“¹⁾.

მაგრამ იმ წუთში, როდესაც გაისმა „მა ნიშთა“ თარგმანი, მის დანაოკებულ სახეზე გადმოიღვარა ოფლის წვეთები, მას დაავიწყდა ყოველივე და ესმოდა მხოლოდ ერთი საკითხი:

¹⁾ სედერი — საღვთისმშობლის ცერემონიალი.

— „რა გამოიცვალა“...

სარა უხმოდ სტიროდა, ისაკი ფიქრებში იყო გართული, არონი მექანიკურად კითხულობდა, ხოლო რეუბენს მოსვენებას აღარ აძლევდა საშინელი საკითხი, რომელმაც გადაშალა მისი გულის ქრილობები, საკითხი, რომელიც ასე მრისხანედ ეწვეთებოდა სულის სიღრმეში და რომელიც თან სდევდა შეუბრალებლად მთელი ღამის განმავლობაში.

— „რა გამოიცვალა“...

და რეუბენმა იცოდა, რომ ბევრი რამ გამოიცვალა. გამოიცვალა მრისხანედ და უღმობელად. მას ამ წუთში აღარ აწუხებდა ეგვიპტისა და ფარაონების ამბები. იგი ფიქრობდა მხოლოდ იმაზე, რაც გამოიცვალა ამ წელს, 1921 წელს, მისი თვლების წინ, საქართველოში!

სედერი თავისთავად მიმდინარეობდა. რეუბენი სულ არ გრძნობდა, რას კითხულობდენ. აღარც იმ ადგილისთვის მიუქცევია ყურადღება, როცა კარი უნდა გაიღონ და ოთახში „შემოვიდეს“ მისტიური ილია წინასწარმეტყველი, აღარც ის ესმოდა როგორ დაიწყეს ვახშამი, როგორ დაიწალა სავალდებულო ოთხი ჭიქა, როგორ დასრულდა ვახშამი და როგორ დაიწყეს მხიარული კუბლეტების „ხად-გადია“-ს ¹⁾...

განსხვავება წარსულისა და აწმყოს შორის მეტად თვალსაჩინო და საგრძნობი იყო რეუბენისათვის. ყოველწლიურად, ფესახის ღამეს, მის გვერდით იჯდა მისი უნცროსი შვილი ლევი... მოხუცი მამა სტკებოდა მისი მზერით... ლევი სთარგმნიდა ხოლმე ჰაგადას... თან თავისებურად ჩაურთავდა მხიარულ და მოსწრებულ შენიშვნებს... ამალამ კი მის გვერდით აღარ იყო ლევი... ლევი, რომელიც სამუდამოდ დაკარგული იყო მისთვის, ლევი, რომელიც ალბად გაქრისტიანდა... ან გაკომუნისტდა... მი-

1) „ხად-გადია“ — „ერთი თიკანი“ — კუბლეტები.

ბთვის ეს სულ ერთი იყო... ჰფიქრობდა იმასაც, შეიძლება იგი სადმე მშიერი მოკვდა... ასე თუ ისე, იგი უკვალოდ გაჰქრა... არავინ იცის მისი ბინადრობა, არც მისმა წყეულმა ამხანაგებმა... მაგრამ რა საჭიროა ამაზე ფიქრი... ლევი მისი შვილი აღარ არის... ლევი არ გაჰყვა მის გზას... ლევიმ სული ეშმაკებს მიჰყიდა... დეე, ისინი იყვენ მისი პატრონები ამიერიდან... ისინი... რეუბენ აღარ იფიქრებს იმაზე... აღარა... მაგრამ საფიქრებელი სხვაც ბევრი იყო...

მის წინ, ჩაის ქიქაში ელვარებდა წითელი ღვინო. რეუბენი თითქმის უკვე მთვრალი იყო, მაგრამ მაინც გადაჰკრა და კიდევ დაისხა. არონს და ისაკს უკვე ეძინათ. სარაკი ქმრის ახლოს დაფუსფუსებდა, მარამ რეუბენის კატეგორიული მოთხოვნით იმანაც დასტოვა ოთახი.

... საქართველო გაწითლდა... ბათომი დაიკეტა... დოლარები და ლირები ჩამოართვეს... ვაჭრებს სდევნიან... მის ორ საუკეთესო სახლში ყაზარმები მოაწყვეს... დარჩა ეს ერთი უკანასკნელი სახლი... ცოტაოდენი ფული.. შომაგალი უიმედობა... გაბზარული გული და... როგორც მოგონება ძველისა... გუშინდელი დღისა... კონსტანტინოპოლისა... თავისუფალი ვაჭრობისა... ლევისა... ოქროს საათისა...

ეს საათი დიდ ფასში, დღესასწაულის დაწყებამდე ერთი დღით ადრე, ჩუმად, უკან შეესკიდა ვანოსაგან. ნელა ამოიღო და მაგიდაზე დასდო. დახედა: შუალამის თორმეტი იყო. შემდეგ კიდევ ერთი ქიქა ღვინო დალია, თვალები გაუწითლდა...

... რა უნდა ამ სარდაფში, ვინ მოიყვანა, აღარ ახსოვს... ესმოდა მხოლოდ როგორ დაიძახა ვიღაც: რევოლუციონური კომიტეტის სახელით... არა... არა... თვითონ ჩეკას სახელით... შემდეგ ხელგაკრული შემოაგდეს აქ... სადაც მხოლოდ ტალახიანი წყალია და ბაყაყები... დაიწყო ყვირილი, ტირილი, წვერების გლეჯა... არავინ იცოდებდა... შემდეგ დაემხო მიწაზე და დაიწყო ლოცვა: ღმერთო

44

ისრაელისაო... დააქციე შენი მრისხანება ბალშევიკებზე...
 უცბად... თეთრ სამოსში მის წინ გაჩნდა მოხუცი, ილია
 წინასწარმეტყველი... დამშვიდდა: იელოვამ შეიწყნარა
 შენი ლოცვა... წამოდი ჩემთანო... გაჰქრა სარდაფი... ტა-
 ლახი... ბაყაყები... ისინი მიჰქროლავდნენ უსაზღვრო სივრ-
 ცეში... ძირს ზღვა იყო... ხოლო ზევით ჰაერი... ეს რა
 ზღვაა... ჰკითხა რეუბენმა ილიას... ეს შავი ზღვაა და ეს
 ქალაქი კი... სტამბოლია... ხედავ?... როგორ არა... რეუ-
 ბენი ხედავს... აგერ მისი ამხანაგები... ელიგულაშვილები...
 რიჟინაშვილები... რომლებიც გაიქცნენ მენშევიკებთან ერ-
 თად... უსაყვედურა... რატომ მეც არ წამიყვანეთო... სა-
 ქართველოში რა ამბებია?... ოჰ, საშინელება, ნუ იკით-
 ხავთ... ბალშევიკებმა ყელი გამოსჭრეს თქვენს ცოლებს
 და შვილებს... გელათის ქუჩაზე სისხლი მოდიოდა რიონი-
 ვით... სინაგოგები და ეკლესიები დაღეწეს... რაბინები და
 მღვდლები საჯაროდ ჩამოახრჩეს... ვაჭრებისათვის გარედ
 გამოსვლა აკრძალულია... სანოვაგე აღარ იშოვება... გირ-
 ვანქა პური ღირს ხუთი მილიონი მანეთი... ქრისტიანები
 იძახიან მეორედ მოსვლააო... ისრაელები კი ამბობენ, რომ
 მაშიახის ¹⁾ მოსავლის ნიშნებიაო...

... ნუ გეშინია, რეუბენ, არ დაეცე სულით... ვბრუნდე-
 ბით საქართველოში... მართლა?... არ გჯერა, არა უშავს,
 დაიჯერებ, წავიდეთ. აგერ ხომ ხედავ ინგლისელებსა და
 იტალიელებს... იქ კიდევ რუსი თეთრგვარდიელები არიან...
 ესენი კიდევ ქართველები... წავიდეთ საქართველოში...
 ერთ ბალშევიკს აღარ დავტოვებთ ცოცხალს... და რეუ-
 ბენი ხედავს: მოდის საქართველოში დიდი ჯარი... წინ
 მოუძღვნიან ილია წინასწარმეტყველი და რეუბენი... უკან
 ინგლისელები, მენშევიკები, რუსები და იტალიელები...
 აგერ ბათომი... ვაშა, ბათომი აღებუღია... აი, გამოცდენ

¹⁾ მაშიახი — მესხია.

სამტრედღიას... მუხიანი, რიონი... ქუთაისი... გაუმარჯოს
თავისუფალ საქართველოს... ვაშა... ვაშა... გაუმარჯოს
ილია წინასწარმეტყველს... გაუმარჯოს... და რეუბენი სი-
ხარულით ტრიბუნაზე აღდის: ძმებო... მეც თქვენთან ვარ...
ძირს ბალშევიკები... ძირს...

და დაეცა ძირს. ხმაურობაზე შემოვარდა სარა და ნა-
ხა, რომ მისი ქმარი რეუბენი, რომელსაც სკამზე მისძინე-
ბოდა, სკამიდან ჩამოვარდნილიყო და მიწაზე გაშლარ-
თულიყო. რეუბენმა იგრძნო ტკივილები და გამოელვძიძა.
სარა მივარდა აღელვებული და შეშინებული:

— რა იყო, რეუბენ, რა მოგივიდა, რატომ საწოლზე
არ დაიძინე, რა დაგემართა ადამიანო?

შემდეგ დაეხმარა, რომ წამომდგარიყო; რეუბენი მძი-
მედ წამოდგა და თვალები მოიფშენიჭა. გარედ უკვე თენ-
დებოდა. უტბად მოესმა ჯარის სიმღერა, მოაგონდა ჯარი
და სიხარულით შესძახა:

— გესმის, სარა? ჩვენ დავბრუნდით...

— რა მოხდა, რეუბენ?

ხოლო რეუბენი სმენად იყო გადაქცეული. მისი ფან-
ჯრის ახლოს მიდიოდენ წითელი არმიის ნაწილები, რომ-
ლებიც მიიმღეროდენ:

„Смело мы в бой пойдем
за власть советов...“

ფერი ეცვალა. მხოლოდ ახლა მიხვდა, რომ სიზმარი
ნახა. ერთ ხანს იღგა იმედგაცრუებული, თავზარდაცემუ-
ლი, შემდეგ მივიდა მაგიდასთან და საათს დახედა. საათი
ისევ თორმეტს უჩვენებდა, მაგრამ აღარ უკვირდა. და
ამიტომაც, როდესაც სარამ კვლავ განუმეორა კითხვა თუ
რა მოუვიდა, მან სრული დამშვიდებით მიუგო:

— არაფერია, სარა... ჩემი ოქროს საათი დადგა... გა-
ჩერდა... და აღარ მუშაობს...

ნაწილი მეორე
„ბარუს ღაიან ჰაემი“

I.

გამოურკვეველი მომავალი დაუდგა იმ ხალხს, რომელიც დღემდე ყველაფერს არშინით ზომავდა. ნების ილიუზიები მალე გაჰქრა. აწმყო უიმედო იყო, მომავალი უჩინარი და უდიდესი ნაწილი ამ ხალხისა ცხოვრობდა მხოლოდ წარსულით. წარსულის ნაშთებიდან კი, ჯერ-ჯერობით ყველაზე ამაყად თავი ეჭირა სალოცავს, რომლის ეზოც გადაიქცა „ერთა ღივის“ მსგავს სალაცუო ორგანიზაციის — გელათის ქუჩის განყოფილებად.

ყოველ საღამოს, დაღამებამდე ერთი საათით ადრე, ორი ლოცვის „შინხა“-სა და „ყარბით“-ს შუა გაივსებოდა ეზო. ვინ არ მოდიოდა აქ? ორიოდე ჩასუქებული, რომელთაც ჯერ კიდევ ეცვათ თუმცა გახუნებული, მაგრამ მაინც „ეგროპიული ტანსაცმელი“ — ნაშთი „ძველი დიდებისა“; წვრილმანით მოვაჭრეები — დღეს უკვე გალატაკების გზაზე შემდგარი ფართო მასა, თავიდანვე ღარიბები და უკვე გაპროლეტარებული ხალხი, თეთრწვერა რაბინი ავტორიტეტული ცხვირით და შავწვერა ხახმები — უკვე მეორე კატეგორია სასულიერო წოდებისა, გაბაები¹⁾ და შამაშები²⁾; გზადანებული „ინტელიგენტები“, რომელ-

¹⁾ გაბაები — სალოცავის სტაროსტები. ²⁾ შამაშები — სალოცავის დარაჯები.

თავ მოასწრეს მხოლოდ საშუალო სკოლის დამთავრება და მიუხედავად ამისა არ ელაღატნათ მამების ტრადიციონალური ვაჭრობის გაგრძელებაში და დღეს, როდესაც მათი ძირითადი საქმე ისტორიის არქივში გადადიოდა, თავს ირთობდნენ საერთაშორისო პოლიტიკაზე ლაყბობით და როგორც „სწავლულები“ უხსნიდნენ „უსწავლელებს“ ქვეყნიერების ამბებს და წინასწარმეტყველებდნენ მომავალს; იყვნენ აგრეთვე სხვა კატეგორიის ახალგაზრდებიც: ახალგაზრდები, რომელთაც ჩამოეკიდნათ შორწმუნეობის სიმბოლო — გრძელი კიკინები — პირისახეზე და იყვნენ ფანატიკური გატაცებით მიმდევარნი ხასიდების¹⁾ სექტისა; უდიდესი ნაწილი — ეს იყვნენ ის ახალგაზრდები, რომელნიც ინერციით მიჰყვებოდნენ მამაპაპათა ზნე-ჩვეულებებს, მაგრამ თვითონ კი ინდიფერენტულად იყვნენ განწყობილნი სარწმუნოებისადმი; და დაბობოლს აქ იყვნენ მცირერიცხოვანი, თითებზე ჩამოსათვლელი ისეთი ახალგაზრდებიც, რომელთაც სრულიად შეგნებით გაეწყვიტათ ყოველგვარი კავშირი ღმერთთან და თუ დადიოდნენ სალოცავში, ეს იყო მათ მიერ მხოლოდ დროებითი მანევრი, დიპლომატიური აუცილებლობა წარსულის მრისხანე წარმომადგენლობასთან და უცდიდნენ მოხერხებულ დროს, რათა თავისი აზრები აშკარად გამოეთქვათ. ამ უკანასკნელთა რიცხვს ეკუთვნოდა აგრეთვე ნეთანელიც, რომელიც ჩვეულებრივად მოსულიყო ამ საღამოს და თვალყურს ადევნებდა უფროსების საქმიანობას და მსჯელობას.

რა აერთიანებდა ამდენ ხალხს, რომელიც ბუზივით ირეოდა სალოცავის ეზოში? რა ჰქონდათ საერთო მშვიდრს

¹⁾ ხასიდები — ყველაზე უფრო რელიგიურ ფანატიკური სექტა ებრაელთა შორის, რომლებსაც მიაჩნიათ წმინდანათ თავიანთი უფროსი ე. წ. ადმორი, რომლის უფლებები გადადის შთამომავლობით. რუსეთში ასეთი „პრივილეგიებით“ სარგებლობდა შნეერსონის შთამომავლობა.

და მადლარს, მოხუცს და ახალგაზრდას, ერთეულ „პოლიტიკანებს“ და უსწავლელებს, რეუბენს და ნეთანელს?

ყველას ჰქონდათ თავის საკუთარი მიზნები: ზოგი მოდიოდა ღმერთთან სალოცავად, ზოგიც ღმერთთან საჩხუბრად, მაგრამ ყველა ესენი იყვნენ მორწმუნენი; მოდიოდნენ ისეთებიც, რომელთაც არაფერი არ სწამდათ, მაგრამ გინაიდან მათ კერძო ინიციატივამ ცხოვრების სხვა დარგებში განიცადა სრული მარცხი, ესლა სურდათ ეს კერძო ინიციატივა, თავისი ავტორიტეტი — ერთგვარი ავტონომია შეენარჩუნებიათ აქ მაინც, სალოცავის კედლების ფარგლებში; ის ერთეული ახალგაზრდები კი, რომელნიც მოკრძალებით გამოიყურებოდნენ აქა-იქ, ცდილობდნენ მოხერხებულ დროს ლაპარაკში ჩაერთოთ თავიანთი რეპლიკები და კონტრაბანდათ შეეპარებინათ ახალ-ახალი იდეები.

ხალხი, ჯგუფებად იყო დაყოფილი და ყველა ჯგუფებში გაცხარებული კამათი სწარმოებდა; ნეთანელი ჯგუფიდან ჯგუფში გადადიოდა და ყველგან ჩაურთავდა თავის შენიშვნებს, მიუხედავად იმისა, რომ მორწმუნე მასისათვის მისი შენიშვნები მეტის-მეტად სახიფათო იყო.

პირველ ჯგუფში კამათი იყო „დიდი პოლიტიკის“ შესახებ, რომელიც შეეხებოდა საბჭოთა კავშირის შინაურ და საგარეო საკითხებს. ამ საკითხში დიდ აქტივობას იჩენდნენ თითოროლა ყოფილი ხალხი, დანარჩენები ექვის თვალით თავს აქნევდნენ, თითქოს თანხმობის ნიშნად. წვერიანი ხალხი და მოინტელიგენტო-მორწმუნეები — დიდ ნდობით და ავტორიტეტით იყვნენ აღჭურვილნი. ამიტომაც, რა აზრიც არ უნდა წარმოეთქვათ მათ, ყველაფერი მისაღები იყო. ჯგუფი თანდათან იზრდებოდა და კამათიც უფრო „მიმზიდველი“ ხდებოდა.

— არ ვიცი, როგორღა უნდა იცხოვროს ისრაელის შვილმა. ეს მთავრობა აღარაფერს გვანარჩუნებს. რაც

რამე გვებადა, სულყველაფერი წაგვართვა. წაიღეს სახ-
ლები და მალაზიები. თან ვაქრობის ნებასაც არ გვაძლევენ.
ჩვენ კი, ყოველ წუთში ვკანკალებთ, ჩეკაში არ დაგვიქი-
რონ-თქო. აბა, რით უნდა ვიცხოვროთ? სტამბოლის გზა
დაკეტეს და ჩვენ აქ უნდა მოგვახრჩონ. — ამბობდა რეუ-
ბენი.

— ნამდვილად მაშიახის 1) მოსვლის დღეებია; სწო-
რედ ასე სწერია „თორა“-ში 2), რომ მაშიახის მოსვლის
დღეებში ისრაელებს გაუჭირდებათო. — დაუმატა არონმა.

— ეჰ, ჩემო რაბი არონ — გამოეხმაურა ვილაც, კე-
თილშობილი ღიპით — ვიდრე მაშიახი მოვა, ჩვენ სუყვე-
ლას ამოგველეტავენ.

— ამოგველეტავენ და მერე რა იქნება? „თიხიათ ჰა-
მეთიში 3) ხომ გრწამს?

— „თიხიათ ჰამეთიში“-კი მწამს, მაგრამ...

— ვერაფერი ნუგეშია, „თიხიათ ჰამეთიში“, არა? —
ჩაერია ლაბარაკში ნეთანელი. — ჩვენ იმაზე უნდა ვი-
ფიქროთ, რომ ვიდრე ცოცხლები ვართ, რამე კარგი გავა-
კეთოთ, თორემ როცა მოგვკვდებით, ძნელი იმედია, რომ
კიდევ მოვბრუნდებით სააქაოს. ასე ადვილად ბალშევი-
კები ვიზას არ მოგვცემენ.

რეუბენმა მრისხანედ გადახედა ნეთანელს; მისმა ამა-
ყმა და თაყნედურმა კილომ გაუხსნა მას ძველი ქრილობები
და მოაგონა დაკარგული ლევი. რეუბენის აზრით მისი შვი-
ლის დკარგვაში — ნეთანელსა და მის ოჯახს შიუძლოდა
ბრალი, რომლებმაც გზიდან გადააცდინეს ლევი, მაგრამ
ვინაიდან არ უნდოდა ლევის გახსენება, ამიტომ არ შეი-
მჩნია ნეთანელის სიტყვები.

1) მა შ ი ა ხ ი — მესხია, მსხნელი. 2) თ ო რ ა — ებრ. რელიგიური
წიგნი. საქართველოში შეცდომით თორას ეძახიან სალოცავს (სინა-
გოგა) 3) თ ი ხ ი ა თ ჰ ა მ ე თ ი შ ი — მკვდრების გაცოცხლება.

ერთმა მოხუცმა ებრაელმა მძიმედ ამოიოხრა და ში-
გონა ნეთანელის მამა, რომელიც ძლიერ მორწმუნე იყო,
ხოლო შვილი კი დარჩა ურწმუნო და გუბედურებული.
კამათი ისევ გრძელდებოდა. წინ გამოიქიმა „ნასწავლი“
ვაჭარი, რომელმაც ასე „შეაფასა“ მიმდინარე ამბები:

— ნასწავლმა სახელმწიფოებმა ბალშევიკებთან შე-
სწყვიტეს ყოველივე კავშირი. არც ანგლია, არც ფრანცია,
არც ტურცია, არც ამერიკა — ამათთან არ არის. სუყველა
აწათი მტერია. ბალშევიკებს ფული არა აქვთ და ჯერჯე-
რობით ჩვენი ფულით ცხოვრობენ. მოსავალი წელს არ
მოსვლიათ. მთელი რუსეთი დამშეულია. როცა ჩვენი ფუ-
ლები გამოელევათ და აღარავინ ეყოლებათ, რომ წა-
ართვან ფული, აღარც პური ექნებათ, გადადგებიან ტახ-
ტიდან, აბა რა იქნება? მე ერთმა დიდმა კაცმა მითხრა
„სეკრეტათ“, რომ წუხელის ბალშევიკებს ტელეგრამა გა-
უგზავნიათ ნოე ყორდანიასათვის, რომ მობრძანდი საქარ-
ველოში, დაგვეხმარე და ისევ შენ იყავი მთავრობის თავ-
მჯდომარეთო.

— მერე, მერე? — დაინტერესდენ ზოგიერთი ღი-
პიანები.

— მერე და, ყორდანიას შემოუთვლია, მე თქვენთან
არაფერი საქმე მაქვს, მე სულ ერთია ანგლიჩანებით და
ფრანცუზებით ორ კვირაში მანდა ვარო.

ნეთანელმა ველარ მოითმინა და ისევ ჩაერია:

— ორ კვირას კი მოითმენთ, თუ მეტი არ დაგჭირდათ...

მოკამათეთა მეორე ჯგუფიდან მოისმოდა აღელვებუ-
ლი ხმები.

— არ გვინდა ცალკე რაიონის შრომის სკოლები! —
იძახოდა რაბინის თანაშემწე. — ჩვენ დღემდის იოლად გა-
ვდიოდით სხვა სკოლებით, დღესაც ასე იოლად გავალთ.
ტფილისში იმიტომ მოუგონიათ რაიონის სკოლები, რომ
შვილები გაგვიქრისტიანონ, გაგვიბრიყვონ და სარწმუ-

ნოება გამოგვაცალონ. ჩვენი ჯამაათი ყველაზე დიდი ჯამაათია, ჩვენი ხმა გასჭრის, თუ საჭირო იქნება დელეგაცია გავაგზავნოთ თვითონ კამენევთან. ხომ გაგიგონიათ, კამენევი თურმე ძალიან კარგი ისრაელი ყოფილა. როშპაშანასა და ქიფურში¹⁾ — ყოველწლიურად დადის სალოცავში და ლოცულობს. მთელი წლის განმავლობაში კი სახელმწიფოს საქმეებს აკეთებს და როცა ჩაუფარდება ხელში ისრაელების საქმე — უცბად გადასწყვეტს ისრაელების სასარგებლოდ. ამიტომ ვიძახი, თუ საჭირო იქნება თვითონ კამენევს გავუგზავნოთ დელეგაცია, რომ უნდათ ჩვენი გაქრისტიანება, რომ ჩვენთვის უნდათ გახსნან ცალკე სკოლები.

— არ გვინდა ცალკე შრომის სკოლები — გაიძახოდა ერთი საეჭვო სტუდენტი, რომელსაც სტუდენტობას მხოლოდ ძველი გახუნებული ქუდი „უმტკიცებდა“ — ჩვენ ყოველთვის ერთად ვიყავით ქართველებთან და ერთად დავრჩებით. რატომ არ შეუძლია ისწავლოს შაბათა მაწონაშვილს პეტრე კაციტაძესთან?

ისევ გამოჩნდა ნეთანელი, რომელიც ეძგერა „სტუდენტს“.

— ამხანაგო „სტუდენტო“, რასაკვირველია შაბათა მაწონაშვილმა უნდა ისწავლოს პეტრე კაციტაძესთან და ეს ასეც უნდა იყოს. მაგრამ არ შეიძლება მიპასუხოთ შემდეგ საკითხებზე: რამდენი მაწონაშვილია დღეს სკოლაში? რამდენი ჩვენებური ისრაელის ბავშვებია სკოლებში? ძალიან ცოტა? რატომ ხდება ეს? იმიტომ, რომ რაბინები და ხანამები არ აძლევენ მათ საშუალებას სწავლისას. მაშინ

1) როშპაშამი და ქიფური — ებრაელთა მრისხანე დღესასწაულები, წლის თავი (ახალი წელი) და შენდობის დღე (სამართლის დღე).

ვილამ უნდა ისწავლოს ხედვრებსა ¹⁾ და იეშიბებში ²⁾? რა-
 ბინებიც იმხიან, არ გვინდა ცალკე სკოლებიო და თქვენც,
 ინტელიგენტები, მასვე იმეორებთ. რაღა განსხვავებაა
 თქვენს შორის? ორივეს მიგყავთ ხალხი დალუპვისაკენ და
 სიბნელისაკენ. ხოშ ხედავთ, ვაქრობას გამოეცალა ნია-
 დაგი. დღეს მთავრობა მოგვიწოდებს სწავლა-განათლები-
 საკენ და აგრეთვე იმას, რომ ამოვირჩიოთ ახალი პატიო-
 სანი გზები. თქვენ კი, დახმარების მაგიერ, გზებს ჰკრავთ,
 რომ სინათლე არ შემოგვებაროს გელათის ქუჩაზე. თუ
 კინშე ჩვენთაგანი ამოიღებს ხმას — მაშინვე მზადა ხართ
 ქვებით ჩაჰქოლოთ. თუ მთავრობა ჩვენ გვიხსნის ჩვენ
 რაიონში შრომის შკოლას, ჩვენ უნდა გავაგზავნოთ იქ
 ბავშვები და არ უნდა წამოგვეგოთ არც რაბინების და არც
 ამ ვაჟბატონების პროვოკაციაზე.

— მართალია, მართალი! — გაისმა აქა-იქ ოდნავ მო-
 კრძალებული ხმები.

— რას ლაპარაკობ რაშაყო ³⁾? — აღელდა რაბინის
 თანაშემწე. -- აი დახეთ, ისრაელის შვილებო, რას შევე-
 სწარიო? ახლაც იტყვიოთ კიდევ, რომ მაშიახის დრო არ
 დამდგარა? ვაი ჩვენს მოსწრებას, როგორი შვილები გა-
 გვიჩნდნენ. ჩვენ ამდენი ხანია ვწვალობთ, როგორმე ფული
 შევაგროვოთ, სასაფლაოს ღობე შემოვაკრათ და ეხლა მო-
 დიან ჩვენი ურჩი შვილები და გვეუბნებიან: სხვას ყველა-
 ფერს თავი მიანებეთ და ფულები დახარჯეთ გაქრისტიან-
 ნებაზეო.

— სიცრუეა! — შეაწყვეტინა ნეთანელმა. — ნუღარ
 ატყუებთ ხალხს, სწავლა-განათლება გაქრისტიანებას არ
 ნიშნავს. გარდა ამისა, ვინ გითხრათ, რომ მთავრობას სკო-

¹⁾ ხ ე დ ე რ ი — პირველწყებითი რელიგიური სასწავლებელი.
²⁾ ი ე შ ი ბ ა — შემდეგი საფეხურის რელიგიური სკოლა.
³⁾ რ ა შ ა ყ — ავი, ურწმუნო კაცი.

ლის გახსნისათვის სჭირია თქვენი ფულები? საბჭოთა მთავრობა ყველგან ხსნის სკოლებს თავის ხარჯზე.

— სასაფლაოს ღობე?

— სასაფლაოს ღობე? — ჩაიცინა ნეთანელმა. — სასაფლაოს რაში სჭირია ღობე? ცოცხლებს არ სურთ სასაფლაოში შესვლა, მკვდრები კიდეც ვერ გამოვლენ იქიდან. მაშ, ვისთვის აკეთებთ ღობეს? თუ რამე ფული გაქვთ, რომელიც ღარიბ ხალხს აატყავთ, მე წინადადება შემომამქვს ამ ფულით გავხსნათ სამკითხველო.

ეს მეტის-მეტი იყო კლერიკალური სამყაროსათვის. ყუმბარა გასკდა, ვინაიდან უკვე აივსო მოთმინების ფიალა. წინ წაზოდგა რეუბენი და წინადადება შეიტანა, რომ ნეთანელი გაეხერმებინათ 1).

— მეც რეუბენივით ვფიქრობ, რომ რაშაყი ნეთანელი უნდა იყოს გახერმებული. რა გინდა შენ, ცოდვილიანო, აქ, სალოცავის წმინდა გალავანში? რა გინდა შენ აქ ჩვენთან ღირსეული მამის უღირსო შვილო? მაშიშენის სიკვდილის შემდეგ არც ერთხელ მისთვის „კადიში“ 2) არ გითქვია. მაშიშენის სულს „ყოლამ-აბას“ 3) დაეპატრონება „სიტრა-ახარა“ 4). ყველაფერი ეს კი, შენი ცოდვებით... წადი, მოგვშორდი აქედან, იყავ წყეული. ნუ შემოადგამ ფეხს სალოცავის ეზოში, ნუ წაბილწავ წმინდათა წმინდას, წადი, გაგვეცალე აქედან, ვიდრე შევიდოდე სალოცავში, ავიღებ შოფარს 5) და როგორც წესია გაგახე-

1) გახერმება — დაწყევლა, შეჩვენება. 2) კადიში — გადაცვალებულისათვის სპეციალურად დაწესებული ლოცვა, რომელიც გადაცვალებულის ნათესავმა უნდა იკითხოს პირველი წლის განმავლობაში. 3) ყოლამ-აბა — საიქიო. 4) სიტრა-ახარა — ბოროტი სული. 5) შოფარ — რქა, გაკეთებული სპეციალურად ებრაელთა დღესასწაულებში სალოცავის ტრიბუნიდან დასაკრავად, რომელსაც ეძღვევა სიმბოლიური მნიშვნელობა.

გმებდე. მაშინ აღარც ერთი ღირსეული ისრაელი არ მო-
ცარება სამი ნაბიჯის სიახლოვით...

— ნუ შეწუხდები, რაბი. ჯერ კიდევ საშუალო საუ-
ნებებმა ვერ შესძლეს მოედრიკათ ურიელ ჰაკოსტას
იქვე სული. ვისაც ნებისყოფა აქვს, ის არის ქვეყნიერე-
პატრონი. დღეს ხელისუფლების საქვე ხელში უჭირავს
ქოთა მთავრობას. გან გგონია, რომ დღევანდელი
ფრობის დროსაც ასე ადვილად იპარპაშებთ? რაც
რო მეტად გაამწვავებთ დამოკიდებულებას, რაც უფ-
ხელს შეგვიშლით ახალი გზების ძიებაში — მით
რო ადრე თქვენ იმზადებთ საკუთარი ხელით სამუ-
შო სამარეს, მით უფრო ადრე თქვენ დაგჭირდებათ და-
იცალოთ ისტორიის არენა. ეხლა მე მივდივარ, დავბრუ-
ები თქვენთან მხოლოდ მაშინ, როცა თვით დარწმუნ-
ებით, რომ გაჭირვების დროს ღმერთი შორს იქნება და
სმარებისთვის ძებნას დაიწყებთ არა ზეცაში, არამედ
დამიწაზე.

ნეთანელის სიტყვებმა თავზარი დასცა ძველი ქვეყნის
ხომალდგენლებს, სამაგიეროდ მან მოახდინა უდიდესი
აბეჭდილება ახალგაზრდებზე და ლარიბ-ლატაკთა შე-
ჩნევ ნაწილზე; ნეთანელმა ერთხელ კიდევ გადახედა
მყოფთ და მძიმე ნაბიჯებით, გულზე მოწოლილი
მა სევდით, გამოვიდა ქუჩაზე.

მარტოობის სევდა აწუხებდა ნეთანელს, როცა მიაბი-
ბდა დამტვრეულ ფილაქანზე. თავაუღებლად მიდი-
ა და ვერ ამჩნევდა, რომ მის წინ, ქუჩის მარცხენა მხა-
ე მისკენ მოიმართებოდა ხალხი ყვირილით და ერთი
ნამულით. თავი ასწია და მის წინ დაინახა მილიციელი
ვაჭარი ვანო.

ვერც კი გაიგო ნეთანელმა, ამდენი ხალხი როგორ შე-
რტყა რკალივით და რა უნდოდათ მისგან. ვანომ მიუ-
თხა მილიციელს ნეთანელზე.

— თქვენა ხართ მოქალაქე ნეთანელი? — შეეკითხა მილიციელი.

— დიახ.

— თქვენ დაბატიმრებული ხართ.

ნეთანელის დამძიმებულ გონებას უკვე აღარაფერი ესმოდა. ასეთ სიურპრიზს ის არ ელოდა. არავითარ დანაშაულს არ გრძნობდა, მხოლოდ ინტუიციით მიხვდა, რომ აქ რაღაც პროვოკაცია იყო. ძალა მოიკრიფა და მილიციელს კატეგორიულად განუცხადა:

— აქედან ფეხსაც არ მოვიცვლი. გამაგებინეთ, რა შია საქმე?

— თქვენ ბრალი გედებათ, რომ გიწვალეხით ქრისტიანის ბავში სისხლის აღების მიზნით. წავიდეთ კომისარიატში. იქ კომისარი დაგკითხავთ და ყველაფერი გამოირკვევა.

— რიტუალი? ხა, ხა, ხა! მე მოვდივარ თქვენთან, იმედი მაქვს ერთ საათში გაგნთავისუფლდები, მაგრამ თქვენ კი, მოქალაქე ვანო, ნუ გგონიათ, რომ დღეს, საბჭოთა ხელისუფლების დროს, კიდევ შეიძლებოდეს ბეილისის ამბების განმეორება. ფრთხილად, თქვენ ცეცხლს ეთამაშებით!

II.

ნეთანელი არ დაიბნა არც მაშინ, როცა რაიონის კომისარის მოლოდინში, იგი შეაგდეს გრძელ და ცარიელ ოთახში და გარედან კი გაიკეტეს კარები. ოთახში ძველი დამტვრეული მაგიდის გარდა არ იყო არავითარი ავეჯეულობა. სამაგიეროდ ოთახი მეტის-მეტად ნათელი იყო და თითქმის ყველა ფანჯრები გადიოდა სხვადასხვა ქუჩის მიმართულებით. იგი ჩამოჯდა ერთ-ერთ ფანჯარაზე და ფიქრს მისცა თავი.

თუმცა ძნელი იყო ასეთ წუთებში რაიმე გარკვეულ საგანზე ფიქრი, მაგრამ ნეთანელი ეკუთვნოდა ახალგაზრდათა იმ ჯგუფს, რომელიც ადრე, ბავშობიდანვე შეეჩვია შერიგებოდა ცხოვრების ყოველგვარ უსამართლობას. ნეთანელმა ძალიან ადრე გაიგო ცხოვრების სიმძიმე და მიუხედავად ყოველგვარი გაჭირვებისა, ერთსა და იმავე დროს იგი ჰფიქრობდა, როგორც თავის დაობლებულ ოჯახზე, რომელზედაც ზრუნვა დარჩა მას მემკვიდრეობით მამის სიკვდილის შემდეგ, აგრეთვე თავის ღარიბ თანამოძმეებზე, რომლებიც დღემდე იმყოფებოდნენ სიბნელის ბურუსში.

ნეთანელი ხედავდა, რომ ახალი ხელისუფლება მოვიდა სწორედ სათანადო დროს, რომ მხოლოდ ეხლა შეიძლებოდა რისამე გაკეთება, მაგრამ ამავე დროს იმასაც ჰგონობდა, რომ რევოლუციის ქარტეხილმა შეარყია ამ ხალხის მხოლოდ ეკონომიური საფუძვლები, ხოლო მათ სულიერ ცხოვრებაში თითქმის არავითარი ცვლილება არ მომხდარა.

მიზეზი?

მიზეზი ბევრი იყო: ბნელეთის მოციქულებს ჯერ კიდევ ღრმად ჰქონდათ გადგმული ფესვები. ერთ მერცხალს კი გაზაფხული არ მოჰყავს. ახალი ქვეყნის მშენებელსა და ამ ხალხს შორის საჭირო იყო გამაერთიანებელი ხიდი, მაგრამ ჯერ არ სჩანდა ის ინჟინერი, რომელიც ასეთ ხიდს გააშენებდა.

ოდესღაც იყვნენ მტკიცე ნებისყოფით შეკავშირებულნი, ფოლადის მეგობრები: ლევი, ლევანი და ნეთანელი. ყოველ მათგანს ძვალსა და რბილში განჯდარი ჰქონდა ერთი მიზანი: ზრუნვა ამ ჩამორჩენილი ხალხის კეთილდღეობაზე. დღეს კი, ცხოვრების უღმობელი პირობების გამო დაიშალა ეს განუყრელი ჯგუფი. ლევი გადიკარგა. იგი მსხვერპლი გახდა რეუბენის ფანატიზმისა. ხო-

ლო ლევანი რევოლუციამ დატვირთა ბევრი საქმეებით და იგი მოუცლელი შეიქნა. დარჩა ერთი ნეთანელი. რა შე-
ეძლო მარტო ერთ ნეთანელს გაეკეთებინა და არ გააკე-
თა? ნეთანელი სინდისის წინაშე მართალი იყო. ამ სიმარ-
თლის გულისათვის მას ყველა სდევნიდა: ებრაელი და
ქრისტიანი. ებრაელებმა, მისმა თანამოძმეებმა იგი გამო-
აგდეს, არ იწამეს მისი აზრები. ხოლო გარედ გამოსვლისას
მას იჭერენ როგორც ებრაელს, რომელმაც აწამა ქრის-
ტიანის ბავში...

იცნობდა ნეთანელი ვანოს. იცოდა, კარგად იცოდა
მისი შხამიანი შინაარსი. განა ეს ვანო არ იყო, რომელმაც
თავის გაუმადლარ ჩარჩულ კლანჭებში სული ამოაძრო და-
რიბლატაკ მოსახლეობას? განა ეს ვანო არ იყო, რომელ-
მაც უკანასკნელი ნივთები გაუყიდა ნეთანელის ოჯახს —
უფროსის სიკვდილის შემდეგ? განა ვანო არაა გაჟღენთი-
ლი კაციჭამიობით, რომელიც ყოველდღე იმას ფიქრობს,
რომ როგორმე, რომელიმე ებრაელს, რითიმე კისერი მო-
სტეხოს? განა ვინ იტყვის ისე ღვარძლიანად სიტყვა
„ურიას“, როგორც ამას ჩარჩი ვანო ამბობს? და ბოლოს,
ვინ მოიყვანა ნეთანელი ამ ადგილას? განა ვანომ არ
შეთხზა ახალი ქორი? მაგრამ რისთვის? ან როგორ მო-
ხდა, რომ საბჭოთა ხელისუფლების დროს, ისიც საქარ-
თველოში, სადაც ასეთ შემთხვევებს თითქმის სულ არ
ჰქონია ადგილი, ვილაც მაინც წამოეგო ვანოს გაბმულ
ნახეში და ნეთანელი დააპატიმრეს ასე უდანაშაულოდ?..

გაიხედა გარედ. ვილაცამ დუქანზე შიაკრა თეატრის
აფიშა. წაიკითხა, რომ დღეს ქალაქის თეატრში წარმო-
დგენილი იქნება ახალი პიესა. დიდი და შავი ასოებით
ქვეშ ეწერა:

„ინტერესთა თამაში“.

დაფიქრდა. უცბად გაახსენდა და უნებურად გაი-
მეორა:

— ინტერესთა თამაში...

შეავლო თვალი ოთახს და გაიცინა. მილიციის სამმართველო ვანოს შენობაში იყო მოთავსებული. ეს ოთახიც ფორმალურად მილიციას ეჭირა, მაგრამ შიგ არაფერი იყო. გასულ კვირაში კომკავშირის უჯრედში დასმული იყო ამ შენობის ჩამორთმევისა და მასთან დაკავშირებით ცარიელ ოთახებში სხვადასხვა კულტურული დაწესებულებების მოთავსების საკითხი. ნეთანელმა ყველაზე უფრო თავგამოდებით და აქტიურად მხარი დაუჭირა ამ წინადადებას. ეს ამბავი გაიგო ვანომ და გადასწყვიტა შური ეძია ნეთანელზე თავის სიძის ხელით. მისი სიძე კი პატარა კაცი არ იყო. იგი იყო რაიონის კომისარი.

შემთხვევაც საუკეთესო მიეცა ვანოს: მისი ნოქრის, ევტინი მოდებადის ბავში გადაიკარგა მეორე დღეა. დაკარგული ბავშვის მშობლები გადმოსახლებული იყვნენ სოფლიდან. თან ჩამოიტანეს ცრუმორწმუნეობა და ძველი აზრები. საჭირო იყო მხოლოდ ნაღვერდლის გამღვივებელი. ასეთ როლს ვანოზე უკეთ ვინ შეასრულებდა, მით უმეტეს, როდესაც მისი სიძე ყოვლის შემძლე იყო. ახლა კი, ჰფიქრობდა ვანო, ასწავლიდა ჭკუას ამ „ურჩის ბარტყს“...

მაგრამ „ურჩის ბარტყს“ არ სჭირდებოდა ჭკუის სწავლება. იგი საკმაოდ ჭკვიანი იყო, რომ გარკვეულიყო ამ ამბების ხლართში და გულდამშვიდებით ელოდა რაიონის კომისარის მობრძანებას, რომელიც შეუდგებოდა ნეთანელის დაკითხვას.

მაგრამ რაიონის კომისარი არ ჩქარობდა. ზემო სართულში იგი ჩაის მიირთმევდა და ტკბილ მუსაიდში იყო გართული ცოლთან და სიმამართან. აქ როლები განაწილებული იყო: ვანო მოწმე იყო, მისი სიძე კი მოსამართლე. ნეთანელს მოიშორებდნენ და სახლიც დარჩებოდა ვანოს, ხოლო ცარიელი ოთახები კიდევ მის სიძეს.

ის ოთახიც; სადაც ეხლა საოცარი სიმშვიდით დასეირნობდა ნეთანელი, შეხვდა კომისარს... ამ ოთახში ის სასტუმრო ოთახს მოაწყობდა.

ყოველივე ეს წყდებოდა ზევით სართულში. ნეთანელმა დეტალები არ იცოდა, მაგრამ ზოგადად ყველაფერს მიმხვდარი იყო. ერთხელ კიდევ გაიხედა ქუჩისაკენ და ერთხელ კიდევ წაიკითხა სარკასტიული ლიმილით შავი და დიდი ასოები:

— ინტერესთა თამაში...

შემდეგ მოშორდა ფანჯარას და დაიწყო ოთახში სეირნობა. უცბად ერთმა აზრმა გაუელვა თავში, შეჩერდა შუაგულ ადგილას და შემოაბრუნა დამტვრეული მაგიდა ფანჯრისაკენ. შემდეგ ერთხელ კიდევ გაისეირნა, გულმოდგინებით შეისწავლა ჭერი და იატაკი, რამოდენიმეჯერ დაითვალა კარები და ფანჯრები, შემდეგ ამოიღო უბიდან ქალაღი და ფანქარი, გადაიღო ოთახის გეგმა და შიგ დასვა სამი წერტილი, გადააბრუნა ქალაღი და მეორე გვერდზე გაამწკრივა ციფრები. საბოლოო ჯამში მას შერჩა: ასოცი მანეთი.

და ნეთანელის სახეზე აღიბეჭდა იმედი და მძლავრი სიხარული. ელექტრონის დენასავით დაუარა სხეულში ახალმა იდეამ და თავისთვის მოულოდნელად შესძახა ხმა-მალლა:

— გადაწყდა!

კარები გაიღო და ოთახში საჩქაროდ შემოვარდა ლევანი. გაშტერდა. არ ელოდა, რომ ნახვდა ასეთ ნეთანელს. როცა ლევანი მორბოდა აქეთკენ, მას ეგონა, რომ ნეთანელი დახვდებოდა დაღვრემილი და უსამართლობით აღშფოთებული. მაგრამ იგი გაოცდა, როცა დაინახა, რომ ნეთანელი იდგა შუა ოთახში გაბრწყინებული სახით, ხელში ეჭირა ფანქარი და ქალაღი და მოღიმარი თვალებით უცქეროდა მეგობარს. როდესაც კარები იღებოდა

და ლევანი შემოდირდა, მან აშკარად გაიგონა, რომ ნეთა-
ნელმა წარმოსთქვა ერთი სიტყვა: „გადაწყდა“. იმ მო-
მენტში ლევანს ეგონა, რომ მისი მეგობარი ქკუიდან შე-
ცდა, მაგრამ ეხლა, მხოლოდ ეხლა, ამ წუთში, როდესაც
მან პირდაპირ შეხედა ნეთანელს ცისფერ და საოცრად
დამშვიდებულ თვალებში, დარწმუნდა, რომ შესცდა.
ერთხანს იდგენ უსიტყვოდ და შემდეგ ერთსა და იმავე
დროს მიუახლოვდენ ერთმანეთს და გადაეხვიენ.

— ნეთანელ! მეგონა შენ დამხვდებოდი ძალიან აღ-
შფოთებული და თურმე შეგმცდარვარ. გავიგე თუ არა ეს
ამბავი, გავვარდი პარტიულ კომიტეტში. იქ თურმე ჩემზე
აღრე გავფოთ. მივიღე დირექტივები და საჩქაროდ გამოვ-
ვარდი. ნუ სწუხარ, ყველა დამნაშავენი, ყველა პროვო-
კატორები სასტიკად იქნებიან დასჯილნი.

— მე სრულებითაც არ ვსწუხვარ ამაზე, ამხანაგო ლე-
ვან, განა არ მესმის, რომ რიტუალის ლეგენდას საბჭოთა
ხელისუფლების დროს არავინ მისცემს გასაქანს? ყოვე-
ლივე ეს ჩვენი კლასობრივი შტრების ამბებია, რომელ-
თაც სურთ ძველი რუსეთის მაგალითით ჩვენშიაც აურონ
წყალი. მე ერთი წუთითაც არ მეპარებოდა ექვი, რომ ამ
უღლეურ პროვოკაციას ასე მალე მოეღებოდა ბოლო. მაგ-
რამ იცი შენ ქართული ანდაზა, რომ ერთი ქირი შარგე-
ბელია? იცი შენ, რომ მე ეხლა ძალიან მიხარია, რომ შე-
მომამბრძანეს აქ ერთი საათით?

— რას ლაპარაკობ ნეთანელ? მე შენი არაფერი
მესმის. აქ რომ მოვდიოდი კარებთან გავიგონე, რომ შენ
იძახოდი: გადაწყდაო. რა გადაწყდა? ნეტავ რატომ გინა-
რია ეს შეურაცყოფა აღმოცენებული სარწმუნოებრივ
ნიადგზე, რომელიც წარმოადგენს ძველი საუკუნეების
სამარცხნინო ლაქას? აბა, ნეთანელ, ჩქარა მიპასუხე, თო-
რემ მეტის მოთმენა აღარ შემიძლია.

— სწორედ ესლა შეგვიძლია ლევან, განვახორციელოთ ჩვენი ძველი დიდი ხნის ოცნება. არ უნდა გავუშვათ ხელიდან ჩვენი კლასობრივი მტრების პროვოკაცია. ეს საუკეთესო მომენტია, როდესაც შევძლებთ ებრაელთა ფართო მასები მოვიზიდოთ კულტურული მუშაობისაკენ. ეს ერთის მხრით. მეორე მხრით ჩვენ პრაქტიკულად უნდა გადავდგათ ნაბიჯი. აი, ხომ ხედავ ამ გეგმას? ეს ამ ოთახის გეგმაა. ეს სამი წერტილი ამ გეგმაზე ნიშნავს: ამ ადგილას იქნება გრძელი მაგიდა, ამ ადგილას პატარა მაგიდა, ამ ადგილას კიდევ წიგნების შკაფი.

— ვაჟა ნეთანელ! შენ გინდა სწორედ ამ ცარიელ ოთახში მოთავსებულ იქნეს ებრაელთა რაიონის სამკითხველო?

— ყოჩაღ, ლევან, შენ მიხვდი ჩემს აზრებს.

— აგერ ჩემი ხელი. მე შენთან ვარ ამ საკითხში. ეს სახლი მდებარეობს ებრაელთა უბნის ცენტრში და ამაზე უკეთესს ვერ ვიშოვით. წავიდეთ, სადაც საჭიროა და შევუთანხმოთ. ვერავინ და ვერაფერი ვერ დაგვიდგება მის შემდეგ. მე მოვახერხებ დღესვე ვიშოვოთ ასორმოცდაათი წიგნი.

— აი ამ კედელზე ჩამოვკიდოთ ლენინის, მარქსის და ენგელსის სურათები. იქ კიდევ კარების თავზე იცქა რიჟინაშვილის სურათი. ორი ფანჯრის შუა კი გამოვჭიმოთ მუდამ მოლიმარი შალომ ალეიხემი ¹⁾).

— მაგრამ სურათები და წიგნები ხომ არ კმარა? ოთახს სჭირდება განათება, ნივთები და რემონტის გაკეთება. ამისათვის საჭიროა ფული. საბიუჯეტო წლამდე კი — ჯერ კიდევ დიდი ხანია. მანამდე კი პოლიტგანს არ შეუძლია არც ერთი კაპიკის გაღება. მე ესლა იმას ვფიქ-

¹⁾ შალომ ალეიხემი — საკმაოდ ცნობილი, ებრაელთა სახალხო მწერალი. გარდაიცვალა 1916 წ.

რობ, როგორ უნდა ვიშოვოთ ფული? საჭიროა ყველაფერი საჩქაროდ გავაკეთოთ, რომ საჩქაროდ დავცეთ თავზარი ჩვენს მტრებს და საჩქაროდ შევექმნათ პირველი კულტურული კუთხე მშრომელ ებრაელთათვის.

— მეც გეთანხმები ლევან, რომ საჭიროა საჩქაროდ გავხსნათ. მე მზად ვარ, თუნდაც ხვალვე. ელექტრონის მაგიერ კრაქი ავანთოთ. ჯერ თვით ეს კრაქი ძილს დაუფროთხობს წყვედიადის მოციქულებს და რალას იზამენ მაშინ, როდესაც ამ სამკითხველოდან გამოანათებს ელექტრონის ძლევამოსილი შუქურა?.. მე უკვე გამოვიანგარიშე, ჩვენ გვჭირდება ჯერჯერობით ასოცი მანეთი და ისიც ვიცი, როგორ ვიშოვოთ ეს ფული.

ამ დროს ოთახი გაიღო და შიგ შემოვიდა რაიონის კომისარი, უფროსი მილიციელის თანხლებით. ლევანი თითქოს ვერც შეამჩნია, პირდაპირ მიმართა ნეთანელს:

— თქვენ თავისუფალი ხართ. აქ რალაც გაუგებრობა ყოფილა და ჩვენ უკვე გამოვარკვიეთ.

ლევანი წინ წაშოდგა და პირდაპირ თვალეში აეტყუა:

— ველარ მიცანით, მოქალაქე კომისარო? არა უშავს, ნუ შეწუხდებით, ხელის ჩამორთმევა ჰიგიენური არაა. საინტერესოა, როდის შეიტყეთ, რომ აქ გაუგებრობა იყო? საერთოდ, ჩვენს პირობეში, სამწუხაროდ, ჯერჯერობით კიდევ ბევრი გაუგებრობა ხდება და ჩვენც ვეცდებით ეს გაუგებრობანი გამოვარკვიოთ. საბჭოთა ხელისუფლების მტრებს, რომლებიც მოკალათებულან ჩვენს აპარატებში — ძირშივე აღმოვკვეთთ, გესმით კომისარო?

კომისარს კარგა ხანს ესმოდა, ესმოდა მეგობრების ნაბიჯებიც, როცა ჩადიოდენ კიბეებზე. ქუჩაში მოგროვილიყო აუარებელი ხალხი, რომელიც უდიდესი ცნობის-მოყვარეობით და პატივისცემით ელოდა მეგობრების გამოჩენას. კარგა ხნის დაღამებული იყო, მაგრამ არაგინ მიდიოდა სახლში და სურდათ თვითონ გამოლაპარაკებო-

დენ ნეთანელს და ლევანს. მიუხედავად ამისა, მეგობრები
სალაპარაკოდ არ გაჩერდნენ.

* *

✱

ვინც არ იცნობდა ამ ხალს, ერთი შეხედვით ძნელი
გახდებოდა გაგება, რა მოხდა ისეთი, რომ ასე უცბად თა-
ვიდან ბოლომდე შეიცვალა მათი შეხედულება ნეთა-
ნელზე. ნეთანელი კარგად გრძნობდა, როდესაც ხე-
დავდა თავის გარშემო მოგროვილ ხალხს, რომ მისი ავტო-
რიტეტი იზრდებოდა ყოველ წუთში და ვერავითარი ბნე-
ლი ძალები ველარ შესძლებდნენ ცხოვრების აუცილებელი
მსვლელობის შეჩერებას.

ლევანი და ნეთანელი — გადაიქცენ ფართე მასების
მსჯელობის ობიექტად.

შემდეგმა დღეებმა მოიტანეს მთელი რიგი ახალი ამ-
ბებისა:

დაკარგული ბავში აღმოჩნდა სრულიად ჯანმრთელი
და უწყვალბელი სადგურ ხრესილში. მისი ჩამოყვანა ქა-
ლაქში ერთგვარი ტრიუფი იყო, როგორც მოდებამე-
ებისათვის, აგრეთვე იმ ხალხისათვის, რომელიც არ იზიარ-
ებდა არავითარ ასეთ მსგავს საზიზღარ ქორებს.

რაიონის კომისარი მოხსნეს სამსახურიდან და მისცეს
პასუხისგებაში.

მასთან ერთად სასამართლოს გადაეცა ჩარჩი ვანოც.

სასამართლომ, ნეთანელის წინადადებით, ვანოს შეუ-
ფარდა შედარებით იოლი სასჯელი: ჯარიმა 120 მანეთი
ებრაელთა რაიონის სამკითხველოს სასარგებლოდ და
მიეცა სამი წელიწადი გამოსაცდელ ვადად.

დიდი სახლი ჩამოერთვა ვანოს და გადაეცა კომუნა-
ლურ განყოფილებას. ცარიელი და გრძელი ოთახი გა-

...ეურა.

...ხალხი აღარ ეტეოდა ოთახში და
...ქუჩაზე იდგნენ.

ძველი ქვეყანა წყევლას უთვლიდა ახალ თაობას, მაგრამ ამჟამად:

ახალი თაობა მტკიცედ მოდიოდა ახალი ნაბიჯებით და ახალი გზებით.

როცა ძველები ლოცულობდნენ საღამოს ლოცვას, ახლები — საზეიმო საღამოზე კითხულობდნენ ტფილისიდან მიღებულ მისასალმებელ დეპეშებს.

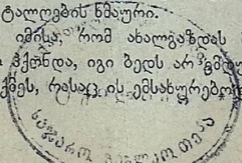
III.

ბათომი.

სანაპირო რაზმის სამმართველოში ტელეფონთან იჯდა ახალგაზნდა კაცი წითელარშიელის მაზარაში გამოხვეული. წლოვანებით იგი ახალგაზნდა იყო: ჯერ კიდევ ოცდასამი წელი არ ჰქონდა შესრულებული, მაგრამ შეხედულებით ოცდაათი წლის ვაჟკაცს ჰგავდა. სახეზე ეტყობოდა, რომ ცხოვრებაში მას შეხვედრია მრავალი უსიამოვნება, მაგრამ მიუხედავად ამისა, იგი არ ვარდებოდა სასოწარკვეთილებებაში და ენერგიულად აგრძელებდა გზას.

ოთახში მარტო იყო. არავინ არ ურღვევდა მყუდროებას. ქალაქს უკვე ეძინა. დრო გამოშვებით მოისწოდა ზღვის ძლიერი ტალღების ნმაური.

მიუხედავად იმისა, რომ ახალგაზნდას მეტის მეტად ძნელი სამუშაო ჰქონდა, იგი ბედს არ ჰმდურებოდა. იგი სთვლიდა იმ საქმეს, რასაც ის ემსახურებოდა — სასარგე-

მას არ...

ფხზილად იდგა სად

ამ საღამოს იგი ღელავდა. საგ...

სხვადასხვა საქირო ქაღალდები. რამდენჯს

თი გადარჩევა და მოწესრიგება, მაგრამ ვერ დაე-
ყოველ წუთში გულის ფანცქალით ელოდა, რომ ტელე-
ფონზე დაუძახებდნენ. როგორ უნდოდა, რომაჩქარა დაე-
ძხნათ და შეეტყობინებიათ მისთვის სასიხარულო ამბავი.
და რა იყო ეს სასიხარულო ამბავი?

იგი არ ცხოვრობდა თავის პირადი სიხარულით. დიდი-
ხანია მას გამოესალმა. ეს იყო ოდესღაც. სიზმარივით
გაჰქრა. ეხლა იგი ცხოვრობდა საერთო ინტერესებით,
სახელმწიფო ინტერესებით. ყოველთვის, როდესაც მას
შეატყობინებდნენ, რომ დაქერილია კონტრაბანდისტთა ესა
თუ თუ ის ჯგუფი, მის სიხარულს საზღვარი არ ჰქონდა.
იგი მთელი თავის არსებით გატაცებული იყო მხოლოდ
ამ საქმით. იგი სხვაზე არ ჰფიქრობდა, უკედ, ცდილობ-
და არ ეფიქრა.

ახლაც ჰფიქრობდა მხოლოდ იმ ჯგუფზე, რომელიც
მისი ცნობების თანახმად დღეს ქალაქში იყო შემოსული
და ეწეოდა კონტრაბანდით ვაჭრობას. დელავდა და
უაზროდ უცქერდა დაფანტულ ქაღალდებს. უცბად გა-
ისმა ტელეფონის წკრიალი.

— შესმის. ეს მე ვარ, ამხანაგი ლევი. რა ჰქენით? და-
აპატიმრეთ? ძალიან კარგი. რამდენი? ხუთი? მოიყვა-
ნეთ ეხლავე, საჩქაროდ, გიცდით. დაჭერილი საქონელი?
დალუქეთ და თან წამოიღეთ.

ძლივს ამოისუნთქა დამშვიდებით. შემდეგ შეუდგა
არეულ-დარეულ ქაღალდების მოწესრიგებას და როცა

დაასრულა მათი მოგვარება, მოუყიდა ცეცხლი პაპია პიროსს და დაიწყო ლოდინი.

ოთახში შემოვიდა წითელარმიელი, რომელმაც შეატყობინა, რომ ყველა პატიმრები უკვე მოყვანილნი არიან.

— ძალიან კარგი, შემოუშვით სათითაოდ.

შემოვიდა პირველი. ეს იყო მაღალ-მაღალი, სლავიანური ტიპის კაცი. ჰქონდა პატარა, კატისფერი თვალები და შეშინებული აცეცებდა აქეთ-იქით..

— თქვენნი სწორი სახელი და გვარი? — მიმართა ლევიმ.

— სერიოჟა სოკოლოვსკი.

— წლოვანება?

— ოცდათორმეტი წლისა.

— ეროვნება?

— რუსი.

— რომელ ქალაქიდან ხართ წამოსული?

— ნოვოროსიისკიდან.

— რამდენი ხანია ჩამოსული ხართ?

— დღეს ჩამოვედი.

ლევიმ ჩახედა საქმეში და შემდეგ მიმართა:

— გირჩევთ აღიაროთ სიმართლე. ჩვენ ყველაფერი ვიცით.

კონტრაბანდისტი ჩუმად იყო.

— დიდი ხანია ეწევით კონტრაბანდით ვაჭრობას?

— მე სულაც არ ვეწევი კონტრაბანდით ვაჭრობას. მე შემთხვევით ვიყავი ჩამოსული ბათომში. გადავეკიდე ერთ თათარს და იმან შემაცდინა.

— კიდევ გირჩევთ, საქმეს ნუ იფუჭებთ. ილაპარაკეთ მხოლოდ სიმართლე, სიმართლე. რა ჩამოგართვეს?

— სამოცი მეტრი კავერკოტი და ოცი კარობკა პუდრი კოტიე.

— რისთვის გჭირდებოდათ ამდენი საქონელი?

— მე დიდი ოჯახი მყავს. აგრეთვე ძმები და დები. შე ყველაფერი ეს ვიყიდე არა გასაყიდათ, არამედ საშინაოდ.

— საშინაოდ იყიდეთ? ოცი კარობკა პუდრი და სამოცი მეტრი კავერკოტი. ძალიან კარგი შადა გქონიათ, მოქალაქე სოკოლოვსკი. ან იქნებ ჰფიქრობთ, რომ შესძლოთ აგვიხვიოთ თვალები და დაგვიმტკიცოთ, რომ თქვენ არასოდეს არ ეწეოდით კონტრაბანდით ვაჭრობას? მოიგონეთ სოჩა და ოდესა. თქვენ გაქვთ შვიდი რეგისტრაცია და უკვე მერვედ ჩავარდით. თქვენი გამოსწორება, როგორც ჩანს, არ შეიძლება საპატიმროთი. თქვენ, როგორც სოციალურად საშიში ელემენტი სახელმწიფოსათვის, უნდა იქნეთ გადასახლებული ძალიან შორს. ამჟამად კი თქვენ გადაგზავნით სახელმწიფო პოლიტსამმართველოს განკარგულებაში.

სოკოლოვსკი თითქოს ელოდა ასეთ განაჩენს, წარბშეუხრელად გაჰყვა წითელარმიელს. ერთი წამის შემდეგ შეწოვიდა მეორე კონტრაბანდისტი. იგი იყო საშუალო ტანადობისა, შავი სახის პატრონი, ჰქონდა გრძელი უღვაში და პატარა წვერი ნიკაპზე.

— თქვენი სახელი და გვარი?

— ტიგრან მანუკიანცი, ბატონო.

— რით ვერ გადაეჩვიეთ ამ ბატონოს, მოქალაქე მანუკიანცი?

— ბატონი ბრძანდებით, აბა ბატონი რომ არ იყოთ, აქ ვინ დაგაჯენდათ. სადაური ჩემი ამხანაგი ხართ, მე კონტრაბანდისტი ვარ, თქვენ კი ჩვენი მთავრობა ხართ, ღმერთმა გაცოცხლოთ. გაჭირვებაში რომ ჩავვარდებით, უნდა დაგვისხნათ ხოლმე.

— ზედმეტ ლაპარაკს თავი ანებეთ. დიდი ხანია ჰყიდით კონტრაბანდას?

— შე, ბატონო? როგორ გეკადრებათ... მე სულ სამი თვეა, რაც ერთმა ურიამ შემაცდინა. ის ურია ჩვენთანაა ეხლა დაჭერილი.

— რა დაგიჭირეს?

— ცოტაოდენი ფართალი მქონდა საშინაოდ ნაყიდი.

— შენც საშინაოდ გქონდა ნაყიდი? საინტერესოა, როგორ ყველა ერთნაირად მღერით. კმარა, გაიყვანეთ.

— სად, ბატონო, სად უნდა გამიყვანონ?

— ჯერ სარდაფში და მერე ვნახოთ.

— ვა, როგორ გეკადრებათ ბატონო ასეთი საქმე? საქონელი ხომ წაიღეთ და მეტი რაღა გინდათ? მე ჩემი ზარალიც მიყოფა. მაშ რილასთვის მიჭერთ? არ შეიძლება სახლში წავიდე?

— რომ შეიძლებოდეს თქვენი სახლში წასვლა, განა თქვენისთანა მუქთახორებს პურს ვაჭმევთ? გაიყვანეთ.

მანუკიანცის გაყვანის შემდეგ, შემოუშვეს მესამე კონტრაბანდისტი. მას ჩაიკმულობა მაჰმადიანური ჰქონდა, ხოლო შეხედულებით კი ქართველს ჰგავდა.

— სახელი და გვარი?

— ჰასან იუსუფ-ოღლი.

— ჰასან იუსუფ-ოღლი... ეს გვარი ჩემთვის კარგად ცნობილია. მაშ ასე... თქვენ კიდევ ჩავარდით ჩვენს ხელში? თქვენ გაქვთ ჩვიდმეტი რეგისტრაცია და ვერაფრით თქვენი გამოსწორება ვერ მოხერხდა. თქვენი დარჩენა აჭარისტანში აღარ შეიძლება. გადაგაგზავნით სახელმწიფო პოლიტიკურ სამმართველოში და ვფიქრობ, ისინი მიიღებენ ყოველივე ზომებს, რათა თქვენ გამოგასწორონ.

იუსუფ-ოღლის გააუჩქოლა, მაგრამ სხვა რა გზა ჰქონდა. უხალისოდ გაჰყვა წითელარმიელს. შემოუშვეს მეოთხე.

— თქვენი სახელი და გვარი?

— ევტიხი მოდებამდე.

— ევტიხი... ევტიხი... სად გამიგონია ეს სახელი? ვერ ვიგონებ. წლოვანება?

— ოცდაცხრა წლისა.

— რომელი ქალაქიდან ხართ ჩამოსული?

— ქუთაისიდან.

— რამდენი ხანია ჩამოხვედით?

— მეხუთე დღეა.

— თქვენ ჩვენთან რეგისტრაციაში არ ხართ გატარებული. ნუ თუ ეხლა შეუდექით ამ ხელობას, თუ წინადაც დახელოვნებული იყავით ამ საქმეში?

— თუ დამიჯერებთ, მოგახსენებთ, რომ მე, როდესაც მოვდიოდი ბათომისაკენ, თავბედს ვიწყევლიდი. ბოროტმა ძალამ მაიძულა წამოვსულიყავი. მე ჩემს სიცოცხლეში არასოდეს თანხა არა მქონია. ყოველთვის ვიყავი ნოქარი და ჩემი შრომით ვირჩენდი თავს. ოც საათს მამუშავებდენ დღელამეში. არ ზოგავდენ ჩემს ჯანსა და ღონეს. როცა რევოლუცია მოხდა და გადაბრუნდა ყველაფერი, ჩემს „ხაზინს“ უკულმა წაუვიდა საქმეები. სახლები ჩამოართვეს და ვაჭრობაც შეუშოკლეს. იმან ჭკუა იხმარა და ფულები გადაარჩინა. ამ ფულებით გამომგზავნა აქ, რომ შემეყიდა საზღვარგარეთის საქონელი და ჩამეტანა მისთვის. როცა ყველაფერი შევიყიდე საქონელთან ერთად დამიჭირეს. მე ყველაფერი მოგახსენეთ. ახლა, როგორც გენებოთ ისე მოიქეცით. იმასაც მოგახსენებთ, რომ არ წამოვსულიყავი, შე ისე ვყავარ ხელში ჩაჭერილი „ხაზინს“, რომ სიმშლით ამოგვხოცავდა მეც და ჩემს ცოლ-შვილსაც.

— თუ ნოქარი ხართ, პროფკავშირში რატომ არ ხართ ჩაწერილი?

— მოკვლით დამემუქრა.

— სირცხვილია, ახალგაზდა კაცი როგორ შეუშინდით თქვენს გამყვლეფელს. მიბოძეთ თქვენი საბუთი. ძალიან კარგი. ახლა მითხარით, ვინ არის თქვენი „ხაზენი“?

— ვანო ხარზაშვილი.

— ვანო?! ვანო?! ეს წურბელა, ეს ხალხის სისხლის მწოვი?..

მოდებაძეს არ ესმოდა რა ემართებოდა ლევის, ხოლო ლევის კი გაეხსნა ძველი ქრილობა და ყველაფერი ძველი, რომელიც ეკუთვნოდა მისთვის შორეულ წარსულს, ნათლად წარმოუდგა თვალწინ. მაგრამ არ დაუმორჩილა თავი სავსებით გრძნობას და განაგრძო:

— ეს იყოს პირველი და უკანასკნელი შეცდომა. თქვენ ეხლა განთავისუფლებთ. მომავალში აღარ შესცდეთ. წადით და ეძიეთ ლუკმა პური პატიოსანი გზით, პატიოსანი შრომით. გადაეცით ვანოს, რომ მისი საქონელი, მისი სიმდიდრე ჩამორთმეულია ლევის მიერ. ეს საქონელი და ეს სიმდიდრე მან შეიძინა ღარიბდატაკი ხალხის ზურგზე, მევახშეობით და ცარცვაგლეჯით. დღეს დადგა განკითხვის დრო და ყველა მცარცველმა უნდა აგოს პასუხი.

მოდებაძე გავიდა ძლიერ დაფიქრებული. არა ნაკლებ მასზე დაფიქრებული იყო ლევიც, მაგრამ მან ვერ მისცა ფიქრებს გარკვეული მიმართულება. მის წინ იდგა მეხუთე პატიმარი. ლევის ეგონა, რომ უკვე სძინავს და სიზმარში ხედავს ამ პატიმარს. ეს პატიმარი არც ისე უცნობი უნდა იყოს. ეს თვალები, ეს თავხედური და ხულიგნური გამომეტყველება — რაღაც ახლობელი უნდა იყოს ლევისათვის.

— თქვენი სახელი, მამის სახელი, გვარი...

— ისაკ რეუბენისძე კაკიაშვილი.

ლევი გაშტერდა, თვალთ დაუბნელდა, ხელიდან კალამი გაუვარდა. არ სჯეროდა, მაგრამ სინამდვილე იყო. არა ნაკლებ აღელვებული იყო პატიმარი, როდესაც გაი-

გონა ნაცნობი ხმა, რომელიც არ ისმოდა მისთვის და მისი ოჯახისთვის უკვე შვიდი წლის განმავლობაში. ველარ მოითმინეს და ხმამალლა შეჰკვივლეს:

— ლევი!

— ისაკ!

იღგნენ ძმები ერთი-ერთმანეთის პირდაპირ. უდიდესი სურვილი ჰქონდათ ორივეს გადახვეოდენ ერთი მეორეს, მაგრამ ვერც ერთი მათგანი ფეხს ვერ სძრავდა.

ოთახში გამეფდა სამარისებური სიჩუმე. ამ სიჩუმეში ელვარებდა ოთხი თვალი. ისმოდა გახშირებული სუნთქვა. გაუგებარი წუთები იყო და ორივენი დაიბნენ.

მაგრამ ეს იყო მხოლოდ პირველ მომენტში. სამსახურის მოვალეობის შეგნებამ წასძლია ლევის და გრძნობა გონებას დაუმორჩილა. ხელიც არ ჩამოართვა თავის ძმას და შეუდგა. დაკითხვას.

აოცებდა ისაკს ეს ამბავი. ეგონა პირველად, რომ მას ეშველა, მაგრამ ეხლა მიხვდა, რომ მწარედ შესცდა.

— ნუ თუ ისაკ, რევოლუციამ, გასაბჭოებამ და შვიდმა წელიწადმა ვერაფერი გასწავლეს? მენშევიკების დრო ციხეში გაატარე, ეხლა, ბალშევიკების დროსაც არ გინდა გამოეთხოვო ციხეს? ნუ თუ ამდენ ხანს ვერ მიხვდი, რომ წავიდა ძველი დრო, რომ დღეს იოლად და უსინდისოდ აღარავის შეუძლია იცხოვროს, რომ დღეს ყოველი პატიოსანი მოქალაქე ვალდებულია იშრომოს, იშრომოს და მხოლოდ იშრომოს?

ისაკი თვალს არ აშორებდა. ლევი არ გამოცვლილა, ის ისეთივე დარჩა, როგორიც იყო ძველად: ვაჭართა კლასის საშინელი მტერი. ოდესღაც ისაკი არ მოუთმენდა ლევის ასეთ ლაპარაკს, მაგრამ ეხლა ჩუმად იყო. ისაკზე მოქმედებდა არა მარტო ის, რომ ლევი ხელისუფლების წარმომადგენელი იყო, არამედ ისიც, რომ ლევის სიტყვები დღეს უკვე მოდიოდა, როგორც შეგნებული ადამიანის

ძახილი, როგორც ავტორიტეტული თქმა და როგორც შეუდრეკელი ნებისყოფის ნაყოფი. ისაკი იღვა, როგორც დამნაშავე, თავდახრილი და ხმას ვერ იღებდა.

ლევის კი აკვირვებდა ისაკის ასეთი მორჩილება. ლევი იცნობდა ისაკის დაუდგრომელ ბუნებას და ამიტომ ვერ გაეგო, რატომ დაჩუმებულყო.

— რა ჩამოგართვეს?

— ჩულები, ინდიგო, საპლაშე და სხვა წვრილმანი.

— რისთვის ეწევი ამ სამარცხვინო ხელობას?

— აბა რა უნდა ვქნათ, ლევი. შენი წასვლის შემდეგ სულ უკუღმა წავიდა ჩვენი ოჯახის საქმე. ბალშევიკებმა თუ რამე გექონდა: სახლი და კარი, მაღაზია და ფართალი, ფული და ნივთები — სულ ერთიანად ჩამოგვართვეს. აღარაფერი არ შეგვარჩინეს. დაგვიტოვეს მარტო სამი პატარა ოთახი. მამა ნერვიული გახდა. იგი მოხუცდა, წელში მოიხარა და დასნეულდა. ვაჭრობა და საქმიანობა იმას აღარ შეუძლია. არონი ხომ დიდი ხანია უკვე ხელაღებულა საქმეზე. გამოაჩნდა ქლეკი და ყოველ დღე ჩვენი თვალების წინ დნება და დნება... დედა სულ სტირის. სახლში პატრონი აღარავინ არის. ისევ მე დავრჩი ერთი. გადავსწყვიტე ოჯახისათვის ყური მეგდო და დავიწყე საქმიანობა.

— ოჯახისათვის ყურისგდება ძალიან კარგი საქმეა, მაგრამ განა უკეთესი საქმე ვერ იშოვე, როგორც კონტრაბანდით ვაჭრობა? რამდენი ხანია ეწევი ამ ხელობას?

— მალე უკვე წელიწადია.

— სამწუხაროა და სამარცხვინო. რაც მომიყევი ოჯახის ამბები, სუყველაფერი მჯერა და მესმის. მე თავიდანვე ვიცოდი, რომ ასე იქნებოდა. მაგრამ ნუ მიცქერი ტყუილად მაგ თვალებით. მე არ შემიძლია შენი გადარჩენა. მე გული მკვდარი მაქვს, გესმის ისაკ? მე აღარ ვცხოვრობ დღეს ოჯახისათვის, მე ვცხოვრობ დღეს მშრომელი ხალხისა-

თვის. ბევრი რამ გადავიტანე ამ შვიდი წლის განმავლობაში. სულ ცოტა ხანია, რაც ჩამოვედი რუსეთიდან. არ მეგონა, რომ საქართველოში ჩამოსვლისთანავე ჩემი საკუთარი ხელით დამქირდებოდა ჩემი საკუთარი ძმის გასამართლება. მაგრამ აუცილებლობას ვერავინ ვერ გაექცევა. პროლეტარიატის დიქტატურის კანონები უღმობელია. ნათესაური გრძნობა უნდა დაემორჩილოს კლასიურ გრძნობას...

ესმოდა ყოველივე ეს ისაკს. მაგრამ მას ესმოდა არა მარტო ეს სიტყვები. მას ესმოდა ისიც, რომ უდიდესი უფსკრულია აღმართული მისსა და ლევის შორის. ესმოდა ისაკს, რომ მისი საქონელი გადაეცემოდა საბაჟოს. ესმოდა ისაკს, რომ ის უნდა იქნეს გადასახლებული შორეულ ციმბირში... ყველაფერი ესმოდა, მაგრამ უღონო იყო. მისი საკითხი გადაწყვეტილი იყო. ოჰ, როგორ მკაცრად მოექცა მისი ღვიძლი ძმა! ვინ იცის, სხვა რომ ყოფილიყო ლევის ადგილას, ასეთი მრისხანე განაჩენი შეიძლება არ გამოეტანა ისაკისათვის. ისაკს აღარ დაუწყია ხვეწნა, ბავშობიდანვე ახსოვდა ლევის ხასიათი: ლევის სიტყვა კანონი იყო.

განშორდენ ძმები, როგორც მტრები. ისაკი წყევლაკრულვას უთვლიდა ლევის, ხოლო ლევიმ კი ისაკის გასვლის შემდეგ, ვეღარ მოითმინა, ჩაჰკეტა ოთახი და მწარედ აქვითინდა. ეს დაშე ყველაზე უფრო საზარელი იყო მისთვის ამ უკანასკნელი შვიდი წლის განმავლობაში. ჯერ მოდებამდე და შემდეგ ძმასთან უეცარმა შეხვედრამ გააღიზიანა მისი ქვა გული და აიძულეს ცოტახნით მაინც დაბრუნებოდა წარსულს. გაახსენდა მოხუცი დედა, მოხუცი მამა, ავადმყოფი მორწმუნე ძმა, ნეთანელი, ლევანი...

უეცარი გრძნობების მოზვავებაში განვლო. ლევიმ გაიარ-გამოიარა ოთახში და გულზე მოეშვა. შემდეგ ისევ მოუკიდა ცეცხლი პაპიროსს, მიუბრუნდა თავის საწერ მა-

გიდას და დასწერა განცხადება პარტიული კომიტეტის სახელზე:

„ჩემი მოვალეობა პირნათლად შევესრულე. სანაპირო რაზმში ვმუშაობდი შეუსვენებლივ. ეხლა მინდა ვიმუშაო ჩემი სპეციალობით. რუსეთში შევისწავლე ხანძრის ქრობის საქმე ტეხნიკის უკანასკნელი სიტყვის მიხედვით. გთხოვთ გამაგზავნოთ სახანძრო რაზმში სამუშაოდ. თავისუფალ დროს მოვანდომებ თვითგანვითარებას, რომლისკენაც ძლიერი ლტოლვა მქონდა ჯერ კიდევ ბავშობიდანვე“.

IV.

შეორე დღეა, არონის ჯანმრთელობის მდგომარეობა საგრძნობლად გაუარესდა. იგი თითქმის ხმას არ იღებდა. თუ რამეს იტყოდა, მოხუცი მშობლებისათვის გაუგებარი იყო. დილაობით სიცხე სულ არ ჰქონდა და იწვა მისუსტებული, ღონემიხდილი. ხოლო ხანდახან საღამოობით მისცემდა ძალიან დიდ სიცხეს და შაშინ დაიწყებდა ბოდვას.

მოხუცი მშობლები თითქმის დღე და ღამე სდარაჯობდნენ, დადიოდნენ ფეხის თითებზე. ყოველ ორ საათში მოდიოდა ექიმი. მოდიოდნენ აგრეთვე მნახველები, განსაკუთრებით იეშიბის თალმიდები ¹⁾). არონი ველარავის ცნობილობდა და ექიმმა აკრძალა გარეშე მნახველების მისვლა.

ჩუქებენს არ დაუკლია შრომა თავისი შვილის გადასარჩენად. ექიმების გარდა, მან, როგორც მორწმუნე ებრაელმა, გაუგზავნა თვითონ ადმორს ²⁾ ლენინგრადში დეპეშა, რათა მას ელოცა მისი შვილის გამოსაჯანმრთელებლად.

¹⁾ თ ა ლ მ ი დ ე ბ ი — მოწაფეები.

²⁾ ა დ მ ო რ ი — ხასიდების სექტის მამამთავარი, წმინდანად მიჩნეული.

ლოცულობდა ლენინგრადში აღმორი, ადგილობრივად — მისი იეშობის ამხანაგები, მშობლები და სხვა მორწმუნეები, მაგრამ არონს არაფერი შეელოდა. მისი მდგომარეობა თანდათან უარესდებოდა და გადარჩენის იმედი არ იყო.

არონის საწოლთან ახლოს ჩამომჯდარიყვნენ რეუბენი და სარა. ყოველი მათგანი სათითოოდ, კარგად ჰგონობდა შექმნილ მიძიმე მდგომარეობას, მაგრამ ხმას ვერავინ იღებდა. მათ მაგიერ მეტყველებდა მათი სახე, რომელზედაც იხატებოდა: ტანჯვა, სევდა და განუკურნებელი ტკივილი.

...არ ელოდა რეუბენი ასეთ სიბერეს. მთელი თავის სიცოცხლე ზრუნავდა ფულზე. ფული იყო მისი კერპი. ჰფიქრობდა, რომ სიბერის დროს ფულის მიქონე აღამიანი — ეს ყველაფერი იყო, მაგრამ ეხლა ხედავდა, როგორ მოსტყუვდა. ეხლა დარწმუნდა, რომ ფულმა ის დაჰლუბა, რომ ფულმა, საკუთარმა ფულმა დედამიწამდე გაასწორა. დაჰკარგა შალაზიები, სახლები, ფული, ქონება. უკანასკნელად დაუტოვეს სამი ოთახი. ამ კვირაში მას ჩამოართვეს კიდევ ერთი ოთახი. დარჩა ორი პატარა ოთახი, რომელშიდაც ფულს იხდიდა. ფულს კი იხდიდა იმიტომ, რომ ყოველდღე ჰყიდდა უკანასკნელ ნივთებს, მაგრამ რას იზამდა მაშინ, როდესაც გაჰყიდდა ყველაფერს? ამაზე აღარ ჰფიქრობდა რეუბენი. სიცოცხლეს აგრძელებდა ხელოვნურად, მექანიკურად. ან რა საჭირო იყო დაკარგულ ნივთებზე ფიქრი? განა მარტო ნივთები დაჰკარგა? ყველაზე უძვირფასესი — მშობლის სახელი? განა ის ეხლა მამაა? მაშინ — სად არიან მისი შვილები? ლევი, უკვე შვიდ წელიწადზე მეტია აღარ ჩანს. იგი კარგა ხანია მკვდარია რეუბენისათვის. ისაკი გადასახლეს სადღაც შორს, შორეულ ციმბირში იმ დროს, როდესაც მან დაიწყო დაჰკვიანება და შეუდგა ოჯახისათვის ზრუნვას. ხოლო არონი,

ღვთის მოშიში და ჭეშმარიტი ებრაელი, ჯამაათის საამაყო შვილი — ჩავარდნილია კლექის კლანჭებში და ყოველდღე სიკვდილს ელის. მაშინ ვილა დარჩება რეუბენს, ვილასთვის უნდა იზრუნოს? ნუ თუ ხალხი? მაგრამ რომელი ხალხი? ყოველდღე მრავლდება ურწმუნოთა რიცხვი. ახალგაზრდობა მიიღტვის ნეთანელისაკენ. ლევი, რომ აქ ყოფილიყო, ალბათ ისიც შათთან იქნებოდა. ან ვის რაში უნდა რეუბენის ზრუნვა? რეუბენი ხომ უკვე გალატაკდა? რეუბენს ხომ აღარაფრის გაკეთება არ შეუძლია? ვინ იზრუნებს თვითონ რეუბენისათვის? ვინ მიაწოდებს რეუბენსა და სარას — გამწარებული სიბერის დროს უკანასკნელ ლუკმას? ვინ? ვინ? ვინ?

... შეიძლება მისი ძველი მეგობრები, რომლებსაც თავის დროზე რეუბენი ძალიან პატივს სცემდა? ფუჭი ოცნებაა, აღარავის ახსოვს. განა ვისგან უნდა ელოდეს დახშობას? ვანოსაგან? ვანო, რომელიც დღეს მოსისხლე მტრად გადაქცეულა რეუბენისა? რისთვის? რა დაუშავებია რეუბენს ვანოსათვის? ლევის ჩამოურთმევია მოდებადისათვის ვანოს კონტრაბადა. მერე რა შუაშია მოხუცი რეუბენი? რა იცის მან, სად არის ლევი? რომელი ლევია? ნუ თუ ეს იმის შვილია? ბოროტი ენები ლაპარაკობენ, თითქოს ისაკსაც ლევიმ ჩამოართვა საქონელი და გადასახლავ. მაგრამ შეიძლება ასეთი ამბავი? ვის გაუგონია, ვის მოსწრებია, რომ ძმას დაეკლას თავისი ღვიძლი ძმა—ვიდაც ურჯულო ბალშევიკების გულისათვის? არა, ეს შეუძლებელია...

... მაგრამ ვინ იცის. შეიძლება სიმართლეცაა. დღეს ქვეყნიერება გამოიცვალა. აღარავინ არის თავის ჭკუაზე. აღონაიმ ¹⁾ აურია ყველაფერი. აღონაი მიდგა თავის გაჩენილებს და აღარავის ინდობს. თორაში ჩამოთვლილი

¹⁾ აღონაი — ღმერთი.

წყველა-კრულვა — ყოველდღე იჩენს თავს. ადამიანები გაამპარტავანდნენ, აღარ ცნობილობენ მის დიდ ტახტს და სამაგიეროდ გაულმერობეზით ლენინი და სტალინი... როგორ შეიძლება ამდენი ცოდვა აპატივოს ღმერთმა ხალხს? ღმერთი შემბრალება და მრისხანე. იგი გამოცდაზე აყენებს ორფეხზე მავალ პირუტყვებს. გამოცდაში ჩაიქრენ და ეხლა ყველანი იღებენ თავის საკადრის სასჯელს. ახია მათზე. აწი მაინც გაიგებენ თუ რას ნიშნავს ღმერთის უარყოფა. მაგრამ... არონი ხომ ღვთის მორწმუნეა, არონი ხომ წმინდაა, როგორც ზეციური ანგელოზი. მაშ არონი რილასთვის იტანჯება? რილასთვის კვდება?

ეკითხებოდა რეუბენი თავის თავს, ეკითხებოდა ღმერთს. ეკითხებოდა სარას სიმწარისაგან გაქვავებულ თვალებს, მაგრამ პასუხი არ იყო, არსად არ იყო.

სარას ტირილიც აღარ შეეძლო. მისი სხეული გაქვავებულ ქანდაკებას ჰგავდა. მისჩერებოდა მომაკვდავ შვილს უსიტყვოდ, უაზროდ. რეუბენივით სხვაზე არაფერს ჰფიქრობდა. ამ წუთში დედა ჰფიქრობდა შვილზე, მხოლოდ შვილზე, რომელიც დღეს თუ ხვალ უნდა გამოსალმებოდა მათ სამუდამოდ. ოჰ, რომ შესძლებოდა სარას არონის გადარჩენა — თუნდაც თავის საკუთარი სიცოცხლის შეწირვით, იგი ერთ წუთსაც არ დაფიქრდებოდა და თავის მოხუც თავს სიყვარულით მიიტანდა სამსხვერპლოზე.

მაგრამ არონის გადარჩენა აღარ შეიძლებოდა. იგი იწვა წყნარად, გაყვითლებული და დამჟკნარი. წვერი გაზრდოდა, თვალები დახუჭული ჰქონდა და უეჭიმოდაც შეიძლებოდა იმის განსაზღვრა, რომ არონი დიდხანს ვეღარ იცოცხლებდა.

სალამო ანლოვდებოდა. მოხუცებს ყველაზე უფრო ეშინოდათ სალამოსი. სალამოს ეამს იწყებოდა მუდამ ნამდვილი აგონია. მისუსტებულ არონს სიცხე უმატებდა

ფერსა და ღონეს. სიცხე იზრდებოდა საოცარი სისწრაფით და არონიც იწყებდა ბოდვას, რომელიც შეწყდებოდა მხოლოდ განთიადზე.

აი ეხლაც, უცხად შეინძრა არონი და ნელი ხელის კვრით შეეცადა საბნის გადაგდებას. მიხვდნენ მშობლები: არონს სიცხე მისცა. ლოყები გაუწითლდა, თვალები გაუსივდა და ცრემლები გადმოჰყარა.

ეს უკვე ნიშნავდა დიდ სიცხეს. და არონმა დაიწყო:

— ჩხუბობენ... აი, აი, ხედავთ... ორი ანგელოზი... ანგელოზი სიკეთისა გაბრიელ ჰამალახი... ¹⁾ ანგელოზი ბოროტებისა სამახ-მემ-ჰარაშაყი ²⁾... ისრაელის შვილებო, რას უყურებთ... აიღეთ შოფარი, დაუკარით... აიღეთ სიდურები, ილოცეთ... გამოაცხადეთ თაყანიითი... ³⁾ რომელი ანგელოზიც გაიმარჯვებს ამ ჩხუბში... იმაზე იქნება დამოკიდებული ისრაელის შვილების ბედი... ილოცეთ, იტირეთ... შეევედრეთ ღმერთს... მოინანიეთ... მოინანიეთ თქვენი ცოდვები... მიეცით ერთმანეთს მეხილა... ⁴⁾ იკითხეთ თელიმი... ⁵⁾ იმწყემსოს ცხვარმა მგელთან... დაიმტვრეს თოფები და ზარბაზნები... იწინასწარმეტყველა იეშაყიამ... იეშაყია... იეშაყია... შენი შვილები გაორგულდნენ... და ირმიაუსავით ⁶⁾ გიპირობენ ორმოში ჩაგდებას... ფრთხილად... ფრთხილად, გესმის... მანდ ორმოა... შენ უკვე ჩაგადეს... მეც შენთან ერთად მაგდებენ... გიცხადებ ომს... გახერხებ... შემაყ ისრაელ ⁷⁾...

1) გაბრიელ ჰამალახ — გაბრიელ ანგელოზი.
2) სამახ-მემ-ჰარაშაყ — ბოროტი ანგელოზი — სამახ-მემ.
3) თაყანიით — მარხვა.
4) მეხილა — შენდობა, პატივება.
5) თელიმი — ფსალმუნი.
6) ირმიაუ — წინასწარმეტყველი იერემია.
7) შემაყ ისრაელ — ისმინე ისრაელო... (ასე იწყება ერთ-ერთი ებრაული ლოცვა).

ამის შემდეგ ფრჩხილებით ჩაავლო კედელს ხელი და დაუწყო ფხაქნა. მშობლებს ჯერ ამის მსგავსი არაფერი არ ენახათ და დაიწყეს ტირილი. თან ავადმყოფს აწყნარებდნენ:

— არონ! ჩვენო სიამაყევ, რა გემართება, დაწყნარდი...

— აი, აი, ხომ ხედავთ... გამოეფინენ სამახ-მემის რაზმები... ისინი ათასნი არიან... შე კი ერთი ვარ... გესმით... გაიქცენ... შეშინდენ... მე ერთი მივდეგ... აღარც ერთს არ გაუშვებ ცოცხალს... ამოვსწყვეტავ მათ სახელს... მაშინ ისრაელის შვილს ველარ უმტრობენ, როცა დაჯდება დიდი ბეთ-დინი... ¹⁾

და ისევ დაიწყო ფრჩხილებით ფხაქნა. შემდეგ თავი მიახალა კედელზე. რეუბენი შეშფოთდა და შეჰკივლა:

— ჩქარა, სარა ექიმი.

შოხუცი სარა გამოვარდა გარედ. უკვე ბნელოდა. ექიმის სახლამდე საკმაოდ დიდი მანძილი იყო. სარა აღარაფერს აღარ ჰფიქრობდა. გული მისი აღარ მუშაობდა და მხოლოდ გრძნობდა, რომ დიდი უბედურება უნდა დატრიალებულიყო მათ ოჯახში. იგი მირბოდა და უკან არ იხედებოდა. მირბოდა თავმოწყვეტით, გაგიჟებული. მთავარ ქუჩაზე დიდი მოძრაობა იყო. აუარებელი ხალხი მიდი-მოდიოდა და ყველას უკვირდა ვინ იყო ეს შოხუცი დედაკაცი, რომელიც ასე თავგამომეტებით მირბოდა. სარა კი არაფერს არ ამჩნევდა, მას სურდა მალე მიედწია ექიმის სახლამდე. და ერთი აზრით შებყრობილი, რომ არონი კვდება, ვინ იცის უკვე მოკვდა — მირბოდა და მირბოდა, ვიდრე მოსახვევზე მოულოდნელად არ წაიქცა და საშუადამოდ გონება არ დაკარგა. მაგრამ გონების დაკარგვამდე, ერთ წუთში მიხვდა, რომ თვითონ კი არ წაიქცა, არამედ

¹⁾ ბეთ-დინი — სასამართლო. იგულისხმება ზეცის სასამართლო, რომელიც მორწმუნეთა აზრით მუშაობს ებრ. ცნობილ დღესასწაულ „სამართლის დღეს“ ე. წ. „როშ-ჰაშანა“-ში.

მას დაეჯახა რაღაც საშინელი, უზარმაზარი, რომლითაც დასრულდა ყველაფერი ამ ქვეყნად.

ეს იყო საბარგო ავტომობილი, რომელმაც გასრისა მოხუცი სარა.

შემთხვევით გამვლელმა ქალებმა იცნეს უბედური შემთხვევის მსხვერპლი. ოდესღაც სულიერი არსება—წაიღეს იმავე ავტომობილით, როგორც უსულო საგანი.

რეუბენი კი იდგა უძრავად იმ ოთახში, სადაც გაიმარჯვა სიკვდილმა. აღარ ჩქარობდა სარას და ექიმის მოსვლას: არონი უკვე გარდაიცვალა.

და იდგა ცოცხალი მამა და შესცქეროდა მკვდარ შვილს.

არ შეეძლო ტირილი. ცრემლი აღარ იყო.

არ ესმოდა: რა ხმაურობა იყო გარედ. ჯერ ხომ არავინ იცოდა არონის სიკვდილი?

მაშ რას სტიროდენ და რას მოსთქვამდენ შეზობლები?

ვერ გაიგო ვერაფერი ვერც მაშინ, როცა უცბად გაიღო კარები და აუარებელმა ხალხმა შემოიიტანეს სარას უსულო გვამი.

დახედა გვამს და შემდეგ ხალხის შემბრალებ თვალებს. ვერ მიხვდა, რა უნდოდა სისხლის ლაქებს სარას სხეულზე.

სარა ხომ არონის გადასარჩენად წავიდა?

მაშ რა მოხდა?

სარა აღარ ინძრევა. სარა დადუმებულია.

რისთვის?

ხომ არ გაიგო არონის სიკვდილი? და ნუ თუ სარამაც დაჰკარგა ტირილის ძალა?

თვალები რატომ აქვს დახუჭული?

და უცბად... მიხვდა ყოველივეს. მიხვდა, რომ ამ საღამოს ერთსა და იმავე დროს მან დაჰკარგა ცოლი და შვილი.

მორწმუნე ხალხმა გაიგო არონის სიკვდილი. აკენესდა იქაურობა. ზოგი სარას სტიროდა, ზოგი არონს, ზოგიც ორივეს.

მხოლოდ ერთი კაცი, რეუბენი, იდგა ამ სახლში და არ სტიროდა. მას ეგონა, რომ გაგიჟდა ისიც, გაგიჟდა ეს ხალხიც, გაგიჟდა ქვეყნიერება და გაგიჟდა თვითონ ღმერთიც.

სარას ცხედარი დაასვენეს არონის გვერდით.

ზევიდან მათ დაჰყურებდა რეუბენი, თავზარდაცემული, უცრემლო, რომელსაც კედელზე ელანდებოდა გაფრენილი სულეები და ბნელი ეკრანი გაუტრკვეველი უაზრო სიტყვებით:

„ბ ა რ უ ხ დ ა ი ა ნ ჰ ა ე მ ე თ“¹⁾

1) „ბ ა რ უ ხ დ ა ი ა ნ ჰ ა ე მ ე თ“ — სიტყვა სიტყვით ნიშნავს: „კურთხეულ იყოს სიმათლის მოსამართლე“. ეს ლოცვა იხმარება რომელიმე მახლობლის ან ნათესავის გარდაცვალების დროს. მაგრამ ეს იხმარება აგრეთვე სხვა უბედურების დროსაც. ამგვარად, მორწმუნე კაცი უბედურების შეხვედრის დროს—ამ ლოცვით ამართლებს „ღვთის ნებას“.

ნაწილი მესამე „გელათის ქუჩის დასასრული“

I.

სამკითხველოს მოჰყვა წერა-კითხვის უცოდინარობის და მცირემცოდნეობის სალიკვიდაციო პუნქტები.
ეს ასე იყო.

ადრე დილით, ნეთანელი გამოძახებული იყო პარტიულ კომიტეტში ამხ. ლევანთან, რომელმაც მხიარული მისალმების შემდეგ აიღო საქმიანი კილო.

— მე ვიცი, ჩემო ნეთანელ, რომ შენი დიდი ენერჯია მთლიანად არ არის გამოყენებული. ლენინის ანდერძია: მოსესპოთ წერა-კითხვის უცოდინარობა. ამ ანდერძის განსახორციელებლად უნდა ავამოძრაოთ მთელი ჩვენი ძალები. ჩვენ ვხსნით ებრაელთა შორის წერა-კითხვის უცოდინარობის სალიკვიდაციო პუნქტებს და მცირემცოდნეთა ჯგუფებს. შენ დანიშნული ხარ გამგედ. წადი და დღეიდანვე შეადგინე ჯგუფები.

ნეთანელის აღტაცებას საზღვარი არა ჰქონდა. მას საშუალება ეძლეოდა, ხელისუფლებასთან ერთად მიეტანა სასიკვდილო იერიში ჩამორჩენილობისა და წარსულის წყეული ნაშთების წინააღმდეგ.

— ლევან...

— მაცალე ნეთანელ, მე კიდევ არ მითქვამს ყველაფერი. ჯგუფების შედგენას უსათუოდ დღეიდანვე შეუდექი. ნუ გავაცდენთ დროს. ჯგუფები შეგიძლია შეადგინო განუსაზღვრელად. ყოველ ოცდაათ კაცზე თითო მას-

წავლებელს მოგცემთ. ეცადე, რაც შეიძლება მეტი ქალი მიიზიდო სასწავლებელში. არ დაგავიწყდეს აგრეთვე, რომ ჩვენს ხელისუფლებას — საქართველოს ებრაელობის, როგორც ჩამორჩენილი ეროვნული უმცირესობის მიმართ — განსაკუთრებული მიდგომა აქვს. ჯგუფებში უნდა მიიღო ღარიბ-ღატაკი და აგრეთვე წვრილი მოვაჭრეები და მათი შვილები, 14 წლიდან დაწყებული. მეცადინეობას აწარმოებთ საღამოს ხუთიდან შვიდ საათამდე. სახელმძღვანელოებით და სათანადო სასწავლო ნივთებით სავსებით უზრუნველყოფილი იქნებით.

— ამ სკოლებით, ლევან, ჩვენ გავაჩაღებთ კოცონს, რომელიც თავის ძლიერ აღში გახვევს უკულტურობას და საუკუნოებრივ კარჩაკეტილობას.

— ეცადე აგრეთვე, ნეთანელ, რომ მასწავლებლებმა ყოველ მსმენელს ჩაუნერგონ ძვალსა და რბილში ის აზრი, რომ წერა-კითხვის შესწავლის შემდეგ საქიროა პატიოსანი შრომის გამოძებნა და ძველი პროფესიის უარყოფა.

— გასაგებია. ნახვამდე ჩემო ლევან!

— ნახვამდე, ნეთანელ!

აღფრთოვანებული, მომავლისადმი რწმენით აღსავსე გამოვარდა გარეთ. იგი ჰგრძნობდა, რომ მას დღეიდან ეხსნებოდა კიდევ უფრო ფართე სამოქმედო ასპარეზი.

ნეთანელი იყო — მთლად ტემპერამენტი.

ცნება „გადადება“ მისთვის არ არსებობდა.

იმავე საღამოს გელათის ქუჩა მოფენილი იყო განცხადებებით. ხოლო დიდი სალოცავის გალავანზე გაკრული იყო ყველაზე დიდი განცხადება უზარმაზარი წითელი ასოებით:

„მშრომელო ებრაელებო! გაიხსნა წერა-კითხვის უცოდინარობის სალიკვიდაციო სკოლები. არც ერთი უცოდინარი ქუჩაზე. ყველამ სკოლი-

საკენი გვეყო სიბნელე და უფიცობა. ძირს ჩვენს
საუკუნოებრივი მტერი — წერა-კითხვის უცოდინარობა. გაუმარჯოს სწავლა-განათლებას“.

— რა ამბავია, შვილო, მობილიზაცია ხომ არ გამოუცხადებიათ? — ეკითხებოდა ერთი წერა-კითხვის უცოდინარი, ღარიბი მოხუცი — ახალგაზრდას, რომელიც კითხულობდა სალოცავის გალავანზე გაკრულ განცხადებას.

— რა გადარდებს ძია, მობილიზაცია კიდეც რომ გამოცხადდეს — შენ ვინ წაგიყვანს?

— განა ჩემსას ვჩივი? შვილი მყავს უცოდინარი, ჩემსავით პირუტყვივით გაზრდილი. ის რომ სადმე წაიყვანონ ქუთაისის გარეთ — მშიერი მოკვდება მუნჯივით.

— ჰო და უნდა გიხაროდეს. აქ სწერია, რომ ყველამ წერაკითხვა უნდა ისწავლოსო. არც ერთი უცოდინარი აღარ უნდა იყოსო.

— მერე, ვის შეუძლია ფულის გადახდა?

— ნუ სწუხარ, ძია. სწავლა უფასო იქნება.

— უფასო? ყველასთვის? მეც მიმიღებენ?

— შენც მიგიღებენ.

— ო, თუ ასეა, დაილოცა მაგათი მოსვლის დღე...

* *

*

ჩამოყალიბდა უცოდინართა ათი და მცირემცოდნეთა ერთი ჯგუფი. ასობით გაეშურენ სკოლისაკენ სწავლას მოწყურებულნი. უჩვეულო სანახაობა იყო. დიდები და პატარები, ქალები და კაცები თავშიშველა ისხდნენ მერხებზე და ფანქრით ხელში შესჩერებოდნენ მასწავლებლებს, რომლებსაც აეჭრელებინათ დაფა ანბანით.

სწავლა ექსტაზით და შეჯიბრით მიმდინარეობდა. ყველა ოთახში სიმხიარულე იყო და თითქმის ყველა მსმენელი ჰგოდნობდა, რომ ეს მასიური სკოლები რაღაც ახალს და კარგს მოასწავებდა.

ნეთანელი მცირემცოდნეთა ჯგუფს ასწავლიდა. ამ ჯგუფში თითქმის ყველამ იცოდა წერაკითხვა, მაგრამ მოწაფეთა ცოდნასა და თვითშეგნებაში მაინც დიდი გარჩევა იყო და ანტიომ პირველ საღამოდანვე ნეთანელმა გადასწყვიტა სათანადოდ გამოერკვია ყოველი მსმენელის ცოდნის დონე.

კოოპერაციის შესახებ საუბრობდნენ. როდესაც ნეთანელმა დააყენა კითხვა, თუ რას ნიშნავს საერთოდ კოოპერაცია, მაშინ წამოდგა ერთი მსმენელი და სრულიად გულუბრყვილოდ განაცხადა:

— კოოპერაცია — მამაჩემის კონკურენციაა.

ნეთანელმა მარტივი და გასაგები ენით აუხსნა მსმენელებს კოოპერაციის მნიშვნელობა და მისი უპირატესობანი კერძო ვაჭრობასთან შედარებით, რის შემდეგაც მსმენელები ძალაუნიებურად შეუდგნენ თავის წარსულის უარყოფით შეფასებას. ჰგობდნენ რა თავის წარსულს, იმავე დროს ნაწილი გამოსთქვამდა ზიშს გაურკვეველი მომავალის წინაშე.

ნეთანელი იძლეოდა მდგომარეობის შეფასებას.

— რევოლუციას შევხვდით მოუმზადებლად. დღეს რევოლუციამ წამოაყენა ცხოვრების ახალი პირობები, რომლებშიც ძირი გამოუთხარეს საქართველოს ებრაელთა მარადიულ პროფესიას — ჩარჩობას და ვაჭრობას. დღეს დაიწყო მასიური გადატაკების პროცესი. ჩვენი უკულტურობის გამო ჩვენ გვიჭირს შევეგუოთ არსებულ მდგომარეობას. საქიროა ახალი გზებით სიარული, როგორც კულტურულ აგრეთვე ეკონომიურ ფრონტზე. უმთავრესი არის სწავლა. ამის საშუალება, როგორც ხედავთ მოგვეცა

მხოლოდ ეხლა, საბჭოთა ხელისუფლების არსებობის პირობებში.

— სწორია, მასწავლებლო. გავგიძეხით წინ. თქვენ იმთავიდანვე სწორი ხაზი გქონდათ აღებული. თქვენთან ერთად შევებრძოლოთ ძველ სამყაროს — წარმოსთქვა აღტაცებით ერთ ერთმა მსმენელმა.

— დავასრულოთ ეს საღამოს სკოლა და შემდეგ შეუდგებით შრომითი მიუშაობას. — უპასუხა მეორემ.

ალაპარაკდენ სხვებიც.

— უნდა დავიწყოთ მიწის მიუშაობა!

— უნდა შევქმნათ საწარმოო კოლექტივები!

ნეთანელი სიამოვნებით ყურს უგდებდა ახალ კადრებს. ასეთი ბედნიერება — მას იშვიათად უნახავს ცხოვრებაში.

რომელიღაც მსმენელმა შეიტანა წინადადება, რომ დაუყოვნებლივ ჩამოეყალიბებინათ დრამატიული წრე ჯგუფის შემადგენლობიდან.

— დავარქვათ „წინსვლა“ — სიტყვა ჩაუროთ საშუალო ხნის კაცმა.

— დავდგათ პიესა ჩენივე ცხოვრებიდან — დაუმატა მეორემ.

„საქიროა პიესა“ — გაიფიქრა და დაიხსომა ნეთანელმა.

იმავე საღამოს, შეცადინეობის დასრულებისთანავე ჩამოყალიბებულ იქნა დრამატიული წრე.

შუალამე გადასული იყო, მაგრამ ახალი ქვეყნის მოწაფენი არ იჩქაროდნენ დასაძინებლად წასვლას.

ნეთანელი, მთელი თავის არსებით დაუკავშირდა ამ ახალ ძალებს.

სახლისაკენ მიმავალი, სიხარულით ითვლიდა:

„სამკითხველო. სკოლები. დრამატიული წრე“.

ნეთანელის ცხოვრებაში დაიწყო მუშაობისა და შემოქმედების პერიოდი.

ნეთანელს დაავიწყდა თუ რას უწოდებდნენ დასვენებას.

სამკითხველოს გარშემო ჩამოყალიბებული ახალი კულტურული უჯრედების გაძლიერება-გაღრმავება — მოითხოვდა უჩვეულო ტემპებით მუშაობას.

მაგრამ ნეთანელი არ ისვენებდა არც ღამით.

ძილს გამოსტაცა სამი-ოთხი საათი.

ამ საათებში იგი სწერდა.

ძნელი საცნობი იყო ნეთანელი, როცა უჯდა საწერ მაგიდას. ამ დროს, თუ კიდევ ვისმე ეღვიძა მის სახლში, ფეხის თითებზე დადიოდნენ, რომ ნეთანელის მყუდროება არ დაერღვიათ.

რიბკა — ნეთანელის დედა განსაკუთრებული სიამაყით გადახედავდა თავის ნასწავლ შვილს და მიდიოდა კმაყოფილი დასაძინებლად.

ღირსეულმა შვილმა ანუგეშა — ქერივი რიბკა.

რიბკას ხშირად უნდოდა ნეთანელისთვის მოეგონებია, რომ კარგა ხანია შუალამე გადასულია, რომ დროა შეისვენოს, მაგრამ იცოდა რომ არაფერი გამოუვიდოდა და შეეჩვია იმ გარემოებას, რომ სახლში ყველას ეძინათ, ნეთანელი კი სწერდა.

ნეთანელს არასოდეს არ უწერია მხატვრული ნაწარმოები.

როდესაც გადასწყვიტა წერა, იგი პირველად შეყოყმანდა:

ვინ იცის რა გამოუვა.

მაგრამ მოაგონდა, რომ ბავშობის დროს მას უნდოდა ენახა ეკალაძის პიესა და ვერ ნახა. შემდეგ, როცა ლევანმა მას უამბო ამ პიესის შინაარსი, ნეთანელმა გადასწყვიტა, როცა გაიზრდებოდა დაეწერა სხვა პიესა.

ესლა უკვე მომზადდა სათანადო პირობები:

არსებობს დრამატიული წრე. მალე იქნება სამკითხველოს წლისთავი. საჭიროა პიესა, თანამედროვე ცხოვრების ამსახველი.

ნეთანელი სწერდა პიესას. სწერდა გატაცებით, თავდავიწყებით.

მისმა განვლილმა ცხოვრებამ მისცა ავტორს საკმარისი მასალა.

მოქმედებები და მომქმედი პირობები თავისით იშლებოდნენ ქალაქში.

ნეთანელს აოცებდა ის გარემოება, თუ რისთვის არ სწერდა დღემდე. არც ერთი სიტყვა არ იყო წაშლილი მის ხელთნაწერში.

მის ორგანიზმში იყო უშრეტო წყარო, საიდანაც იღებდა მისი შემოქმედება უღვეველ საზრდოს.

ყველა ეს ამბები დაგროვილი იყო მასში და ელოდა თავის ხელოვანს, რომელიც მათ გადაიტანდა ქალაქში. ეს ხელოვანი აღმოჩნდა თვით ნეთანელი.

როცა ხელოვანმა უკვე დაასრულა პიესა, ადრე დილით გავარდა ქავჭავაძის ქუჩაზე.

ლევანი ჩაის სვამდა. გაახარა მეგობრის მოსვლამ.

— დღეს დასვენების დღეა. რა კარგია რომ მოხვედი, ნეთანელ. რამდენი ხანია ჩვენ არ გვისაუბრია ერთად, მეგობრულად.

— იცი ლევან, შენ უნდა იყო ჩემი პირველი კრიტიკოსი.

— სადაური ბრანდესი მნახე? — გაიცინა ლევანმა და თან დაუმატა ცნობის მოყვარეობით: — რა არის გასაკრიტიკებელი?

— ჩემი პიესა — მორცხვად უპასუხა ნეთანელმა.

— შენ დასწერე პიესა! ყოჩაღ ნეთანელ! ჩქარა, ჩქარა, ამოალაგე. მოთმინება დავკარგე.

ნეთანელმა გახსნა შეკრული გაზეთი და იქიდან გამოიღო თავისი პიესა.

ლევანმა აღარ იცოდა — რა ექნა. უცბად და ერთსა და იმავე დროს უნდოდა წაეკითხა ყველა გვერდები.

— მოიცა, ლევან, ასე არ ვარგა. დავიწყეთ თავიდან — და გამოართვა ხელთნაწერი.

— ძალიან კარგი. პიესას რა ჰქვია?

— „გელათის ქუჩის დასასრული“.

— შესანიშნავია, ნეთანელ, უკეთეს სახელს ვერაფერ ვერ მოიგონებდა.

— რასაკვირველია, მქონდა სხვა სახელწოდებებიც: „თავისუფლებისათვის მებრძოლნი“, „ახალი ებრაელები“. მაგრამ არც ერთი ისე არ გამოჰხატავდა ჩემს აზრს, როგორც „გელათის ქუჩის დასასრული“.

დაიწყო პიესის კითხვა.

ტექსტმა დაიპყრო ლევანი.

პიესის კითხვის დროს, თვალწინ იდგა:

მიკიბულ-მოკიბული, გველივით დაკლაკნილი, სახლები ერთმანეთზე მიტყუებული, უსუფთაო და უნიადაგო, ნახევრად დანგრეული და საუკუნოების სიმძიმისაგან დანოტიებული, სიღატაკის, უმეცრების და სიბნელის სიმბოლო, ანტისანიტარიის საბუდარი და სხვადასხვა ჯიშის ორფენა პარაზიტების სათარეშო — გელათის ქუჩა, რომელსაც ჰქონდა ღმერთითა და არშინით შეზავებული საკუთარი იდეოლოგია.

გელათის ქუჩა ვერ ჰგრძნობდა, რომ იგი იყო წარსულის პროდუქტი, რომ მისი ნაგებობა ეს იყო დრომოქმული ეპოქის შემოქმედება, რომ მის ძირმონძალ ნია-

დაგზი იყო ჩადებული ყუმბარა, რომელიც დღეს თუ ხვალ
უნდა აფეთქებულიყო.

ნაცნობი სახეები:

ბარიკადის ერთ მხარეზე: დიდცხვირა კლერიკალი,
რეუბენი, ვანო...

მეორე მხარეზე: ლე-ნე-ლე. ახალი ძალები. ახალი
კადრები.

კლასი ებრძვის კლასს.

სხვაგვარი დაყოფა აღარ არსებობს.

გელათის ქუჩა მიექანება უფსკრულისაკენ. მასა
შედგა გალატაკების გზაზე. ძველი თაობა ებლაუჭება ძველ
ფორმებს და იჩენს უძლურობისა და უსუსურობის უკა-
ნასკნელ ნიშნებს.

ამაოდ!

მათ ჟანგიან თავებს აღარ შესწევთ ძალა ძველი ყო-
ფის შესანარჩუნებლად.

გალატაკებულ მასის საშველად მოდის — მშრომელთა
ხელისუფლება. ხელისუფლებას მხარს უმშვეენებს ახალ-
გაზრდობა.

იმარჯვებს ახალგაზრდობა, ახალი ქვეყნის მშენებელი,
ახალი ყოფის მჭედელი.

დასრულდა პიესის კითხვა.

ალტაცებული ლევანი გადაეხვია მეგობარს და გადა-
ჰკოცნა. დიდხანს ხმას ვერ იღებდა, ბოლოს როგორც
იქნა მოახერხა:

— ჩვენს ეპოქას სჭირდება მხოლოდ ასეთი პიესები.
ახალი — თავის შინაარსით, ახალი — თავის ფორმით. აქ
არ არის გაყალბებული არც ერთი ხაზი, არც ერთი
სიტყვა. აქ არის წმინდა შემოქმედება. აქ არის ოქტომბრის
მაჯისცემა.

დიდხანს იბაასეს მეგობრებმა, შეეხენ დეტალებს.

გადასწყვიტეს მოამზადონ წლისთავისათვის.

— მე უაღრესად ბედნიერი ვარ, ლევან. მხოლოდ ხშირად ჩაწაფიქრებს ჩვენი ლევი. ისიც რომ ჩვენთან იყოს, ჩვენს ბედნიერებას საზღვარი არ ექნებოდა.

— მართალია, ნეთანელ. მაგრამ მე მგონია, რომ ის ხმები, რომლებიც გავრცელდა ქორის სახით — არ უნდა იყოს სიმართლეს მოკლებული. ლევი ბათომში უნდა იყოს. მე ყოველ შემთხვევაში მივიწერები პარტიულ კომიტეტში და ამ ამბავს გამოვარკვევ.

— საოცარია, თუ ის ბათომშია, რისთვის არ ჩაწოდის ქუთაისში, ან რისთვის არაფერს არ გვწერს.

— მაგონდება მისი უკანასკნელი ბარათი. მისი დამწერი იყო — უძლიერესი ნების ადამიანი. ლევისთანა ამხანაგი ჩვენთან უნდა იყოს. მისი ადგილი მხოლოდ ჩვენს რიგებშია.

— ის გარემოება, რომ ლევი ჩვენთან არ არის — ჩვენს სინარულს ჩრდილს ჰფენს. ამისათვის საჭიროა საჩქაროდ მიიღო ლევან ზომები, რომ გამოარკვიო სინამდვილე.

— რასაკვირველია. ლევი ერთნაირად ძვირფასია ორივესათვის. და თუ ის მართლა აღმოჩნდა ბათომში — ვაცნობოთ დეპეშით წლის თავი და ის არ დააყოვნებს ჩამოსვლას.

— მაშინ „გელათის ქუჩის დასასრულს“ ექნება ასპროცენტუანი გამართლება — დაასრულა ბაასი ნეთანელმა და გამოეთხოვა მეგობარს.

II.

თეთრი ქვისაგან აგებული ორსართულიანი შენობა ხმაურობდა.

ორ სართულში ცხოვრობდა ორი ქვეყანა, რომელთაც მიჰქონდათ ერთმანეთზე სამკვდრო-სასიცოცხლო იერიშები.

დიდი მზადება იყო პირველ სართულში.

ერთ ოთახში სამკითხველო იყო მოთავსებული, მეორეში ბიბლიოთეკა, ხოლო მესამე — პატარა ოთახში იმართებოდა ხოლმე ბიბლიოთეკის საბჭოს სხდომები.

ყველა ოთახები გაჩირადდებულ იყო. ახალგაზრდები შედიოდნენ, გამოდიოდნენ. ახალგაზრდები, რომლებიც ოდესღაც არშინის მზეს ლოცულობდნენ, დღეს ისეთივე გატაცებით ეწაფებოდნენ სწავლა განათლებას. თუ წინედ მათი გასართობი ადგილები ტრაქტირები იყო, დღეს იგი შესცვალა სამკითხველომ. სამკითხველომ თავი მოუყარა მათ და შეაკავშირა, ასწია მათი თვითშეგნება და პოლიტიკური ცოდნის დონე.

შესრულდა პირველი წელიწადი მისი გახსნის დღიდან.

ამიტომაც იყო დიდი მზადება. ემზადებოდნენ მეორე დღის საღამოსათვის. პროგრამის მიხედვით არაჩვეულებრივი ზეიმით უნდა ყოფილიყო ჩატარებული და აღნიშნული სამკითხველოს წლისთავი. განა მარტო სამკითხველოს წლისთავი იყო? ეს იყო ახალგაზრდობის გამარჯვების პირველი წლისთავი.. ახალგაზრდობა ჰგრძნობდა ამას და ყველანი უშუალო და აქტიურ მონაწილეობას იღებდნენ წინასწარ მოსამზადებელ მუშაობაში.

საღამოს ექვს საათზე უნდა გახსნილიყო საზეიმო კრება სამკითხველოში. წარმოითქმებოდა სიტყვები. შემდეგ უნდა წასულიყვნენ ინტერნაციონალის კლუბისაკენ. წარმოდგენილი იქნებოდა ნეთანელის პიესა „გელათის ქუჩის დასასრული“. კიდევ ერთი ვოდვეილი. შემდეგ დეკლამაცია, მუსიკა, ცეკვა. ყველაფერი ეს საკუთარი ძალებით. ეს ის ძალები იყო, რომელიც წარმოშვა უახლოესმა წლებმა. სპექტაკლის დასასრულს წარმოითქმებოდა სიტყვები, მისაღმებები. საღამოს რვა საათიდან იმუშავებდა დიდი

ბუფეტი, რომელიც უნდა მოეწყოს ქალებს ისე, რომ ბუ-
ფეტზე კაპეიკი არ უნდა დახარჯულიყო. სამაგიეროდ ბუ-
ფეტში უნდა ყოფილიყო აუცილებლად ყოველნაირი ბუ-
ტერბროდები, ქათმები, შემწვარი ბატები, ხაჭაპურები,
მინერალური წყლები, ჩაი, ტკბილეულობა, ნაყინი და ყვე-
ლაფერი, რითაც შეიძლებოდა სამკითხველოს ღარიბი
ფონდის გაძლიერება. გამართული იქნებოდა აგრეთვე ლა-
ტარია, აუქციონი, ფოსტა.

ერთი სიტყვით ყველა ჰგონობდა, რომ საღამო უნდა
ყოფილიყო მრავალფეროვანი, შინაარსიანი და მეტისმე-
ტად მხიარული. განაწილებული ჰქონდათ ყველას როლე-
ბი. ზოგი ბილეთებს ჰყიდდა, ზოგი ქალღმერთებს სჭრიდა
ფოსტისათვის, ზოგი ჭრელი ქალღმერთებიდან ფარნებს ამზა-
დებდა. ერთ-ერთ ოთახში ქალები დაფუსფუსობდნენ და
გრანდიოზულ ბუფეტის გეგმას პრაქტიკულად ანხორციე-
ლებდნენ. ხოლო მეორე ოთახში ახალგაზრდა რეჟისორი
ცხარობდა, რომ ზოგიერთს კარგად არ ჰქონდათ შეთვი-
სებული თავისი როლი.

მუშაობა მიმდინარეობდა ცოცხლად, ახალგაზრდული
აღტაცებით და ექსტაზით. საღამოს ინიციატორები და მთა-
ვარი ხელმძღვანელები ნეთანელი და ლევანი — მოუსვენ-
რად დატრიალებდნენ ოთახიდან. ოთახში და იძლეოდნენ
ახალ-ახალ დირექტივებს.

ყველანი დარწმუნებული იყვნენ, რომ პირველი წლის-
თავი გაზრდიდა მათ ახალგაზრდათა არმიას, რომ აუხელ-
და თვალებს იმათაც, რომლებიც ჯერ კიდევ ბრმად მი-
ჰყვებოდნენ მათ მტრებს. ხვალინდელი დღე, ხვალინდელი
საღამო უნდა ყოფილიყო მშრომელ ებრაელ ახალგაზრდა-
თა დემონსტრაცია, კონტრშეტევა წარსულისადმი. ხვა-
ლინდელი დღე უნდა გამხდარიყო საზღვარი ძველსა და
ახალს შორის; ხვალინდელი დღე უნდა გადაქცეულიყო
ახალი გზების ძიების დღედ; ამ დღეს უნდა დაეგმოთ და

უარეყოთ საუკუნეების მიერ დაჟანგებული და გაცვეთილი აზრები; ნეთანელის პიესის დედა აზრი, ყოველი ლექსის შინაარსი, ყოველი ამხანაგის გამოხვევა, ყოველი პლაკატის ლოზუნგი — უნდა ყოფილიყო ერთი აზრით გამსჭვალული: შრომა და ცოდნა.

ყოველივე ეს კი — უნდა ყოფილიყო ხვალ.

და ამიტომაც, ნერვიული აღგზნებით, ახალგაზრდული ტემპერამენტით ელოდენ ხვალინდელ დღის გათენებას. არ უნდოდათ, რომ მეორე დღეს დამარცხებულიყვნენ. ყოველი ახალგაზრდის სული მიისწრაფოდა გამარჯვებისაკენ. ეს გამარჯვება უნდა დამდგარიყო ხვალ და აღარ იცოდენ რა ექნათ, რით გაეთიათ ეს დამე, რომ მალე მოსულიყო განთიადი, რომ მალე დამდგარიყო მეორე დღე.

ქალაქს კი ეძინა, ეძინა მაგარი ძილით. ეძინა გელათის ქუჩასაც, რომელსაც მიეყრდნო თავი ორიათასწლიან ბალიშზე. ეძინა მაგრად და არ სურდა, რომ ვისმე დაერღვია მისი მყუდროება. არც რაიმე ეჭვი ებარებოდა, რომ მას ხვალინდელი დღე უმზადებდა რაღაც ახალს, საშინელს და არაჩვეულებრივს... უკანასკნელად ეძინათ მშვიდათ ჩაბნელებული და უსინათლო გელათის ქუჩის მცხოვრებლებს და ნახულობდენ სიზმრად იმ „სიმდიდრეს“, რაც მათ ჰქონდათ ცხადად: სიბინძურეს, უცოდინარობას, სიღატაკეს.

არ ეძინა მხოლოდ სამკითხველოს, რომელიც მოუთმენლად, გულისფანცქალით და უცნაური წინადგრძობით ითვისდა წუთებს და საათებს...

* *

*

ემზადებოდა მეორე სართულიც.

მაგრამ მზადებაში განსხვავება იყო. პირველი სართული ემზადებოდა ენტუზიაზმით, მეორე კი — შურით და ღვარძლით. პირველი სართული ემსახურებოდა ახალ ქვე-

ყანას, მეორე სართული კი იცქირებოდა უკან, ძველი ქვეყნისაკენ. პირველი სართული აშკარა, გაბედული ნაბიჯებით მიდიოდა წინ, ხოლო მეორე სართული ქურდულად აკეთებდა ყოველივეს.

ან როგორ შეიძლებოდა სხვანაირად?

დიდი ხანია არ ეძინა მეორე სართულში მცხოვრებ ვანოს. არა მარტო ამაღამ, არა მარტო ამ ერთი წლის განმავლობაში, როდესაც დაბლა სართულში სამკითხველო მუშაობდა, არამედ იმ დღიდან, რაც ბოლშევიკები დაეპატრონენ ძალაუფლებას, მას არ დაუძინია რიგიანად. ახალი ქვეყანა, ახალი ხალხი, ახალი შეხედულებანი — მას არ უნდოდა ეცნო. ყოველი ადამიანი, რომელიც უმღეროდა შრომას — იყო მისთვის მოსისხლე მტერი. ძვალსა და რბილში ჰქონდა გამჯდარი ახალი წესწყობილების სიძულვილი და მთელი არსებით ოცნებობდა ძველის რესტავრაციაზე. ყოველი კომუნისტი, ყოველი კომკავშირელი და ბოლოს ყოველი თანამგრძნობი, თუნდაც უპარტიო — გადაქცეულიყვენ მის თვალში ყაჩაღებად, რომლებმაც წაართვეს ვანოს ყველაფერი...

ვანომ ყველაფერი დაჰკარგა: სახელი, დიდება, უძრავი და მოძრავი ქონება. არ უნდოდა შეერიგებოდა ამას. არც შეიძლებოდა მისი ფიქრით ასე ადვილად დათმოზა.

მით უმეტეს...

აი ეს აზრი აწუხებდა მას განსაკუთრებით: მით უმეტეს...

მით უმეტეს, რომ მის მატერიალურად გაკოტრებაში უდიდესი დანაშაული მიუძღოდა ებრაელებს.

ებრაელები?

ეს მხოლოდ ავტორის სიტყვაა. ვანოს ანტისემიტურმა არსებამ არ იცოდა ეს სიტყვა. მის ლექსიკონში ეწერა მხოლოდ: ჟრია. თავიდანვე, ღვარძლით ხმარობდა ამ სიტყვას. თავის დროზე, ყველაზე უკეთ, ეს შეამჩნია გიმნა-

ზიელმა ლევიმ. ვანოს ყოველთვის ეზიზღებოდა ებრაელები, ვერ იტანდა მათ ორგანიულად და თუ ოდესმე ვისთანმე ჰქონია კავშირი, იმდენად, რამდენადაც შესძლებდა მის გამოყენებას თავისი პირადი ინტერესებისათვის, ან რამდენად ამას უკარნახებდა მისი კლასობრივი ინტერესები.

მის თვალწინ ეკრანივით მირბოდნენ მომქმედი პირები: ლევი...

ეს ის ლევია, რომელმაც დაასამარა მისი უკანასკნელი კომერციული კომბინაცია. ლევიმ ჩამოართვა მოდებამდეს მთელი საქონელი. ლევიმ ჩაჰფუშა უკანასკნელი გეგმა. ლევიმ მიიყვანა ვანო გალატაკების პირზე. ჰფიქრობდა ლევიზე და აგონდებოდა: როგორ მტრულად ხვდებოდა ლევი, როდესაც ვანო შედიოდა მათს მალაზიაში. მოაგონდა უკანასკნელი შეხვედრაც, როდესაც ლევიმ მოიხსნა მაჯი და ოქროს საათი და გადასცა ვანოს ნეთანელის მამის ვაჟს.

ნეთელი...

ეს ის ნეთანელია, რომლის ღატაკ მამას ვანო სამადლოდ აძლევდა ნისიად საქონელს. მართალია ძვირად აძლევდა და ცოტას აძლევდა, მაგრამ მაინც ხომ ხელს უმარაგებდა? ჰფიქრობდა ვანო და აგონდებოდა სიმწარით, თუ როგორ ჩაიფუშა მისი გეგმა და ნეთანელის დაქერის მაგიერ კინალამ თვითონ ჩაეარდა ციხეში. ნეთანელის წინადადებით მას გადაახდევინეს ასოცი მანეთი და ისიც ვისთვის, რისთვის? „ურიების“ სამკითხველოსთვის, რომლისთვისაც დააცლევინეს მას მთელი დაბლა სართული!

ლევანი...

ეს საზიზღარი ახალგაზრდა, რომელიც ქრისტიანია, მაგრამ „ურიაზე“ საშინელი.

ეს ის ლევანია, რომლის წინადადებით მისი სახლი უსასყიდლოდ წაიღო მთავრობამ. ეს ის მტერია, რომელ-

94

შაც მოახსენებინა სამსახურიდან მისი ყოვლად შემძლე სი-
ძე — რაიონის კომისარი. ეს ის ვაჟბატონია, რომელმაც
შეაწერინა მასზე ფინანსპექტორს აუარებელი გადასახა-
დი, რომელიც ყოველ ფეხის ნაბიჯზე სდევნის და არ აძ-
ლევს გასაქანს.

და არ აძინებდა ვანოს ეს სამი სახელი: ლევი, ნეთა-
ნელი, ლევანი. შურისძიების გრძნობით იყო აღვსილი მთე-
ლი მისი არსება და ეძებდა მხოლოდ ფორმას, რითაც გა-
მოხატავდა თავის გრძნობას.

მთელი წარსული კვირა ჰფიქრობდა ამ საკითხზე. რა
უნდა ექნა? ლევი შორს იყო, მაგრამ არ ჰკარგავდა იმედს,
რომ მას შეხვდებოდა. მანამდე კი ლევის მიერ მიყენებ ლ
ზარალის ანაზღაურებას — აპირებდა მარტონელა მი უ-
ცი რეუბენის ხარჯზე, რომელსაც კიდევ აგულეებდა. ა-
ლაც დამტვრეულ ნივთებს, რომელნიც ჯერ კიდევ რ
გაეყიდნა. განსაკუთრებით გულში ედო ოქროს სა ი-
იცოდა, რომ რეუბენი მოკვდებოდა მშიერი და მას არ
გაჰყიდდა. აი ამ ოქროს საათის ხელში ჩაგდებაზე ოცნე-
ბობდა. მაგრამ განა დააკმაყოფილებდა მას ოქროს საათი?
ლევანი და ნეთანელი — ხომ კიდევ იქნებოდენ? ლევანი
და ნეთანელი — რაც დრო გავა ხომ უფრო და უფრო
გაუმწარებენ სიცოცხლეს. მაშ რა ჰქნას?..

ვერ იძინებდა. აწუხებდა ეს საკითხი და აწუხებდა მზა-
დების ხმაურობა, რომელიც მოდიოდა დაბლიდან — ასე
ამაყად და თავხედურად.

და უცბად ვანომაც გადასწყვიტა: მზადება.

იცოდა, რომ ხვალ უნდა ყოფილიყო სამკითხველოს
წლისთავი. სხვებს უნდა ეზეიმათ წლისთავი, ვანოს კ
რისთვის უნდა ეტირნა? ან და რატომ უნდა იტიროს მარ-
ტო ვანომ? დეე, ატირდენ სხვებიც...

დაუძახა მოდებამეს.

— ხვალინდელ წარმოდგენაზე ბუფეტიც ექნებათ? —
შეეკითხა ახლად შემოსულს.

— კი.

— მაშ იცი, შენც უნდა დაეხმარო იმ ქალებს.

— მე?

— ჰო, შენ. მე ის კი არ მინდა რომ ურიებს დაეხმარო. მე სხვა რამე მინდა. მოგცემ საწამლავს. გაურიე ნაყინში, ან თევზში. უნდა მოიწამლონ ნეთანელი და ლევანი. ისინი უნდა მოკვდენ. იქნებ სხვებიც მიჰყვენ ძაო. გესმის?

მოდებაძე გაფითრდა.

— რამ შეგაშინა? მე შენ საქმარისად დაგაჯილდოვებ. ფულს მოგცემ ბლომად. ხოლო თუ ამას არ გააკეთებ, მაშინ მოგკლავ, ლუკმა-ლუკმა აგკუწავ.

იცოდა მოდებაძემ, როგორ კაცთან ჰქონდა საქმე და გაჩუმება არჩია. იდგა სახე გაფითრებული და არ იცოდა რა ექნა. ვანო კი აგრძელებდა:

— იცოდე, თუ ახლაც ჩავარდი როგორც კონტრაბანდის დროს, მაშინ შენი ვაჩენის დღე უნდა იწყებოდა.

ისედაც იწყებოდა ვაჩენის დღეს მოდებაძე. სწყევლიდა თავის სისუსტეს, თავის უნებობას. ხმა ამოუღებლად გავიდა.

ხოლო ვანომ მაინც ვერ მოისვენა, ვერ დაიძინა. ბირიქით ამ გადაწყვეტილების შემდეგ უფრო ღელავდა, უფრო შფოთავდა. სისხლი სწყუროდა და ჩქარა უნდოდა მოეკლა წყურვილი. მანამდე კი თავის ლოგინზე, გვერდიდან გვერდზე ბრუნავდა და სწყევლიდა მთელ ქვეყანას, სწყევლიდა თვითონ ლენინს, რომელმაც გადააბრუნა ეს ქვეყანა და აუშალა ვანოს დავთრები...

იწვა ღია თვალებით და ელოდა მეორე დღეს, რომელსაც უნდა მოეტანა მისთვის ნაწილობრივი შვება. საუკუნესავით გრძელდებოდა ყოველი წუთი, მაგრამ მაინც

ელოდა. სამკითხველოში ხმაურობა გრძელდებოდა. ეს ხმაურობა ვანოს გულზე ესობოდა, როგორც მჩხვლექტავი ნემსები და თანდათან უფრო ნერვიულობდა.

მაგრამ მაინც იწვა და ელოდა.

ვანოს თეთრი თვალების წინ კედებოდა ღამე.

III.

გათენდა.

მზემ გამოაშუქა მოკრძალებული თვალებით. ძლიერი ქარი, რომელიც დილიდანვე ამოვარდა, ემუქრებოდა გაზაფხულის მზის სასიამოვნო სხივებს.

გელათის ქუჩა, ერთიერთმანეთზე უგეგმოდ მიშენებული და მიტყეპებული ასეული სახლებით — უკანასკნელად გამოიციქირებოდა გეტტოს თვალებით.

ქარი არხევდა სალოცავის კედელზე მიკრულ დიდ აფიშას, რომელიც აცნობდა მოსახელობას, რომ დღეს, სამკითხველოს წლისთავზე, — წარმოდგენილი იქნება „გელათის ქუჩის დასასრული“...

ახალგაზრდები უკვე დილიდანვე შეიკრიბენ, გენერალური რეპეტიცია დანიშნული იყო საათის თერთმეტისათვის. წუხელის ოცნებობდენ გათენებაზე. ამ დილით კი უკვე ოცნებობდენ დაღამებაზე.

ვანოც, რომელიც ადრე ადგა დილაზე, ვეღარ ითმენდა დაღამების მოლოდინში და სავსე ჰქონდა გული ბოლმით და უსუფთაობით, როგორც მდინარე რიონს, რომელიც ჩამოდის გელათის ქუჩის ახლოს.

მაგრამ დღევანდელი დღე არ აპირებდა ასე ადვილად დაღამებას.

ჯერ კიდევ დილის ათი საათი იყო.

პატარა სახლი მდებარეობდა გელათის ქუჩის თავზე. მასში მცხოვრები მამაკაცები უკვე დილა ადრიახად გავიდნენ „შნუროკებით“ და „ნივიდიმკებით“ ბედის საძიებ-

ლად. ხოლო დედა-კაცები გასული იყვნენ მეზობლებთან. ოთახში იყო მხოლოდ ორი პატარა ბავში, ერთი სამი წლისა და მეორე ხუთი წლისა, რომლებიც ერთმანეთთან თამაშობდნენ. მაგიდაზე იდგა ანთებული „პრიმუსი“, რომელზედაც დუღდა სარეცხის წყალი. ბავშები თამაშობდნენ დამშვიდებით, ვიდრე არ დაიწყო უდიდესი ტრაგედიის დასაწყისი.

მათმა თამაშმა გადასწყვიტა ათასების ბედი.

თამაშის დროს ერთი დაეჯახა შემთხვევით „პრიმუსს“. „პრიმუსი“ გადავარდა და იფეთქა. ამოვარდა ძლიერი ცეცხლის ალი და მოექიდა მაგიდის საფარს, შემდეგ თვითონ მაგიდას და ბავშების ტანსაცმელს. ბავშვებს ენა ჩაუვარდათ შიშისაგან. ცეცხლი მთელ ოთახს მოედო და შემდეგ მთელ სახლს. როცა გარედან შეამჩნიეს ცეცხლი, რომელიც მოდიოდა დაბლიდან და მოარღვევდა სახლის სახურავებს, ბავშები უკვე დამწვრები იყვნენ, ნახშირად ქცეულნი.

სახურავიდან ცეცხლი გადვიდა სხვა სახლებზე.

ქარმა წაიღო ცეცხლი სხვადასხვა მიმართულებით. ნაპერწკლები სცვიოდა სხვადასხვა ქუჩებზე და ერთსადა იმავე დროს ჩნდებოდა ცეცხლი სხვადასხვა ადგილზე. ძლიერი ქარი მას ხელს უწყობდა.

დაიწყო გრანდიოზული ხანძარი.

გელათის ქუჩა გააშუქა უდიდესმა ლამპარმა, რომელიც ემუქრებოდა მას რამოდენიმე საათის განმავლობაში მთლიანად გადაბუგვას.

შეიქმნა კვილი და წივილი, ოხვრა-კვნესა და დემონსტრაცია არყოფილი, მსგავსი სტიქიური უბედურების სანახაობისა.

დაავიწყდათ ახალგაზდებს ყოველივე და გავარდენ გაქირვებულ მოსახლეობისათვის საშველად.

გავარდა ვანოც ოქროს საათისათვის.

სტიქია კი, ელექტრონის სისწრაფით ძლიერდებოდა და ემუქრებოდა ქუთაისის სხვა რაიონებსაც.

წითელარმიელები და ცეცხლის მქრობელი რაზმები შემოერთყენ გარშემო გელათის ქუჩას, მაგრამ ძნელი იყო ბრძოლა. ცეცხლის ალში იყო გახვეული ყველაფერი და ყოველივე.

აჯუგუნდენ ეკლესიის ზარები. ატირდენ ქარხნის საყვირები.

ქუთაისი უძლური იყო საზარელ მტერთან ბრძოლაში. როცა დარწმუნდენ რომ ცეცხლი არაჩვეულებრივად ძლიერდებოდა და ადგილობრივი ძალები ვერ გაუმკლავდებოდნენ მას, მაშინ ამუშავდა რადიო, ტელეგრაფი და ტელეფონი, რომელმაც აცნობა მთელ რესპუბლიკას საშინელი ამბავი.

„გრანდიოზული ხანძარი ქუთაისში. ქუთაისი იწვის. იწვის ებრაელთა უდიდესი რაიონი — გელათის ქუჩა. ვიბრძვით თავგამოდებით, მაგრამ საკუთარი ძალებით ვერ ვუმკლავდებით. მოგვეხმარეთ, გვიშველეთ...“

და საჩქაროდ შეინძრენ ქალაქები: ტფილისი, სამტრედიია, ფოთი, ბათომი. თვალის დახამხამების უმალ გაიგზავნა ცეცხლის მქრობელი რაზმები.

ფოსტა და ტელეფონის სადგური ვერ ასწრებდა მუშაობას.

მეხანძრეთა რაზმის უფროსმა, რომელმაც მიიღო პირველი ტელეფონოგრაფა ბათომის ცეცხლის მქრობელთა რაზმის სამმართველოში — დაიხსომა მხოლოდ სამი სიტყვა:

„იწვის გელათის ქუჩა“.

მოაგონდა გუშინდელი დებუმა და ისევ სამი სიტყვა:

„გელათის ქუჩის დასასრული“.

და გიჟივით წამოვარდა საწერი მაგიდიდან, რომ რაზმ-
თან ერთად სასწრაფოდ გამგზავრებულყო იმ ქალაქისა-
კენ, რომელიც არ ენახა შვიდ წელიწადზე მეტია და რო-
მელსაც ამ წუთებში დაუნდობლად ანადგურებდა უაზრო
სტიქია.

* * *

*

ხანძარი ძლიერდებოდა.

ჰორიზონტი შედებილი იყო წითლად. ლამბარნი მოე-
დო შაუმიანისა და კათოლიკეთა ქუჩებს. ათასი სახლი იყო
გახვეული მოულოდნელი მტრის კლანჭებში. მოყვითალო-
მოშავო ალი დაჰფრინავდა ქალაქის თავზე და დემონიუ-
რი ხარხარით ზეიმობდა ველურ შემოვარდას.

შეწყდა მუშაობა დაწესებულებებში. მობილიზაცია
უკვეს მთელ ძალებს. იბრძოდენ ყველანი. ებრძოდენ დაუ-
ნდობელ მტერს, ებრძოდენ გმირულად, თავგანწირვით.

ისმოდა გულსაკლავი ქვითინი ასეული ლატაკებისა,
რომლებმაც დაჰკარგეს თავშესაფარი. მაგრამ ამ წუთებ-
ში ვის შეეძლო მიეცა მათთვის ნუგეში, როცა ცეცხლი
ველათის ქუჩის თავიდან უკვე უახლოვდებოდა ქუჩის ბო-
ლოს და გააფთრებული მოიწეგდა წინ?

იყო საშინელი სურათი: ზევიდან გაპრიალებული ცეც-
ხლის ალი, დაბლა მებრძოლი გმირები, რომლებიც ყო-
ველ წუთში შევარდებოდენ ცეცხლის შუაგულში, რათა
ცეცხლისთვის გამოეტაცათ რომელიმე უდანაშაულო
მსხვერპლი. გარშემო ყვირილი, კივილ-წივილი, თმების
გლეჯა, ნივთების მტვრევა, სირბილი, სახლების ნგრევა.

ეყარა ქუჩაში ლოგინები და ჭურჭელი, ძველი წიგნე-
ბი და ძუძუმწოვარი ბავშვები. ბავშვები ეძებდენ დედებს,
დედები ბავშვებს და გამოურკვევლობა, ერთიერთმანეთის
უნახაობა უფრო ზრდიდა პანიკის საშინელებას.

ავერ გამოიტანეს ნახშირად ქცეული ქალი, რომელიც შევარდა ხანძრის დროს სახლში, რომ გამოეყვანა თავისი პატარა ბაღლი. ბავში გადაარჩინეს, ხოლო დედა კი დაიღუპა.

იმავე დროს თერამეტი წლის ახალგაზდა შევარდა სახლში, რომ გამოეყვანა ავადმყოფი დედა. მაგრამ შევიდა სახლში და ველარ გამოვიდა, ცეცხლმა დაარღვია საძირკველი, სახლი დაინგრა და ორივენი მოჰყვენ ნანგრევებს ქვეშ.

სხვადასხვა ადგილებიდან მოჰყავდათ ხანძრის მსხვერპლნი. მათი რიცხვი უკვე რამოდენიმე ათეული იყო. ვინც კიდევ იძლეოდა სიცოცხლის იმედს — სასწრაფოდ აგზავნიდნ საავადმყოფოში.

აუარებელი იყო გაგიჟების შემთხვევებიც.

ერთ ქალს ხელში ეჭირა საჩაიე და გულში იკრავდა დაკარგული შვილის მაგიერ. მეორე ქალს მიწაზე დაეგდო თავის ტანთსაცმელი და მის გარშემო ცეკვავდა ისტერიული ხარხარით.

რომელიღაც პატარა ბავშს შემთხვამა თავის დედის კივილი, რომელიც ეძებდა მას. ბავშს სურდა დაეყვირა დედისათვის, რომ ის აქ არის, მაგრამ ველარ მოახერხა. შიშისაგან ხმა ჩაუვარდა და სამუდამოდ დამუნჯდა.

ხოლო მეორე ბავში, რომელიც ხეზე იყო ასული, შორიდან ხედავდა, როგორ წაეკიდა ცეცხლი მათ სახლს. გაუსკდა გული, ჩამოვარდა ხიდან და მოკვდა.

ქალაქში იდგა საშინელი სუნი.

გადაიწვა უკვე სამას სახლზე მეტი და დარჩა უბინაოდ და უთავშესაფაროდ სამი ათასი სული.

მაგრამ ჯერ არავის ეცალა ამ სამი ათასისათვის. საჭირო იყო სხვა ათასების გადაარჩენა, რომლებთაც ჯერ კიდევ ემუქრებოდა ხანძარი.

ხანძარი კი ძლიერდებოდა და ძლიერდებოდა.

რეუბენის ნივთებიც გამოეყარათ ქუჩაზე. ეს იყო რა-
ღაც ძველი, დაკონკილი ლოგინი, ორიოდ სკამი, საწოლი
და მაგიდა. მოხუცი შეეჩვია ამ ბოლო დროს ყოველგვარ
უბედურებას და ამ საერთო უბედურების დროს, აღარაფ-
რად აგდებდა თავის უბედურებას. უღონო და უილაჯო
მოხუცი იწვა ქუჩაში თავის ლოგინზე და მრისხანე თვა-
ლებით შეჰყურებდა ზეცას.

იწოდა თვით სალოცავი და ღმერთი ყურადღებას არ
აქცევდა!

ვერ გაეგო მოხუც რეუბენს, რატომ ხდებოდა ასეთი
გაუგებარი ამბები.

თავზე წამოადგა მოულოდნელად ვანო. გაეხარდა.
ელოდა სანუგეშო სიტყვებს ასეთი დიდი უბედურების
დროს.

შეცდა.

ვანომ დაავლო ხელი სკამებს და მაგიდას.

— რას შვრები ვანო? დამწვარს კიდევ მდულარე მე-
საჭიროება? — ამოიკვნესა არაადამიანური ხმით.

მაგრამ ვანოს არაფერი ახსოვდა ამ წუთებში. ეს უბე-
დურების მომენტიც მას სურდა გამოეყენებინა თავისი შუ-
რისძიების გრძნობის დასაკმაყოფილებლად.

— შენ მაინც უნდა მოკვდე, ბებერო. შენ ეხლა მარტო-
ხელი ხარ და აღარავინ არ გრჩება ამ ქვეყანაზე. მოიტა-
ოქროს საათი!

მხოლოდ ეხლა ვანომ გაახსენა, რომ ოქროს საათი თან
არა აქვს და ხანძარის დაწყების დროს დარჩა სახლში, ფან-
ჯარაზე. უცნაურად აუტოკდა გული რეუბენს, რომ მისი
საყვარელი საგანი — თან არა ჰქონდა.

— სახლში დამრჩა, ვანოჯან, თან არა მაქვს.

— სისულელეს ნუ რომავ, ბებერო. მოიტა ეხლავე!
რეუბენი მუნჯი თვალებით უყურებდა და ვერ გაეგო
რა უნდოდა გამხეცებულ ვანოს მისგან.

ვანო კი არ სცხრებოდა და უცბად ეტაკა ყელში.

რეუბენის ყვირილზე მოვარდა ხალხი.

შემთხვევით გამორბოდა ლევანი, რომელიც მოწმე გახ-
და ამ სცენისა. მისმა ახალგაზრდულმა ბუნებამ ველარ
მოითმინა და მაგარი სილა გაჰკრა ვანოს. თან უთხრა:

— საზიზღარო ადამიანო! რამ დაგიბრმავა თვალები?
ვერა ხედავ, როგორი საშინელი უბედურება ადგია ამ
ხალხს თავზე? შენ კიდევ ასეთ მომენტში არ გავიწყდება
შენი სპეკულიანტური ფიქრები და დახმარების მაგიერ —
ახრჩობ უღონო მოხუცს? როგორა ფიქრობ? ყოველთვის
ვიქნებით შენს მიმართ ლმობიერნი? კმარა, აივსო მოთმი-
ნების ფიალა. ჩვენი ხელისუფლება მოგანიჭებს ღირსეულ
სასჯელს.

და დაუძახა მილიციელს:

— ამხანაგო მილიციელო, წაიყვანეთ ეს მოქალაქე და
ჩასვით ციხეში. როცა ხანძარს ჩავაქრობთ, მაგასაც გაუს-
წორდებით.

ვანო წაიყვანეს. ლევანი კი გავარდა ცეცხლის შუა-
გულ რაიონში.

რეუბენი ისევ დარჩა მარტო. მაგრამ ვანოსთან შე-
ხვედრამ მოაგონა მძიმე დანაკლისი. მხოლოდ ეს ერთი
ნივთი-ლა აკავშირებდა მას თავის სანეტარო წარსულთან.
და ეხლა ეს ნივთი, დევს ცარიელ ოთახში, ფანჯარაზე,
რომელსაც მოეკიდება მალე ცეცხლი...

და უცბად რეუბენმა მიატოვა ყველაფერი და გავარდა
თავის სახლისაკენ. უღონო მოხუცმა უკანასკნელად მოიკ-
რიბა ძალღონე, მიატოვა ყველაფერი და გაიქცა, რათა
გადაერჩინა ოქროს საათი. ამ აზრით შეპყრობილს აღარ
ესმოდა არაფერი, არაფრისათვის არ უნდოდა გაეწია ან-

გარიში. თითქოს სიზმარში მას ესმოდა, რომ ჰყვიროდნენ მის უკან:

— ვინაა ის ბებერი. დაიჭირეთ, არ გაუშვათ...

მაგრამ გვიანდა იყო. რეუბენი უკვე შევიდა სახლში და ხელში აიღო ოქროს საათი, რომელიც ისევ ფანჯარაზე იდო. იმავე წუთში ხანძრის უდიდესმა ნაპერწკლებმა ალყა შემოარტყეს სახლს და ემუქრებოდნენ განადგურებით. გავარდნენ მაშველი ძალები, მაგრამ ცეცხლი მოეკიდა კიბეს, კიბე დაირღვა და შეუძლებელი შეიქნა სახლში შესვლა.

რეუბენი იდგა შუაგულ ოთახში, ხელში ეჭირა ოქროს საათი, თვალწინ ელანდებოდა ცეცხლის ენები და ესმოდა როგორ ჰყვიროდნენ გარედ:

— უშველეთ! იწვის მოხუცი...

* *

*

მოაღწიეს ქალაქში ახალმა მეხანძრეთა რაზმებმა.

შეიქნა დაუნდობელი ბრძოლა სტიქიისა და ადამიანებს შორის.

რაზმელები, არმიელები, მილიციელები, ახალგაზრდები იბრძოდნენ როგორც გმირები, როგორც რაინდები. მრავალი მათგანი დაშავდა ბრძოლაში, მაგრამ ეს მხოლოდ აკაჟებდა მათ მიზანს. გააფთრებული, მრისხანე სახეებით — მიჰქონდათ იერიშები.

შოეწყო საექიმო პუნქტები. ამუშავდნენ წითელი ჯვრის თანამშრომლები.

ხელისუფლება შეუდგა ორგანიზაციული დახმარების მოწყობას. ხანძრისაგან დაზარალებულნი განაწილებულ იქნენ. უდიდეს ნაწილის დახმარებას ხელმძღვანელობდა სამკითხველოში — ნეთანელი თავის ამხანაგებით.

ყველანი მოდიოდნენ აქ ამ გაჭირვების დროს: მოხუცი და ახალგაზრდა, კაცი და ქალი, მორწმუნე და ურწმუნო.

მოეწყო დროებითი თავშესაფარები. დაიწყო ცხელი
საჭმლის მიწოდება. მთავრობა არაფერს ზოგავდა დახმარებისათვის.

ღამდებოდა. ქარი თითქო ჩადგა, მაგრამ ბოროტი ხან-
ძარი კი ისევ მძვინვარებდა. ბრძოლა გრძელდებოდა.

* *

*

რეუბენმა იცოდა, რომ გარედ გასვლა აღარ შეიძლე-
ბოდა. ცეცხლმა მოიძმყვდია ჩიხში. კიბე დაირღვა, აივანს
ცეცხლი ეკიდა. გამოსავალი არ იყო. ხედავდა, რომ ცეც-
ხლი მალე შემოვარდებოდა შუაგულ ოთახში და მოუ-
ღებდა მას ბოლოს.

უაზრო, გამოშტერებული თვალებით ათვალთვლებდა
ოქროს საათს. ეგონა, ამეტყველებოდა საათი და მისცემ-
და ნუგეშს. მაგრამ საათი ჩვეულებრივად სდუმდა, არ მუ-
შაობდა.

სახურავიდან ცეცხლი მოეკიდა ჭერს და შეიჭრა ოთახ-
ში. რეუბენი უკვე გაგიჟების პირას იყო. არავითარი იმე-
დი არ ჰქონდა ხსნისა.

ოთახში მძვინვარებდა ცეცხლი, ხოლო რეუბენის თავ-
ში — საშინელი კოშმარები.

რეუბენი იღვა ცეცხლისა და კოშმარების ცენტრში.

გარედან, როგორც შორეული ეხო, მას ესმოდა, რო-
გორ ჰყვიროდენ, რომ ამ სახლში იწოდა მოხუცი რეუბენი.

ცეცხლი კი მოიწევდა სულ ახლოს და ახლოს.

მოეკიდა ფანჯრებს, კარებს, იატაკს.

აღარ შეიძლებოდა დგომა.

ცეცხლი სწვდა რეუბენის ძველ ფეხსაცმელებს და გა-
დავიდა ტანსაცმელზე.

მოეკიდა ცეცხლი ოქროს საათს.

მოეკიდა ცეცხლი რეუბენს.

იწოდა რეუბენი. იწოდა თვალდახუჭული და ოცნებობდა მხოლოდ იმაზე, რომ მალე დასრულებულიყო ეს საშინელი წამება...

ჯერ კიდევ აზროვნობდა. მაგრამ მის აზროვნებას უცნაური ხალხი განაგებდა. ამ უცნაურ ხალხს ხელმძღვანელობდა ვიღაც ახალგაზრდა კაცი: შორეული და იმავე დროს ახლობელი.

უცბად თვალი გაახილა და შეხედა პირდაპირ თვალებში.

არ სჯეროდა. დახუჭა თვალი და ისევ გაახილა. მის წინ იდგა ახალგაზრდა მხსნელი.

ეს არ იყო საშინელი მოჩვენება. ეს იყო სინამდვილე. ახალგაზრდამ მაგრად ჩასჭიდა მკლავებში და გაანელა ცეცხლის სუსხი.

რეუბენის თვალები გაშტერებით მიაჩერდნ მას.

და უცბად რეუბენის გონებამ შეჰკივლა:

— ლევი!

მხოლოდ ესლა იცნო ლევიმ თავისი უბედური მამა, მაგრამ აღარ იყო გრძნობების დრო. საჭირო იყო მოქმედება. მეხანძრეთა გმირული დახმარებით, ნახევრად დამწვარი, ცოცხალმკვდარი რეუბენი გამოყვანილ იქნა გარედ.

ხანძარი კლებულობდა და ველარ უძლებდა ადამიანთა თავგანწირულ ნებისყოფას.

სალამოს ჩრდილები გაიფანტნ გელათის ქუჩაზე.

მაგრამ სადღა იყო გელათის ქუჩა?

იყო მხოლოდ ნანგრევები, გადამწვარი და ნახშირად ქცეული მიდამო.

ნანგრევებზე იჯდნ და სტიროდნ. ძნელი იყო დანაკლისის ანაზღაურება: ეძებდნ ძვირფას არსებებს, რომელთა პოვნა აღარ შეიძლებოდა. ისმოდა გულსაკლავი მოთქმა და გოდება.

მომაკვდავ რეუბენს კვლავ ხელში ეჭირა გაშავებული
ოქროს საათი, დამწვარი ციფერბლატით და საუკუნოდ
მოშლილი მექანიზმით.

მიღეული, ღონე მიხდილი თვალებით გასცქეროდა გე-
ლათის ქუჩას და უკვირდა, რომ აღარაფერი იყო.

მის ახლოს კი იჯდა მისი უნცროსი შვილი, რომელიც
ანუგეშებდა მას:

— არაფერია, მამაე! ჩვენ ამ უბედურებას გადავაქ-
ცევთ ბედნიერებად. გელათის ქუჩის ნაცვლად ჩვენ გა-
ვაშენებთ ახალ ქუჩას, ახალ სახლებს. და რასაც ჩვენ გა-
ვაშენებთ იმას უკვე ცეცხლი ვერ დასწვავს, იმას უკვე
ხანძარი ვერას დააკლებს...

მომაკვდავი მამა უკანასკნელად გადაეხვია თავის
შვილს:

— ჩემი დრო გათავდა... მომავალი შენია.

გაუვარდა ოქროს საათი ხელიდან:

რეუბენი გარდაიცვალა.

ლევის გვერდით იდგენ მისი სიყრმის მეგობრები და
თანამებრძოლები: ლევანი და ნეთანელი.

ორივენი ჰფიქრობდნენ ერთსა და იმავეს.

გელათის ქუჩის დასასრულის გენერალურ რეპეტი-
ციის დროს ახალგაზრდებმა ღირსეულად შეასრულეს თა-
ვიანთი როლები.

დადამდა. გადამწვარ ქუჩას გადაეფარა შავი ნისლი.
ცარიელი სივრციდან დარცხვენილად გამოიყურებოდნენ
ცეცხლის ნაპერწკლები.

მოსკოვი, 1929 წ.

უმთავრესი შეცდომების გასწორება:

1. გვ. 9, ზევიდან მე-13 სტრ.
სწერია: წადი ამ წუთში ხალხში, ჩაუჯექი თორას და აღარ გაბედო სკოლაში წასლვა. მილაზიაცი კი აღარ დავინახო შენი წყეული სახე.
უნდა იყოს: წადი ამ წუთში სახლში, ჩაუჯექი თორას და აღარ გაბედო სკოლაში წასვლა. მილაზიაში კი აღარ დავინახო შენი წყეული სახე.
2. გვ. 12, ზევიდან მე-6 სტრ.
სწერია: ფურმისათვის
უნდა იყოს: ფურიმისათვის
3. გვ. 12, ქვემოდან მე-4 და მე-7 სტრ.
სწერია: რეგოლიუციონური, რეგოლიუციონერებთან
უნდა იყოს: რეგოლუციონური, რეგოლუციონერებთან
4. გვ. 13, ზევიდან 17 სტრ.
სწერია: არ დამივიწყდება.
უნდა იყოს: არ დამავიწყდება
5. გვ. 23, ზევიდან 16 სტრ.
სწერია: ერთხანს გამეფებული მღუმარება ლევიმ დაარ-
უნდა იყოს: ერთხანს გამეფებული მღუმარება ლევიმ დაარღვია.
6. გვ. 29, ზევიდან 10 სტრ.
სწერია: გადაიძრო თავის ახალ თბილი პალტო
უნდა იყოს: გადაიძრო თავის ახალი თბილი პალტო
7. გვ. 30, ზევიდან 14 სტრ.
სწერია: და დაობლებულ ორგანიზმში
უნდა იყოს: და დაობლებულ ორგანიზმში

8. გვ. 30, ქვემოდან 9 სტრ.
სწერია: და გიგმაგდენ
უნდა იყოს: და გიგმაგდა

9. გვ. 31, ზევიდან 1 სტრ.
სწერია: ყურადღება მიიპყრო ნაცნობმა ოქროს საათმა...
უნდა იყოს: მაგრამ ეს სიტყვები რეუბენს აღარ გაუგონია. მი-
სი ყურადღება მიიპყრო ნაცნობმა ოქროს საათმა.

10. გვ. 43, ქვემოდან მე-11 სტრ.
სწერია: და როგორ დაიწყეს მხიარული კუბლეტების „ხად-
გაღია“-ს...
უნდა იყოს: და როგორ დაიწყეს მხიარული კუბლეტების „ხად-
გაღია“-ს კითხვა...

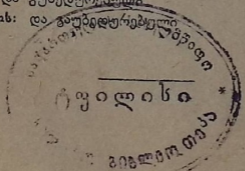
11. გვ. 44, ზევიდან 7 სტრ.
სწერია: რეუბენ აღარ იფიქრებს იმაზე...
უნდა იყოს: რეუბენი აღარ იფიქრებს იმაზე

12. გვ. 44, ქვემოდან 13 სტრ.
სწერია: თავისუფალი ვაჭრობისა... ლევისა... ოქროს საათისა...
უნდა იყოს: თავისუფალი ვაჭრობისა... ლევისა... ოქროს საათი!

13. გვ. 45, ზევიდან მე-3 სტრ.
სწერია: დამშვიდდა:
უნდა იყოს: დაამშვიდა:

14. გვ. 45, ქვემოდან მე-11 სტრ.
სწერია: მაშიახის მოსავლის ნიშნებიაო...
უნდა იყოს: მაშიახის მოსავლის ნიშნებიაო

15. გვ. 51, ზევიდან მე-3 სტრ.
სწერია: და გაუბედურებული
უნდა იყოს: და გაუბედურებული

2-25

დ. 307
107

პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა

K 24.779/2

